ספרות עזר · דקדוק

דקדוקי הטעמים

רבי אהרן בן־אשר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דקדוקי הטעמים

רבי אהרן בן־אשר

מקור הטקסט: ויקיטקסט · רישיון: CC BY-SA 3.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דקדוקי-הטעמים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

1 5
פתיחה 5
3 5
4 6
5 7
6 8
7 9
8 9
9 11
10 12
11 13
12 14
13 14
14 14
15 15
15**א** 15
16 15
16**א** 16
17 16
18 17
19 17
20 18
21 19
22 20
23 20
24 20
25 21
26 22
27 22
28 23
29 23
30 25
31 25
32 25
33 26
34 26
35 27
36 27
37 29
38 29
39 29
40 30
41 30
42 31
43 31
44 31
45 32
46 32
47 32
48 32
49 33
50 33
51 33
52 33
53 34
54 34
55 34
56 34
57 35
58 36
59 37
60 37

37 61
38 62
39 63
41 64
42 65
43 66
43 67
43 68
44 69
44 70
47 71
48 72
50 73
53 74
56 75
58 76

1

זה ספר מדקדוקי הטעמים שהחביר ר' אהרן בן אשר ממקום מעזיה הנקרא טבריה אשר על ים כנרת מערבה, אלהים יניחהו על משכבו ויקיצהו עם ישני אדמת עפר. המשכילים והמזהירים יזהירו כזהר הרקיע בגן עדן.

פתיחה

יהי שם יי מבֹרך,
אשר תורתו לפָנַי עָרַךְ,
וּבָהּ לשוני כקשת דָּרַךְ,
כי היא אֹרח סלולה בלי סָרַךְ.
חקרתיה בְּרֹחַב וָאֹרֶךְ,
דרשתיה בלב ואף אֶרֶךְ,
בחכמה ובינה בלי פֶּרֶךְ,
דורשָׁהּ לבו לא יָמָרַךְ.
חוקרהּ תַּלְמוּדוֹ לָעַד מבֹרָךְ,
וללהג ספרים לא יֵצָרַךְ,
נוחלהּ נֵרוֹ סָלָה יַעֲרַךְ,
מַנְחִילָהּ שמו יִתְבָּרַךְ.

3

סדר המקרא
תורה האשמֹרת הראשונה, קדמוניות וסדורם כתורה, משנה תורה כתורה, סיום התורה כתורה, אמת.
סדר הנביאים האשמֹרת התיכונה, שִׁלּוּם התורה כמעמד
התורה, ולמדים ממנו הוריה כתורה, משיבי נפשות צירי אמונה, עומדים במגדל מעל לעם כחקת התורה, וכל אחד ואחד דבר אמת בפיו ובעניניו, באשמֹרת התיכונה יושבים באמת.
סדר הכתובים האשמֹרת האחרונה, קבלה של אמת וזכרון ראשונות, ושמותם מלמדים עליהם, תורה נביאים וכתובים, כתובים מפי נביאים, על היחידים בראשיהם, ועל הכלל על גבוליהם, להודיע שכל הכתב והביטוי בענינו ובמשפטו, והמֶקש לכתב

הקדש, והנקוד, והטעמים העליונים והתחתונים, ואותות תלוים ואותות קטנים וגדולים, והנקודים והעקומים, והחיצונים, והסתומים והפתוחים, והנכתב ולא נקרא, והנקרא ולא נכתב, ואותיות מְנֻזָרות, כי הם על חלקם ועל גבולם ועל סְדורם ועל שְנונם, ואם רבו בשמות ובמינים, כלם שבים לסדור הזה בבית קדש הקדשים והקדש וחצר אהל מועד, והמשכילים יבינו.

4

עוד בשלשה נמשלה תורה, בשמים וארץ ואורה, עוד באיש
חכם אהוב ונורא, ובת חיל יפה וברה, סודה אגידה ואומרה, בדעה ובשפה ברורה.
אתחיל לכתוב גבורה שלאותיות התורה, אשר עינים מאירה, הברורות כאור המנורה,
המשמחות נפש מרה, הנתונות משמי שפרה, מפי הגבורה, על יד עָנָו נקרא.
יסוד אותיות עשרים ושתים, חמש מהם פי שנים, כופפות ומותחות רגלים, בסוף ובאמצע פעמים.
עוד שבע רחבות ידים, והֵנָּה מאירות עינים, מחכימות לבבות בכפלים, וחמודות לשמע אזנים.
עוד שבע מוספות בראש, צרופות לברר ולדרוש, נְצבות בתיבות בראש, מרוות כדגן ותירוש.
ועוד מכלם כבודות, לחיך בגרון ממדות, סתורות כמים בכדות, וכעדי לבעליהן ענודות,
מזהב ומפז חמודות, אשר הנחיל צופה עתידות.
עוד ארבע מהם כמנהג חיות, זכרים עם נקבות חנויות, כנוים אוי"ה הקנויות, אצל בגדכפ"ת שרויות, באמת וישר עשויות, גלויות ולא חבויות, מספרם עשר מנויות, ארבע עם שש מצויות, מהם לא חצויות, כי הם להם רצויות.
עוד דרך הסְמנים, כחילים הם מזֻיָנים, כשרפים שירה עונים, ובמלאכתם משמאילים ומימינים.
עוד מספרם שנים עשר, לכל אחד שופט ושר, מחכימים לכל בשר, ומלמדים דעת ומוסר.
עוד שריהם במספר נירשה, בבין וחקר ודרישה, נצבים כאבן
הראשה, כלהב וגחלי אשא, וכתאומים ילדי אשה, בעשרים וארבעה דרושה.
עוד שנים עשר טעמים, המשולים במי אגמים, ובאיש אשר בגדיו חמים, מתוקים כמטעמים, ניגון נואמים, שיר מנעימים, בשום שכל חתומים, מפי נבונים וחכמים, מגֻלים ולא סתומים.
עוד שבעה ברעמים, משוחים נטף וסמים, מקולם ירעשו עמים, ויפלו לפניהם אֻמים.

עוד געיים שנים בפדיום, עונים בקול איום, כאחד נולדו ביום, זה הוא קץ הסיום, ברוך יי יום יום.
בימינו תכון ציון, ויתכונן אפריון, ונירש חרמון ושִׂריון, ועלינו יופיע עליון, ועלו מושיעים בהר ציון.

5

אלה תולדות האותיות.
אפודת חבור הכל, ודבור אמירת הכל, תחת האותיות, עשרים ושתים מנויות, אשר משמים אתויות, על יד ענו קנויות. ישובם עשרים ושתים, חקוקות על לוחותים, מהם כפולות בכפלים, בכתב ובדבור שפתים. מהם ארבעה ברשימה, מעמיקים לתהומה, ומהם סתומות כגנה חתומה, ואחד תלול לרומה, עומד בזקוף קומה. ומהם חמשה עדופות, מתוחות וכפופות, ומספר כלם עשרים ושבע אות, ויסודם עשרים ושתים אות. מהם שלושה מפלאים, כתרשיש ממלאים, ובפז מסלאים, מלכים צופים ודאים, משלשתם יחד להתאים, כל גלוים ומחבאים, ידיהם בכל כפראים, הולכים ובאים. ומהם שנים עשר, מתלחמים עם כל בשר, לכל אחד נגיד ושר,
בדעת וחכמה ומוסר. ומהם שבעה כפולים בלשון, ננאמים ביפי לחשון, שבעה עומדים בדַּגְשׁוֹן, והם שבעה כפולים, אשר מכלם סגולים, בג"ד כפר"ת כלולים, בשתי דרכים, במקרא ערוכים, כחצים דרוכים, בשני פנים תמוכים, בדָּגְשָׁה נסוכים, וברָפֵי רַפִּים ומָכִים. ומהם ארבעה, כגפן נטועה, במקרא קבועה, ממעיני הישועה, על שני דרכים יוצאים, והם למאד נפלאים. כי כל אות אשר במקרא, יוצאת בדִבור ואמירה, חוץ מן אוי"ה המאֻשרה, כי סודם מֻפְלָא, ובהם הוא נפלא. ועוד ארבעה בהם, אין באותיות כמוהם, כי עוד שני דרכים להם, כי כל אותיות, אשר מִמשה קנויות, כל אות מלך אחד לבדו לו, משרתו בדרך אחד שבילו, בנועם דְבור מלולו, חוץ מן אחה"ע הידועים, אשר במקרא קבועים. כי שני כתרים, נחלו בארבעה ועשרים ספרים, כלְמוד נביאים וסופרים. ועוד שלשה מן הארבעה, דרך אחד להם קבועה, מכל האותיות גרועה. הע"ח מן הדגשה פרושים, בה לא נדרשים, וגם לא נגשים. אלה תולדות, האותיות מועדות, מזהב ומפז חמודות, אשר הנחיל צופה עתידות, ליי הלל ותודות. ובחר אלהינו בתורה ובכתב, ובחכמה פרש אותיותיו, נדמה לעץ שתול על מעינותיו, וייף בגדלו בארך דליותיו, כי למעלה ארכו פאורותיו, ולמטה יונקותיו, ולימין ולשמאל רבו פרצותיו, ולא יכזבו מימי עינותיו. וכל צמא ישתה מימי ישועה, והשותה בוחנו באותותיו, בדבריו וצרוף מלותיו,

וחסרותיו ויתרותיו, וכתבותיו ופסקותיו, וטעמיו ונקודותיו, יִפָּתחו לו סוד נתיבותיו, ובצדק יתישרו ארחותיו, ויבין בלבו וכליותיו, וישיג ארח חניותיו,
כי למאד רבו מפלאותיו. והלב מביע, כנחל נובע, חָיָה בחכמה קבוע, ולשני ארגזים קרוע, וכנפי הרֵאה מקבלות מן הלב, והרֵאה לגרון, והגרון בחיך, והחיך בבית הבליעה ולשון, והלשון בניב שפתים, ושפתים והפה מגידים עניני הכתב, והכתב בתיבות, והתיבות באותות, והאותות בחריתה, וחריתה בנקודות, ונקודות בשמות, והשמות בפירוש, והפירוש בענין, והעניין בצרוף השכל. טובה חכמה מגבורה, ומוסיפה ומעדיפה אורה, ועינים מאירה, ונפש מגבירה, ופתי מסבירה.

6

(דרך אחה"ע)
ארבעה אותות נסוכים, במקרא ערוכים, נָתַן להם מהלכים, יצאו על שני דרכים, ימין ושמאל מתהלכים, נחלו שני כתרים תמוכים, עומדים נצבים כמלכים, כי יסוד האותות שתים ועשרים, וחמשה עדופים להם מחוברים, וכל אחד יש לו דרך בארבעה ועשרים ספרים, מחלקם לא נחסרים, בשפה ולשון נזכרים, ולמלך אחד נאסרים, ולדרך אחת נמסרים, אם בקמץ נְפָרים, ואם בפתח נאמרים, ואם בשלש נקֻדות קשורים, ואם בשתי נקדות נְפָרים, ואם באוֹ ואוּ ואִי נפתרים, חוץ מארבעה אותות מבוארים, נבדלים מכל חֲבֵרים, ונחלו שני כתרים, במקרא הולכים וחוזרים, מימינים ומשמאילים כגבורים, כמלך ונגיד ושר שרים, כלְמוד חכמים כשֵׁרים, מצדיקי הרבים וכזהר הרקיע מזהירים.
כי כל אות אשר בתורה, יצא בלשון ובשפה ברורה, ובדגש פעם נקרא, ולרפייה פעם יתחברה, חוץ מארבעה בספירה, אשר לא ישתנו במקרא, כי הם ננאמים בחיך בברירה, ובבית בליעה הקשורה, בדגש לא יצאו במקרא, לכן נבדלו מכל אות שבתורה, אחה"ע החקוקים במקרא. אם בראש התיבה נחקקים, או באמצע התיבה יצוקים, מאח וחבר לא נחלקים, וזהו סימנם, ופתרונם ומנינם, והגיונם ושנונם, אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה מַחֲנֶה לַאֲבוֹתֶיךָ. דע הִלָּמֵד, כי כל אות אשר במקרא יפול בהם דגש ורפי, כמו בִּי בַּי, גמל גַּמל, כף כַּף, פִּי פַּי, תּו תָּו, חוץ מארבע אותות אחה"ע, לא יתיצב בהם דגש לעולם, ויתיצב בהם אח וחבר בניקוד, שוא ופתח שוא וקמץ, ושאר האותות אין להם אח ולא חבר בניקוד, כי אם קמץ קמץ ואם פתח פתח בלבד, כמו בָּכָה, שָׁפָת, ואחה"ע חילוף כל האותות לא יהיה בהם דגש לעולם, ולמה, כי הם ננאמים ויוצאים בבית הבליעה ובחיך, אל"ף חי"ת ה"י עי"ן, ושאר כל האותות בשפה ובלשון יֵצאו, לכן נבדלו מכל האותות ונקודם בשוא ופתח

שוא וקמץ כאשר יהיה אחד מהם בראש התיבה, כמו "**עֲשֵׂה**", "**חֲזֵה**", "**עֲלֵה**", "**הֲלֹא**", "**אֲנִי**", "**אֲשֶׁר**", "**חֲלִי**", "**חֲרִי**", "**הֲגוֹי**", "**הַטּוֹב**", "**הֲמוֹן**", "**אֲמֹר**". ואם באמצע התיבה יהיו על זה הדרך, כמו "**מַעֲשֵׂה**", "**מַחֲנֶה**", "**אַהֲבָה**", "**אָהֳלֹה**", "**אַהֲוָא**", "**אַחֲרֵי**", "**הָאֲנָשִׁים**". ואם יהיה לפניהם דגש לא יצאו על זה הדרך ולא יהיה עם אחד מהם שוא, כמו "**הַדֶּרֶךְ**", "**הַבֹּאֵר**", "**חַגִּים**", "**הַיּוֹם**", "**הַזֶּה**", "**אַדִּיר**", "**אַבִּירֵי**", "**עַנּוֹת**", "**עַלִּיזָה**", "**עַמִּים**", "**ע**"־"**תָּה**". על זה הדרך אם לפניהם אות רפי שוא ופתחה או קמצה, ואם לפניהם דגש לא יהיה שוא.

7

סימן רי"ש, אשר יֵצא בדגש, ואשר יֵצא ברפי, והוא לבני ארץ ישראל לבדם, והוא קשור בלשונם, אם יקראו במקרא ואם ישיחו בשיחתם, והוא בפי האנשים והנשים ובפי הטף, ולא יזוז ולא יתחלף כאשר קוראים בו במקרא במקום דגש דגש ובמקום רפי רפי. וזה הוא סימנו, כאשר יְסָמֵךְ רי"ש לששה אותות סימנם זד"ט סצ"ת, ויהיה תחת האות הסמוך לו שוא, יֵצֵא רי"ש ברפי, כמו "**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**", "**לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה**" ((ישעיהו ט ו)), "**מִצְרַיִם**", "**וְלַמַּעֲשֵׂרוֹת**" ((נַעְצָרָה נָּא) ([[שופטים יג טו)), "**וְאֶת עֲטֶרֹת שׁוֹפָן**" ((מִטְרוֹת עֵזּוֹ) ([[איוב לז ו)), "**וְקִטְרֵי חֲרָצֵה**" ((עָזְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ) ([[דה"ב יד י)), "**כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי**" ((בְּדָרְכֵי) ((מ"א ג יד)), "**הַדְרִיכֵנִי**" ([[תהלים כה ה)),

"**הַסָּרִנִים**" ((וּשְׁמוֹ יִתְרָא) ((ש"ב יז כה)), "**הִתְרֹעָעָה**" ([[ישעיהו כד יט)). אלו ששה אותות מלפני רי"ש. ושנים מאחריו סימנם נ"ל, כמו "**עַרְלֵי לֵב**" ((גָּרְנִי) ((ישעיהו כא י)), "**קַרְנַי**" ([[ש"א ב א)), "**עָרְלוֹת פְּלִשְׁתִּים**" ((ש"א יח כה)). אלו שמונה אותות, ששה מלפני רי"ש ושנים מאחריו, נ"ל זד"ט סצ"ת, ובלבד שתהיה שוא תחת האות הסמוך לרי"ש, ואם לא יהיה שוא יצא בדגש. וכן אם היה שוא תחת הרי"ש הסמוך לששה אותות יצא בלשון רפי, כמו "**מְזַרְעוֹ לַמֹּלֶךְ**" ((ויקרא כ ב)), "**בְּדַרְכֵי דָוִיד אָבִיו**" ((כִּי יְשָׁרִים דִּרְכֵי יְיָ) ([[הושע יד י)), "**דַּרְכְּמוֹנִים**" ((כָּל טַרְפֵּי צִמְחָהּ) ([[יחזקאל יז ט)), "**סַרְעַפֹּתָיו**" ((עַד צָרְפַת) ((עובדיה א כ)), "**תַּרְקִיעַ**" ([[איוב לז יח)), וכן בבוא אותות נ"ל לפני רי"ש ויבוא הרי"ש בשוא, יהיה רפי, כמו "**לִרְצוֹנְכֶם**" ((ויקרא יט ה)), "**וְנִרְאָה**" ((בראשית לז כ)) ודומה. ושאר הרי"ש שבמקרא בדבור דגש כלו, וזה הוא סימנם יפה.

8

סדר סוד התיבות, אשר במקרא חצובות, כעדר הקצובות, על דרכים הרבה נִצָּבות, מתחלפים הרבה באותות, ובכמה פנים נכתבות, מהם חקוקים באות, ובאות אחר

נקראות, ומהם דברים בלשון שָׁוִים, ובכתב מחולפים, כמו "**אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ**" ((שמות ג יח)), "**אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ**" ((כֹּל אֲשֶׁר יִקָּרֵא בְּשֵׁם יְיָ)) ((יואל ג ה)), "**אֵת אֲשֶׁר יִקָּרֶה לְעַמְּךָ**" ((כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע)) ((בראשית כא יב)), "**אוּלַי יִקָּרֶה יְיָ לִקְרָאתִי**" ((במדבר כג ג)); "**כִּי שִׁבְעַת יָמִים יְמַלֵּא אֶת יֶדְכֶם**" ((עַד יְמַלֵּה שְׁחוֹק פִּיךְ)) ((איוב ח כא)); "**הֲלֹה הִוא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן**" ((הֲלֹא הוּא אָמַר לִי)) ((בראשית כ ה)); "**וּפֹאֵ יָשִׁית בִּגְאוֹן גַּלֶּיךָ**" ((וּפֹה אַשְׁלִיךְ לָכֶם גּוֹרָל)) ((יהושע יח ח)); "**אֹסְרִי לַגֶּפֶן עִירָה**" ((בָּרָמָה וּבְעִירוֹ)) ((ש"א כח ג)); "**וְזִיזָא בֶּן שִׁפְעִי בֶּן אַלּוֹן**" ((וַיְהִי יַחַת הָרֹאשׁ וְזִיזָה)) ((דה"א כג יא)); "**יִתְרָה עָשָׂה**" ((יִתְרָא הַיִּשְׁרְאֵלִי)) ((ש"ב יז כה)); וכן "**כִּי הִוא כְסוּתֹה**" ((שמות כב כו)), כמו כְּסוּתוֹ. זה נמצא וידוע בכל המקרא, כי אל"ף יעמוד במקום ה"י וה"י יעמוד במקום אל"ף, כי כן בנין המקרא כולו, ומהם אשר פתרונו מתחלף מחברו, כמו "**יִקָּרֵא לְךָ זָרַע**", "**יִקָּרֶה יְיָ לִקְרָאתִי**", והדומים לו, ומהם אשר פתרונם לא יתחלף, כמות "**וּפֹאֵ אַשְׁלִיךְ**", "**וּפֹאֵ יָשִׁית**", "**וְזִיזָא**", "**וְזִיזָה**", ואין אחד מהם סותר את חברו, כי זו היא דרך המקרא, כי אל"ף ישרת במקום ה"י וה"י במקום אל"ף, וכן ה"י במקום

ו"ו, כמו "**עִירָה**", "**עִירוֹ**", "**רָאֹה**", "**רָאוֹ**", על זה הדרך הולך כל המקרא, ואין לאדם שיתאנה בזה. ועוד אשר נכתב באות ונקרא באות אחרת, ועוד דברים כתובים ולא נקראים ונקראים ולא נכתבים, וכולם ברוח הקדש מפי צירי אמונה, לא חלפו ולא שנו ולא המירו, ולא נמצא אחד מהם סותר את דברי חברו, אלא כדברי זה כן דברי זה. כמו בתורת משה איש האלהים אבי הנביאים, "**הוצא**", "**הַיְצֵא**" ((קריאי)) "**קְרוּאֵי**" ((במדבר א טז)), "**ובעפלים**", "**וּבַטְּחֹרִים**" ((דברים כח כז)), וכן בנבואת ישעיה ושאר הנביאים על זה הדרך נמצא. נלמוד מזה כי הדברים המיוחדים כמו "**הוצא**", "**הַיְצֵא**", "**עפלים**", "**טְחֹרִים**" ((לבז), "**לְבַז**" ((יחזקאל כה ז)), "**חריונים**", "**דְּבְיוֹנִים**" ((מ"ב ו כה)), "**שיניהם**", "**מֵימֵי רַגְלֵיהֶם**" ((מ"ב יח כז)), "**אֲשֶׁר הכיר יַרְבֶּה כָבוֹד**", "**יַכִּיר**" ((דניאל יא לט)), נלמוד שתי דרכים ושני ענינים ושתי שמות, כמו שתי שמות "**עפלים**", "**טְחֹרִים**", למדנו מזה כי יש לזה האבר שתי שמות, ואם אמר "**טְחֹרִים**" אמת דבר, ואם אמר "**עפלים**" אמת דבר, וכן ל"**חריונים**", "**דְּבְיוֹנִים**", וכן ל"**שיניהם**" "**מֵימֵי רַגְלֵיהֶם**". וכן "**לבג**", "**לְבַז**", "**לְבַג**" לשון אכל והיא מלה חצויה מן "**פַּת־בַּג הַמֶּלֶךְ**" ((דניאל א יג)), "**לְבַז**" לשון בזה, וכולם לשון אוכל, וכן הוא אומר "**וְאָכַלְתָּ אֶת שְׁלַל אֹיְבֶיךָ**" ((דברים כ יד)), נמצאו שניהם שוים, וזה יְנֻוָּה וזה ינוח, ואין אחד מהם סותר דברי חברו ולא משקר בו. וכן "**אסורי**", "**אֲסִירֵי**" ((בראשית לט כ)), "**הכליא**", "**הַכְּלוּאִ**" ((שמלי)), "**שַׁלְמַי**" ((עזרא ב מו)), "**ושלמות**", "**וּשְׁלֻמִית**" ((ישיב), "**יָשׁוֹב**" ((ש"ב טו ח)). ויש לנו דבר אחר, שנאמר

כי בשני זמנים ובשני עתים דבר הנביא ובשני מקומות, פעם דבר והוכיח ב"**עפלים**" ופעם דבר והוכיח ב"**טְחֹרִים**", וצוה לכתוב אחד מבחוץ ואחד מבפנים. וכי מה יש בין "**לְבַז**" ובין "**לָבָז**", ובין "**וְעַנֹתָךְ תַּרְבֵּנִי**" ((וְעָנֹתְךָ תַּרְבֵּנִי) ((ש"ב כב לו)), "**זָכוֹר**" ((שָׁמוֹר) ((דברים ה יב)), "**וְכָל תְּמוּנָה**" ((שמות כ ד)), "**כָּל תְּמוּנָה**" ((עַל שִׁלֵּשִׁים) ((שמות כ ה)), "**וְעַל שִׁלֵּשִׁים**" ((דברים ה ט)), "**וְתַאֲזֵרֵנִי חַיִל**" ((וַתַּזְרֵנִי חַיִל) ((ש"ב כב מ)), "**תִּתְבָּרֵר**" ((תִּתְבָּר) ((ש"ב כב כז)), "**מִגְדּוֹל**" ((מַגְדִּל) ((תהלים יח נא)), כל אחד ואחד לא יצא מענינו, ועל פירושו לא זה נסתר ולא זה נסתר. וכל כתבא אשר במקרא תצא על זה הדרך, חוץ מאחת על אֹמֶר מקצת הפותרים, והיא "**מָדַד רוּחַ הַקְּדִים בְּקָנֶה הַמִּדָּה חֲמֵשׁ אמות קָנִים**" ((יחזקאל מב טז)), הוא "**מֵאוֹת**", וזה הפותר שגה ולא ידע ולא טוב אמר ולא היא כאשר חשב, כי יש במקרא כמות זה ארבעים ושבע תיבות נכתבים מוקדם ומאוחר, כמו "**גלון**", "**גּוֹלָן**" ((ויקלהו), "**וַיְקַהֲלוּ**" ((ש"ב כ יד)), "**בעברות הַמִּדְבָּר**", "**בְּעַרְבוֹת הַמִּדְבָּר**" ((ש"ב טו כח)), "**והימשני אֶת הָעַמֻּדִים**", "**וַהֲמִשֵּׁנִי**" ((ותראנה עֵינָיו), "**וַתְּאַרְנָה**" ((ש"א יד כז)), "**האהל**", "**הָאֵלָה**" ((מ"א ז מה)), "**יבחר**", "**יְחֻבַּר**" ((תרצנה), "**תְּצֹרְנָה**" ((משלי כג כו)), "**חֵץ שוחט**", "**שָׁחוּט**" ((ירמיהו ט ז)), וכן כולן, וזה כמותן, "**אמות**" "**מֵאוֹת**", ואם הקדים לכתוב אות על חברתה כמו "**גלון**" "**גּוֹלָן**", לא חלה אלא על הכתב, והענין אחד. וחלילה לנביא שיתעה או יְשַׁנֶּה ויאמר במקום "**מֵאוֹת**" "**אַמּוֹת**", כי פאת ים חמש מאות קנים ((יחזקאל מב יז)) וכן פאת דרום ((שם פסוק יח)), ואיך יהיה פאת קדים חמש אמות, זה לא יעמוד בדעה. אך באמת אין זה אלא אֹמֶר הנביא וְצִוּוִיו שֶׁיִּכָּתֵב מוקדם ומאוחר, כמו "**ויקלהו**" "**וַיְקַהֲלוּ**", "**בעברות**" "**בְּעַרְבוֹת**", והענין אחד בלא שגגה ובלא חִלּוּף, והמשכילים יבינו.

9

סדר סוד התורה, הנאמרה מפי הגבורה, על יד צירי אמונה, בחיך נעים ובשפה ברורה, מכל חפצים ומפנינים יקרה. תחלה הנחיל אֵל דברות עשרה, ועוד משפט ואזהרה, וגם קלה וחמורה, בַּאֵר הֵיטֵב מבֹאָרָה, על שלשה דרכים אמורה, רובם בדעה קשורה, ויפה ברורה, ומהם בְּצִוּוִי אסורה, ומהם בְּעֵדָה עצורה, לא ישתנו עד בלתי שְׁמֵי שִׁפְרָה, וכל אחת באחת קשורה, בכתב ולשון ואמירה, באותיות ותיבות מסורה, ונקֻדּוֹת עד לאין ספירה, ובטעמים ובדקדוק גדורה, ובשבעה מלכים אזורה, ובמסורות אשר הם סְיָג לתורה, בה חסרה ויתרה, כאֹמר זקני חבורה, ומאמר סופרי תורה. ואם תחקרו בחקירה,

ובדעה ובעין סקורה, ותדעו כי אין במקרא, תיבה אחת חסרה, ולא מלה שבורה, כי אם שלֵמָה ומפֹאֶרה, אחת
באחת מחֻבָּרה. כי כל תיבה מלאה בתורה, באותה מלאה מאֻשרה, לה אין צֹרך להזכירה, כי היא באותה קשורה, ערוכה בכל ושמורה. ואין כן הדבר בחסרה, בדברי ספרי תורה, ועתה נֹאמרה, ודבר לא נשאירה. ידע הדורש בדעה גמורה, ולא יתאונן ולא יהרהרה, ויטה אזנו ודעתו יקורֵרה, ומן הדרך הזה לא יסורה, ועל דברי חכמים לא יעבורה, ומצה וריב יסירה, כי זאת דרך ישרה, לאשר דרכו יכשירה. וידע כי כל המקרא, שלם בלי חסרה, כי נקֻדה זעירה, תעמוד במקום האות כקורה, תועיל וסבר תסבירה, וחסרון האות תגדורה, כמו "**עָצַר**" ((חֲצָה) ([[ישעיהו לג ז)) "**אִשָּׁה עֲצֶרָה**" ((ש"א כא ו)), ו"**יְרוּשָׁלַם**" בית הבחירה, ו"**נֹב**" ו"**שִׁלֹה**" הבירה, וכדומה להם בכל המקרא. ואם יתאנה באמירה, הדורש את התורה, וידבר ויערערה, אם אמת תאמרה, מה טעם נקֻדה על מילה יתֵרה, כמו דרך מלה חסרה, תשובתו היא מהרה, בלי מאוחרה, כי הנקודה לְמוּד ואזהרה, לתלמידי תורה, למען לא ישגו במקרא, בין "**נוֹרָא**" ל"**נוּרָא**", ובין "**שׁוֹרָה**" ((ישעיהו כח כה)) ל"**סוּרָה**" ((שופטים ד יח)), ובין "**צוּר**" ל"**צוֹר**" העירה, ובין "**עוּר**" ל"**עוֹר**" אדם הנברא. ועל זו הדרך הישרה, תורת יי תמימה מאֻשרה, מלאה בלי מחֻסרה, יראת יי טהורה, ומצות יי ברה, והמשכילים יבינו.
ועוד נוסיף להורות, חקים ומשפטים ותורות, למאד מפֹאֶרות, ומצהירות כנרות, עינים מאירות, מפנינים יקרות, אמרות יי אמרות טהורות.

10

שבע נקֻדוֹת, למאד כבדות, מקרא מלמדות, וחָכְמות מגידות, כעטרות ענודות, מנביאי עתידות, כזהב חמודות, בכל אות מתלכדות. ראשונה היא קָמְצָה, בפה היא קבוצה. ושניה היא פתחה, מגדת נכוחה. ושלישית פתחה קטנה, כל פתיים מבינה. ורביעית קמצה קטנה, שתי נקֻדות מְכוֹנָה. וחמישית נקֻדה אחת, לבדה מונחת. וששית ושביעית, אֵי ואוּ האמצעית. והם שבעה מלכים, בעשרים
ושתים מומלכים, ובכלם הם ערוכים, והכל להם ערוכים, כמאמר מלך מלכים.
שם הנקודות:
קָמְצָה, פָּתְחָה, צֵרֵי, סֶגוֹל, חוֹלֶם, שֻׁרֶק, חִרֵק.

11

סדר שוא המשרתת לכל האותיות בכל המקרא, בראש התיבה ובאמצע התיבה ובסוף התיבה, ואשר תצא בלשון ואשר לא תצא. כי הרבה דרכים יש לה על אשר אמרנו, ובהרבה תיבות תתחבר אחת לאחת, כמו "**וַיִּשְׁלְחוּ**", "**וַיִּקְרְאוּ**", "**וַיִּמְצְאוּ**", "**וַיִּבְקְעוּ**", "**וַיִּקְרְעוּ**", "**וַיִּמְשְׁחוּ**", "**וַיִּקְבְּרוּ**", "**וַיִּפְתְּחוּ**", ובראש התיבה, כמו "**בְּבוֹא**", "**בְּלֹא**", "**בְּפֶה**", "**בְּלֵב**", "**בְּנִי**", "**בְּרָכָה**", "**בְּקֶרֶב**". ובאמצע תיבה תפול מיוחדת, כמו "**וַיִּשְׁלַח**", "**וַיִּקְרָא**", "**וַיִּמְצָא**", "**וַיְדַבֵּר**", "**וַיִּבְרָא**", "**וַיְבָרֵךְ**". וכאשר תהיה בראש התיבה בלא געיה תצא בפתחה קטנה במהרה, כמו "**עתה אתה בָּרוּךְ יְיָ**" ((בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) ((]]בראשית מו ה)), "**בְּרִית יְיָ**" ((במדבר י לג)). ואם תצטרף עם געיה בראש התיבה, בפתחה גדולה תצא, כמו "**בְּבוֹא־אֵלָיו נָתָן**" ((לְכוּ־חֶזוּ) ((]]תהלים מו ט)), "**בְּלֶכְתְּךָ לֹא יִצַר צַעֲדֶךָ**" ((בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ) ((]]משלי ו כב)), "**בְּרֵעָתוֹ יְדָחֶה רָשָׁע**" ((משלי יד לב)). אבל אם תצטרף עם אחד מן ארבעה אותיות אחה"ע יהיה דרכה על דרך נקוד האות השני שבתיבה, כמו "**בְּהִנּוֹת יְדֵיהֶם וַרְגְלֵיהֶם**" ((עַד מָתַי פְּתָיִם תְּאֵהֲבוּ פֶּתִי) ((]]משלי א כב)), "**עֵינָיו לְחֵלְכָה יִצְפֹּנוּ**" ((שְׂרֵיָה רְעֵלָיָה מָרְדֶּכַי) ((]]עזרא ב ב)). ואם אין געיה בראש התיבה, אף על פי (כן תצא על דרך נקוד) האות השני שבתיבה מאחה"ע, כמו "**בְּאֵר**", "**מְאֹד**", "**שְׁאֵר**", "**מְעוּכָה**" ((ש"א כו ז)), "**מְחֵה פְּשָׁעַי**" ((תהלים נא ג)). ובאמצע התיבה כאשר תתחבר אחת לאחת, כמו "**וַיִּשְׁלְחוּ**", "**וַיִּקְרְאוּ**", "**וַיִּשְׁמְעוּ**", השנית תצא בלשון והראשונה לא תצא בלשון, כאשר פירשנו. נשאר לה דרך אחד, כאשר תהיה באמצע התיבה וסמוכה לאחד מן ארבעה אותיות אחה"ע, כמו "**כִּי בָרְחוֹב נָלִין**" ((בָּרְחוֹב אָכִין מוֹשָׁבִי) ((]]איוב כט ז)), "**רַק בָּרְחוֹב אַל תָּלֶן**" ((כִּי כָשְׁלָה בָרְחוֹב אֱמֶת) ((]]ישעיהו נט יד)), "**וַתִּכְהֶין עֵינָיו מֵרְאֹת**" ((הָרְחוֹקִים) ((ישעיהו מו יב)), "**הָרְחֹקֹת**" ((הָרְחָבָה) ((]]ירמיהו נא נח)), "**וְהָרְחָבָה**" ((]]יחזקאל כג לב)),

"**נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת**" ((כִּי מֵאִישׁ לֶקְחָה זֹאת) ((]]בראשית ב כג)), "**לְקֹחִי נָא לִי פַּת לֶחֶם**" ((וְהִשְׁבַּתִּים מֵרְעוֹת צֹאן) ((]]יחזקאל לד י)), "**אֲשֶׁר נָנְבוּ אֹתָם מֵרְחֹב בֵּית שַׁן**" ((ש"ב כא יב)), "**שְׁמַעָה תְפִלָּתִי יְיָ**" ((הַשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה) ((]]תהלים יד א)), "**הִשְׁחִיתוּ וְהִתְעִיבוּ עָוֶל**" ((תהלים נג ב)), אלו היוצאים בלשון והדומה להם. אבל אם יש דגש באות כולו יצא בלשון, כמו "**וְנִבְּאוּ**" ((וֶדְכָּאוּ) ((ירמיהו מד י)), "**נִשָּׂאוֹ**" ((לֻקָּחוּ) ((]]ירמיהו מח מו)), "**נִדָּחוּ**" ((]]ירמיהו מ יב)), "**נִדְחֵי עֵילָם**" ((ירמיהו מט לו)), כל אלו והדומה להם יוצאים על נקוד האות אשר אחר שוא, אין בזה חלוף. ושאר כל התיבות שלא בדגשה והם סמוכים לשוא, לא יצאו בלשון, כמו "**פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר**" ((במדבר כה ז)), "**לָקְחוּ**",

"**שָׁמְעוּ**", "**יָצְאוּ**", "**קָרְעוּ**", "**זָרְעוּ**", "**נָטְעוּ**", "**יָרְאוּ**", "**בָּרְחוּ**", כל אלה והדומה להם לא יצאו בלשון, חוץ מן הדברים המפורשים.

12

כל מלה דסמיך לה יו"ד ואתא קדמיה בראש תיבותא, תִּתְנָקִיד בשוא ומתקרי בחדא נקודא, כמו "**בְּיוֹם טוֹבָ[ה] הֱיֵה בְטוֹב**" ((קהלת ז יד)), "**בְּיוֹם עַשְׂתִּי**" ((יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר)) ((תהלים יט ג)), "**כְּיַד הַמֶּלֶךְ**" ((וְיַד יְיָ הָיְתָה)) ((מ"א יח מו)), "**לְיוֹם קוּמִי לְעַד**" ((לְיֶשֶׁבְאָב)) ((דה"א כד יג)), "**לְיֵהוּא**" ((לְיָקִים)) ((דה"א כד יב)), מתנקיד בשוא ומתקרי בחדא נקודא, כל המקרא על זה.

13

כל תבה שבמקרא כמו "**לְיִשְׂרָאֵל**", "**בְּיִשְׂרָאֵל**", "**לְיִצְחָק**" ((בְּיִצְחָק)) ((בראשית כא יב)), "**בְּיִזְרְעֶאל**" ((ש"א כט א)), "**לְיִזְרְעֶאל**" ((לְיִזְרְאֶה)) ((דברים ד י)), "**בְּיִרְאָה**" ((בְּיִקְרוֹתֶיךָ)) ((תהלים מה י)), נקודה בשוא תחת האות הראשון ונקודה אחת תחת יו"ד, ויוצא בפה ובקריאה.

14

יש סופרים, דבר אמת מורים, ונסחי ישרים, במקומות רבים, קמץ חטף קורים, כגון "**וַנִּפְתָּחָה אֶת אַמְתְּחֹתֵינוּ**" ((בראשית מג כא)), "**שְׁמֶעָה תְּפִלָּתִי יְיָ**" ((וְאֶשְׁמֶעָה אֶחָד קָדוֹשׁ)) ((דניאל ח יג)), "**וְנִקְרָאָה יְרוּשָׁלַם**" ((וְנִקְרָאָה בְּשֵׁם)) ((אסתר ב יד)), "**וְנִזְרָעָה זָרַע**" ((במדבר ה כח)), "**וְאֶשְׁקֶלָה לָהֶם**" ((בְּנֵי קֶהָת)) ((במדבר ד ב)), "**הַקֶּהָתִי**" ((הַקֶּהָתִים)) ((במדבר י כא)), "**הַקֶּעָרָה**" ((הַגַּרְנוֹת)) ((ש"א כג א)), "**כֶּתֶנֶת**" ((מָרְדֳּכָי)) ((אסתר ב ה)), "**לְמָרְדֳּכַי**" ((אסתר ב כב)), וכמוהם רבים. ויש סופרים אחרים, אין קמץ חטף קורים, ונסחי ישרים, כגון "**וַנִּפְתָּחָה**", "**שִׁמְעָה**", "**וָאֶשְׁמְעָה**", "**וְנִקְרָאָה**", "**וְנִזְרָעָה**", "**קָהָת**", "**הַקֶּהָתִי**", "**הַקֶּהָתִים**", "**הַקֶּעָרָה**", "**הַגַּרְנוֹת**", "**כֶּתֶנֶת**", "**מָרְדֳּכַי**", "**לְמָרְדֳּכַי**", וכמוהם רבים, ואין לדבר הזה שרש כי אם ברצון הסופרים.

רב פינחס ראש ישיבה קרא "**סֹכְכִים**" ((הַמְשֹׁרְרִים)) ((דה"א ט לג)), "**וּקְרַב לְבוֹ**" ((שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת)) ((ירמיהו ה א)), "**הִתְפּוֹרָרָה**" ((הִתְמוֹטָטָה)) ((ישעיהו כד יט)), "**מָרְפִּידִים**" ((שמות יט ב)), "**כִּי הָיְתָה הָרָוְחָה**" ((הָרֵבִיעִי)) ((בראשית ב יד)), "**הָרֶכֶשׁ**" ((בראשית יד טז)),

"**הָרֶשַׁעִים**" ((וסַגַר) ((דניאל ו כג)), "**וּשְׁבֵה שָׁבְיְךָ**" ((וּשְׁלַח לִקְרָאתָם) ((מ"ב ט יז)), "**וּשְׁלַח לִי עֲצֵי**" ((דה"ב ב ז)), "**לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי**" ((אֶל קֶשִׁי הָעָם הַזֶּה) ((דברים ט כז)), "**וּשְׁבַע עֶשְׂרֵה**" דרחבעם ((יִכְתֻּבֵם) ((ישעיהו י יט)), "**וְעַל לִבָּם אֶכְתֲּבֶנָּה**" ((ירמיהו לא לב)).

15

וזה סדר הנקדות והטעמים.
ארבע בתחלה נחלו שתים, מתיצבות בו בעת יֵצֵא הדבר בבית הבליעה, כגון "**חָפְּרַע מֶלֶךְ מִצְרַיִם**" ((ירמיהו מד ל)), וכולם יצאו על שתי דרכים ושמונה פנים, אל"ף אל"ף אל"ף חי"ת חי"ת חי"ת, וכולם חוזרות חלילה, נמצאו יוצאות בששה עשר שערים, ואחת יוצא בכל השערים, והיא משרתת לכל האותיות ומדברת כבחצי מענה. ואם יפול הגורל על ארבע רוחות יהיה פונה לפניו, כגון "**כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ**" ((ירמיהו לג יא)), ובכל מקום שתהיה זו הנקודה אם לפני ארבע רוחות או לאחריהם היא משרתת כבחצי מענה. ואם תהיה געיה עם נקודה אחת תצא זו ותכנס זו, כגון "**הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה**" ((תהלים סו ו)), אבל אֵי ואוֹ לבדם יהיו, וכל סדר
התמהים והעתיד עולה בפתחי שערים. אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה.

15א

סדר הבטוי של מקרא, כשתעמידם לבדם יהיו שבעה, וכולם חוזרות חלילה, נמצאו יוצאות בשמונה ועשרים שערים, ובשתי דרכים יעשו שתים עשרה מדות.

16

שנים עשר שמות הטעמים, זכרים ונקבות להם, ומשלשים מהם מחֻבָּרים ומהם מיוחדים, כשרי צבא מעלה המוגברים, מוחלקים מוגבלים ונפרדים ונשמרים, מפי מבינים וסופרים, והטעם מהם משרת והרבה מאד מעולה, לפנים ולאחור עולה ומעלֶה, ביפי וחסן למאד מעולה, געיה בנעימה בלשון וחיך, והשׁרים עם חברם מוגבלים ומיוחדים, עֵרוב הרבה שוקדים, מתוקים ורצופים וחדים, בתיבות מעניפים, בכפות שוקדים, שמונה למעלה עקודים, וארבעה למטה קדים, נותנים טעם ולא פוחדים, ומגביהים ורדים, מתֻכָּנים מזקני עֻגָלָה, נביאי שרי הגולה, פתרון כל דבר אליהם נגלה, וטעמוהי בעלילה, כל טעם יש לו עלה, למה נחתך ולמה נתלה, למה יוגבל ולמה יופלא, ולמה יופרד ולמה יוחץ מעלה, כל האופנים ברורים, רצופים כתורים, בחונים מזֻקקים,

מפי נביאים וחכמים, ויודעים ומשכילים, חתומים בחותם נביאי אל, עד יבוא גואל, לעמו ישראל, ונאמר אין כאל.

16א

אלין שמות שנים ועשרים הטעמים ומשרתיהם:
אזלא, פשטא, פזרא, נגדא, זרקא, סגול קבלא, תלשא, תברא, טפחה, אתנחה, מתחה, שישלא, יתיב, רביע, זקף גדול, מאריך, זקפא, סוף פסוק והוא טעם, פזר הגדול, טרפא, רתק, שופר, שופר הפוך, תרסא, עגלה.

17

שער הטעמים, שנים עשר רשומים, כמאורות מקוימים, מהם קטנים ומהם רמים, גלוים ולא נעלמים, בפי נבונים וחכמים, בשום שכל חתומים. תחלה היא הטפחה, אשר לאחור מתוחה, במהרה בה לשיחה. וסמוך לה אתנחה, והיא מכל טעם נחה, ריחה נודף כשמן המשחה, ממצעת הפסוק ומרויחה. שלישית היא הנגדה,
יוצאת ביד ברעדה, מוכפלת בפה בלמידה. רביעית היא תברה, נמשכת בכל המקרא, מהפכת היד לבררה, קבועה בתוך התיבה כקורה. חמישי היא הזקף, ממשיך המלה ועוקף, והוא מכל טעם שקף, מיוחד באצבע זקף. ששי הוא המסכן, שהוא לתחתית שכן, בשני מקלות לתכן, כדל על שער דוכן. שביעית היא תלשה, בשתי פעמים חשה, לפנים ואחור גשה, וגודרת טעמים בדרישה. שמיני היא טרס, נדחה בשתי אצבעות בפרס, אחד באחד כקרס, מחבר בלי הרס. תשיעית הוא צנור, ולפניה קבלה לשרי, מניחה כשכול וכארי. עשירי הוא רביע, לטעמים יופיע, ובהם יפגיע. אחד עשר הוא פשטה, בחיך ובלשון מבוטה, לעולם לאחור נוטה, ובשני פעמים פשוטה. שנים עשר הוא פזר, על התיבה כנזר, מגביה וחוזר, ובלשון מתפזר. אלו טעמים שנים עשר, רשומים בדעת ומוסר, מלאים בלי מחסור, זה עם זה נאסר, כמלך וגבור ושר. והמרגם מיוחד מכל טעם, ברעש ורעם.
ואלו שבעה טעמים משרתים, לאחיהם החרותים, כי עיקרם
שנים עשר צבותים, ושבעה להם עמותים. ראשון אזלא, לעולם עולה. שנית נטויה, במקום טפחה חנויה. שלישית היא מארכה, מחוברת לאחותה בארוכה, ימין ושמאל נסוכה, עומדת כחץ דרוכה. רביעית היא עגלה, עם גלגל כלולה. חמישית היא תרסה, מן הטעמים לא פרושה. ששית היא שישלא, פעם יורדת ופעם עולה. שביעי הוא שופר,

תוארו בו יושפר, מנגח כשור ופר, נעימתו בל תופר. ושופר הפוך המשרת, עם חברו ברית כרת, יורד ועולה וגם מתעלה. והגעיה עם כל טעם חנויה, והיא מהם מנויה. זה הוא כלל הטעמים, ומשרתים נעימים, מגולים ולא סתומים, מפי סופרים וחכמים, סמוכים לעד לעולם, עשוים באמת וישר. אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. כי טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה. יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה.

18

שער הטעמים שמונה, אשר בשלושה ספרים תכונה, חתומים
בשכל ובינה. שמונה שרים גבורים, בגרון ולשון אמורים, וארבעה להם מחוברים, קטנים ולא מוגברים. כללם שנים עשר נחקקים, ארבעה נְגוּן מפיקים, ושמונה טעמים ממתיקים, וכולם כראי חזקים, זה לזה נזקקים, והדברים עתיקים. ראשון מכונה חזָר, כגבור בכח נאזר, בשלושה ספרים בלול ומפֻזָר. שני לו רתֻק, בשפה ולשון יֵרָתֵק, לא במהרה ינתק. שלישי לו תֵרָץ, לעולם עמו יירץ, לפניו גדר פרץ. רביעי לו סִלְקָ, בטעם לא יחלק, ובשלשתם יש לו חלק. חמישי לו נצַח, ביד ואצבע נפצח, מהודר ומנוצח. ששי לו תקַף, ממעל עולה ושקף, בשני דרכים מתכף. שביעי לו טָרֵחַ, באצבע עולה וטרח, בשלוש ורביעית יצטרף. שמיני לו גּוֹרַ, מקל ונקודה משזר, בראש ואמצע מְאֻזָּר. וארבעה שקודים, עמהם עקודים: שופר הרָבוּ, מכל טעם מערב, פונה מזרח ומערב, ופְסִקָה סדורה, מהם לא עדורה, עמם תדורה. ומתחֵ פונה ועונה, עם אחיו חונה, ובהרבה מקומות ישתנה, והוא מהם נמנה. ונייח רד ועולה, פעם בראש תיבה יעלה, ופעם לימין יסֵלֶּה. והמשרתים זה יסודם, המעולֶה, היורֵד והעולֶה והפונֶה ותולֶה, בין ועגֻל וממֻלא, מי חכם וישמר אלה.

19

סימן שישלה ומארכה
דרך מארכָה ושישלָה בכל המקרא, כאשר יהיו בין הטעם הסמוך לתברָה שלשה מלכים, יהיו בשישלָה נמשכים, ואם יהיו שני מלכים או פחות, יהיה במארכָה לדבר צחות, כמו "**וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן**" ((וְנָתַתִּי אֹתָהּ לָכֶם מוֹרָשָׁה) ((שמות ו ח)), "**וַיִּתֵּן דָּוִיד לְאָרְנָן**" ((וַיָּבֹא חוּשַׁי) ((ש"ב טו לז)), על זה המנהג נוהג לעולם חוץ מפסוק אחד, "**כִּי אֵין לָעֲמוֹד לְפָנֶיךָ עַל זֹאת**" ((עזרא ט טו)), שיש בו שלשה מלכים והוא במארכה. ואלו הם המלכים, אָה אַה אֵי אֶה אוֹ אוּ אִי וחטף וקמץ וחטף ופתח, וכן השוא אם יהיה באות

שהוא ראשון לתיבה מתחשב כמלך, ואם יהיה באמצע התיבה או בסופה לא יתחשב. ובשלשה פסוקים נחלקו הסופרים, למקצת הסופרים הראשונים, שהם בשלשה מלכים, והם נקראים במארכה

למקצתם, "**וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה**" ((בראשית מו יז)), וחברו דדברי הימים ((וּמִיכָאֵל וְיִשְׁפָּה וְיוֹחָא בְּנֵי בְרִיעָה) ([[דה"א ח טז)). ושאר המקרא על זה, אם בשלשה מלכים או יותר יהיה שישלה לתברה, ואם בשני מלכים או פחות יהיה מארכה לתברה, חוץ משלשה עשר פסוקים, מחלפים את מנהג זה, כבאור חכמים ונבונים, שאף על פי שאין ביניהם שלשה מלכים הם בשישלה, וסימנם "**וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל**" ((בראשית יח יח)), "**וְכִי־יִגַּף שׁוֹר־אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ**" ((הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ תִּהְיֶה) ([[ויקרא ז לג)), "**וְכֹל אֲשֶׁר אֶיְלֹוָ סְנַפִּיר**" דמשנה תורה ((דברים יד י)), "**וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בָּיִת־אֵל וּבֵין הָעַי**" ((וַיָּשֶׂם אוֹתָם אֹרֵב בֵּין בָּית־אֵל) ([[יהושע ח יב)), "**כִּי אִם אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ־נַעַר**" ((ש"א ל יז)), "**עַתָּה יֵרֵע לָנוּ שָׁבַע בֶּן־בִּכְרִי**" ((אֲשֶׁר בֵּרַכוֹ יְיָ צְבָאוֹת) ([[ישעיהו יט כה)), "**כְּשֹׁךְ שָׁלְמֵן בֵּית אַרְבֵאל**" ((הושע י יד)), "**וְאִישׁ מָשַׁךְ בַּקֶּשֶׁת... הַפֹּךְ יָדְךָ**" דדברי הימים ((כִּי לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹתוֹ בָּעֵת הַהִיא) ([[דה"ב ל ג)), "**כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ**" ((קהלת ט י)), וכל פסיקתא דכותיה בשישלה, כמו "**וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם| לַיְלָה הוּא וַעֲבָדָיו**" ((בראשית יד טו)), "**הַמּוֹל| יִמּוֹל**" ((יְמַהֵר| יָחִישָׁה מַעֲשֵׂהוּ) ([[ישעיהו ה יט)), "**וַיֵּשְׁבוּ בָהּ וַיִּבְנוּ לְךָ| בָּהּ מִקְדָּשׁ**" ((וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ| מַס) ([[אסתר י א)). וכל דקדים לאדכרה, לעולם בשישלה נכתב ונקרא, כגון צַוָּה יְיָ ([[שמות ו כח)). כל המקרא על זה, מפי נביא וחוזה.

20

סימן מארכה ותברה אשר יהיו בתיבה אחת

כל תיבה שיש בה מארכה ותברה, כמו יָדְךָ תִּהְיֶה בּוֹ בָּרִאשׁוֹנָה ((אֶת־יֹשְׁבֵי הָעִיר) ([[דברים יג טז)), "**וַיִּנָּגַע יְהוֹשָׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל**" ((יָרְדוּ שָׁכְבוּ הָעֲרֵלִים) ([[יחזקאל לב כא)), "**וַיֵּשְׁבוּ בִּבְאֵר שָׁבַע וּמוֹלָדָה**" ((יִשְׁתָּרְגוּ (י)עָלוּ עַל צַוּאֲרִי) ([[איכה א יד)), אין בין מארכה לתברה בתיבה אחת אלא שוא בלבד, כל המקרא על זה יתנהג, חוץ משלשה פסוקים, תנאי זה פוסקים, ואותו נותקים, כי הם במארכה ותברה בתיבה אחת וביניהם שוא ופתחה, ואלו הם, "**לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ... וַתַּעֲלוּ עַל שִׂפַת לָשׁוֹן**" ((יחזקאל לו ג)), "**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַל־תִּלָּחֲמוּ עִם יְיָ**" ((דה"ב יג יב)), "**וַיִּדְרֹשׁ יְחִזְקִיָּהוּ עַל־הַכֹּהֲנִים**" ((דה"ב לא ט)).

21

סימן מארכה לזרקא

דרך אזלה, העולה היא למעלה, אם יש לפניה שופר וגעיה, וזרקא עמהם חנויה, נעימת שופר למטה שרויה, כמו "**וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם**" ((וְהִשְׁבִּ֥יעַ הַכֹּהֵ֖ן אֶת־הָאִשָּׁ֑ה)) ((([במדבר ה כא)), "**יָצְאוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הַנִּמְצָאִים**" ((דה"ב לא א)). חוץ מפסוקים שבעה, אשר דרכם מזה נגרעה, ובא עמהם תלשא או טרס, מחובר בלי הרס, "**וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת־רַעֲהוּ בַּיַּעַר**" ((דברים יט ה)), "**וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת יָם נֶגְבָּה מִן הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חֹרוֹן**" ((יהושע יח יד)), "**וַיִּשְׁלַח חִירָם מָלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים**" ((([דה"א יד א)), "**וַיָּבֹאוּ אֶת־רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד**" ((בְּאַדַּיִן קְרִ֫יבוּ וְאָמְרִ֥ין קֳדָם־מַלְכָּ֖א)) ((([דניאל ו יג)), "**וַאֲשֶׁר יַשְׁמִ֫יעוּ וְיַעֲבִ֥ירוּ קוֹל בְּכָל־עָרֵיהֶם**" ((נחמיה ח טו)). וכן כל אזלה בפסקה תשופר, על דרך ראשונה תסופר, למטה במארכה תסופר, וזה לעולם לא יופר, חוץ משני פסוקים, שהם בטעמם נפסקים, ומזה הדרך נתוקים, שופר ופָּסֵק עמהם שרויה, ואין כמותם בכל הקְרִיָה, "**וַיֹּאמֶר אֱלֹהֶם| רְאוּבֵן אַל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם**" ((בראשית לז כב)), "**וַיֹּאמֶר (לה) [לוֹ] אֱמָר־נָא אֲלִיָּה הִנֹּה חָרַדְתִּ| אֲלֵינוּ**" ((מ"ב ד יג)). ושאר הפְּסֵקים אשר לזרקא דבקים, במארכה הם אדוקים, ולעולם אינם חלוקים, כמו "**וְהֵשִׁיבְךָ יְיָ| מִצְרַיִם**" ((דברים כח סח)), "**יִתֶּנְךָ יְיָ| נְגָף**" ((דברים כח כה)), כל המקרא על זה המנהג נוהג. ועוד נמצאו שלשה פסוקים נכונים, מאחיהם משתנים, חלוף אלו הנמנים, אין להם בכל המקרא מִשְׁנִים, באזלה ומארכה במלה חדא חונים, "**וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר| בָּנָיו**" ((ויקרא י יב)), "**אִם־יֵצְאוּ בְנוֹת־שִׁילוֹ**" ((שופטים כא כא)), "**וַיִּפְקְדוּ בַיּוֹם הַהוּא אֲנָשִׁים עַל הַנְּשָׂכוֹת לְאוֹצָרוֹת| לַתְּרוּמוֹת**" ((נחמיה יב מד)); ומִקצת הסופרים הראשונים קורים "**לְאוֹצָרוֹת לַתְּרוּמוֹת**". ושני פסוקים מיוחדים, בטעמם לא נפרדים, בתיבה ראשונה יורדים, ובשנית למעלה מועדים, מארכה ושופר וזרקא צמודים, "**וַיְהִי הוּא מְסַפֵּר לַמֶּלֶךְ**" ((מ"ב ח ה)), "**וְגַם אֶל הַנַּכְרִי אֲשֶׁר לֹא מֵעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל**" ((דה"ב ו לב)). וכל שופר אחד, לפני זרקא מיוחד, למעלה מאוחד, חוץ מן עשרה פסוקים, על זה חולקים, ומדרך זה נתוקים, "**לָכֵן אֱמֹר לִבְנֵי־יִשְׂרָאֵל**" ((שמות ו ו)), "**כִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**" ((בְּכֹל אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי)) ((([ש"ב ז ז)) וחברו ((וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֹב)) ((([מ"א א יט)) וחברו ((שם פסוק כה)), "**בְּנֵי רְאוּבֵן וְגָדִי וַחֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה**" ((דה"א ה יח)), "**וַיַּעֲלוּ בְּבַעֲלֵי־פְּרָצִים**" ((נְסִפֶּ֫ה מִפְּנֵי־צָרֵי֫ךְ)) ((דה"א כא יב)), "**קְנֵה נֶגֶד הַיֹּשְׁבִים**" ((([רות ד ד)).

22

שני מאריכין לטפחא

י"ד בטעמא, "**וַיָּבֵא** לוֹ יַיִן **וַיִּשְׁתְּ**" ((בראשית כז כה)), "**לָמָּה תַּעֲשֶׂה כֹּה לַעֲבָדֶיךָ**" ((אֶשֶׁר לֹא צִוָּה) (([[ויקרא י א)), "**הֲלוֹא טוֹב לָנוּ**" ((וַיִּקְרָא לָהּ נֹבַח) ((במדבר לב מב)), "**אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד**" (([[מ"א י ג)) וחברו ((([[מ"א כ כט)), "**נַעֲנֵיתִי לוֹ בָא**" ((וַיְהִי רֵיב וּמְדוֹן) ((חבקוק א ג)), "**הֲלוֹא זֶה אוּד**" (([[זכריה ג ב)), "**וַיִּנָּח לוֹ אֱלֹהָיו**" ((וְדִי לֹא יְדָע) (([[עזרא ז כה)), "**וַיְהִי לֵב לְעֵם**" ((נחמיה ג לח)).

23

(סימן אזלה או שופר לפשטה)

סימן, כל שלוש תיבות שהטעם אחר האות הראשון שבתיבה, כמו "**יִצַּו יְיָ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה**" ((דברים כח ח)) וכדומה לו, יהיה הטעם מלמעלה יקרא ויתנקד, כל הקריאה על זה המנהג, בר מן חד, "**וַיְקַהֲלוּ הַיְהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוּשָׁן גַּם בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר**" ((אסתר ט טו)). סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר.

24

סימן שלשת הספרים, לראשי הפסוקים הברורים, מִלְּמוּד הסופרים הבחורים, ולסוף הפסוקים הגמורים, אשר למעלה נקורים, ואשר למטה נאמרים.

סימן ראשי הפסוקים, אשר בשלשת הספרים חקוקים, תהלים ואיוב ומשלי חשוקים, אם ראש הפסוקים בְּאוֹתוֹ הנסוק, דגש עסוק, ובדגש נֶאֱמוֹ, למטה טעמו, בלשון ינעימו, ולא למעלה ירימו, כמו "**רַבִּים אֹמְרִים**" ((חָנֵּנִי יְיָ כִּי אֱמְלַל אָנִי) (([[תהלים ו ג)), "**מִשְׁדֹּ עֲנִיִּים**" ((הַלָּיְלָה הַהוּא) (([[איוב ג ו)), וזה הוא ענינם, ויפי סימנם, כאשר יהיה הטעם בין התיבה חרושה, וּבְאוֹת אשר בו דגשה, או אם הטעם הנצב, בראש התיבה במחצב, גם למטה נקצב, כמו "**מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד**" ((אַתָּה סֵתֶר לִי) (([[תהלים לב ז)), "**כִּי בְךָ חָסָיָה**" ((פְּחֲדוּ פַּחַד) (([[תהלים נג ו)); ואם באות השני מן התיבה, ויקדם לה שְׁוָא נצבה, בלשון דבובה, בשפה ערבה, גם הוא למטה, בלשון מבֻטָּה, כמו "**יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ**" ((הֲלֹא יָדְעוּ) (([[תהלים יד ד)), "**כְּנָפָן פֹּרִיָּה**" ((פְּצֵנִי וְהַצִּילֵנִי) ((תהלים קמד יא)), "**וְצֹאן מַרְעִיתָךְ**" (([[תהלים עט יג)); חוץ מן שלשה פסוקים, על אלו חולקים, כי הטעם באות דגושה, וטעמו למעלה, "**לַמְנַצֵּחַ אַל־תַּשְׁחֵת**" ((אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ) ((תהלים קטז טז)), "**וּמֶה לֹא־תִשָּׂא פִּשְׁעִי**" (([[איוב ז כא)).

25

סימן סופי הפסוקים, בתהלים ואיוב ומשלי חשוקים, אשר טעמם למעלה ואשר טעמם למטה. יֵדַע הקורא, אשר בשלשת

הספרים קורא, כי בסופי הפסוקים אם יהיה הטעם, בראש התיבה יונעם, וּבְאוֹת ראשון יוטעם, למעלה טעמו, ובפיו יְרִימוֹ, ושופר יְשִׁימוֹ, כמו "**וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב**" ((תהלים א א)), "**הַוְסְרוּ שִׁפְטֵי אֶרֶץ**" ((אֲשֶׁר סָבִיב שָׁתוּ עָלָי)) ((תהלים ג ז)). ואם באות שני מן התיבה טעמו, ושוא תקדימוֹ, כמו כן למעלה טעמו, ולרום ירימו, כמו "**עַל מִשְׁכַּבְכֶם וְדֹמּוּ סֶלָה**" ((הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ)) ((תהלים ו ה)), "**פֹּרֵק וְאֵין מַצִּיל**" ((וְיֵלֵד שָׁקֶר)) ((תהלים ז טו)), "**בְּדֹר צַדִּיק**" ((תהלים יד ה)), "**לְאֹרֶךְ יָמִים**" ((בְּדָרֶךְ יִבְחָר)) ((תהלים כה יב)). ואם יהיה באות ראשון, שוא ופתחה לדגשון, דרכו על סימן ראשון, יהי למעלה בלשון, ולרום בלחשון, כמו "**מִתְגָּרַת יָדְךָ אֲנִי כָלִיתִי**" ((וְנַפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ)) ((תהלים עא כג)), "**יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה**" ((אֲשֶׁר לְא־בְרָע)) ((תהלים י ו)), "**עֲטֶרֶת פֹּז**" ((כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ)) ((תהלים קמג יב)), "**וּבְתַחֲבֻלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה**" ((משלי כ יח)). ושאר סופי פסוקים, טעמיהם למטה במארכה נמשכים, כמו "**וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה**" ((אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ)) ((תהלים ב ז)), "**קַיִץ וְחֹרֶף אַתָּה יְצַרְתָּם**" ((בְּשׁוֹא גַּלְיוֹ אַתָּה תְשַׁבְּחָם)) ((תהלים פט י)), "**אַתָּה אָל**" ((וְאַתָּה דָּעֹ־לָךְ)) ((איוב ה כז)), "**וַיָּבֵא רֹגֶז**" ((איוב ג כו)). וכן אם בשתי התיבות טעם לסוף הפסוק כנאמו, ותיבה קטנה עמו, ושתי אותיות מספרה, למטה מאמרה, אף כי באות ראשון נאמרה, כמו "**עָתְקוּ גַּם־גָּבְרוּ חָיִל**" ((כָּל־חוֹסֵי בוֹ)) ((תהלים ב יב)), "**יִתְאַמְּרוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן**" ((כָּל־יִשְׁבֵי חֶלֶד)) ((תהלים מט ב)). כי כל תיבה קטנה, עם גדולה תִּכֶּנָה, כאחת משֻׁנָּנָה, ולמטה טעמה, ובלשון לא ירימה. והסימן הזה על שני פנים, לעולם לא משתנים, אחת בראש התיבה, והשנית באות השני מן התיבה וקודם לו שוא, יונעם בשופר למעלה; ואם באות שלישית מן התיבה, או שתסמך תיבה קטנה לגדולה, יוטעם למעלה, ומארכה עמו משתחוה, כי כל תיבה קטנה משתי אותיות כאשר תסמך לתיבה גדולה, יהי דרכם דרך תיבה אחת בטעם, ותהיה נמשכה בטעם מארכה, על זה הסימן יצא כל סוף הפסוק. אבל אם יהיו שלש תיבות, כולם למעלה, כמו בְּמִזְמוֹת זוּ חָשָׁבוּ ((איוב ז ח)) וכל הדומה להם, אם בראש התיבה או באמצע התיבה כולם למעלה בשופר,

כמו יָרוֹם אֹיְבֵי עָלָי ((תהלים ז ה)). אין אחר טפחה מארכה אלא בשופר כולם.

26

סימן לראשי הפסוקים אשר בשלשת הספרים, אשר בשופר (לפני טרחא) ואשר בלא שופר. כל תיבה קנויה, בשלשת הספרים מצויה, אם בה געיא יהיה, בלא שופר יהיה, ומוקף לפני טרחא מצויה, כמו "**לְכוּ־חֶזוּ מִפְעֲלוֹת יְיָ**" ((תהלים מו ט)), "**לְךָ־אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה**" ((לְכָל־תְּכֵלָה רָאִיתִי קֵץ) ((]]תהלים קיט צו)), "**לְךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי**" ((אֲרִי־נֹהֵם וְדֹב) ((משלי כח טו)), "**קְצַר־אַפַּיִם יַעֲשֶׂה אִוֶּלֶת**" ((]]משלי יד יז)), "**גְּדַל־חֲמָה נֹשֵׂא עֹנֶשׁ**" ((בְּבוֹא־אֱלָיו נָתָן הַנָּבִיא) ((]]תהלים נא ב)), "**בְּבוֹא־רָשָׁע בָּא גַם בּוּז**" ((משלי יח ג)), "**לְכוּ־בָנִים שִׁמְעוּ לִי**" ((עֲשֵׂה־אִתִּי לְמַעַן שְׁמֶךָ) ((]]תהלים קט כא)), "**בְּנֵי־נֵבָל גַּם בְּנֵי**" ((איוב ל ח)); ואם בלא געיה תצא, שופר בתבה הראשונה תִּמָּצא, ולפני טרחא תֵּרָצֶה, כגון "**לְכוּ וְרָאוּ מִפְעָלוֹת**" ((תהלים סו ה)), "**לְךָ שָׁמַיִם אַף לְךָ אָרֶץ**" ((לְךָ זְרוֹעַ עִם גְּבוּרָה) ((]]תהלים פט יד)), "**בְּבוֹא הַזֵּידִים וַיֹּאמְרוּ לְשָׁאוּל**" ((רְצוֹן מֻלָּכִים) ((]]משלי טז יג)). כאשר יהיה בתיבה הראשונה געיה בלא שופר יהיה ומוקף, ואם אין געיה בשופר יהיה ולא מוקף. וכן בתבה אחת יהיה אם בה געיה, בלא שופר, ואם אין געיה בשופר מצויה, כגון "**וַיִּרַם־מוּהוּ בְּקֹהַל עָם**" ((וַיִּשְׁבָּה לְפֶתַח בֵּיתָהּ) ((]]משלי ט יד)), "**לֶתַאֲוָה יְבַקֵּשׁ נִפְרָד**" ((משלי יח א)); חוץ משלשה פסוקים בכל הקריה, כי הם בגעיה ושופר, "**הֲמִבִּינָתְךָ יַאֲבֶר נֵץ**" ((הֲמִיְּרָאָתְךָ יִכֵּיחֲךָ) ((]]איוב כב ד)), "**הָעֹזְבִים אָרְחוֹת יֹשֶׁר לָלֶכֶת**" ((משלי ב יג)).

27

סימן גָּרֵשׁ ופתח בשלשה הספרים, היפים הברורים. יֵדעו הקורים, בשלשת הספרים, כל תיבה ארוכה, ובמרפא ערוכה, ובגעיה תמוכה, בפָּתְחָה תמוכה, כי האות הסמוך, ולטעם תמוך, מפתחה לא ימוך, כמו "**בַּצַּר לִי אָקְרָא יְיָ**" ((תהלים יח ז)), "**וְלִשְׁכֵנֵי מְאֹד**" ((אֲמָרוֹת יְיָ אֲמָרוֹת) ((תהלים יב ז)), "**מִמֵּתִים יָדְךָ יְיָ**" ((]]תהלים יז יד)), "**תְּמַחֵץ רַגְלָךְ**" ((הָמְקֹרֶה בַמַּיִם) ((תהלים קד ג)), "**אָבֵחַר דַּרְכָּם**" ((]]איוב כט כה)), "**לָכֵן אֲנַשֵּׁי לֵבָב שִׁמְעוּ לִי**" ((עַיִן תְּלֵעַג לְאָב) ((]]משלי ל יז)); חוץ מן ארבעה פסוקים, על זה חולקים, ואת זה נותקים, ומדרך זו נפסקים, "**שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי**" ((תהלים פו ב)), "**שָׁבְרָה לִבִּי וָאָנוּשָׁה**" ((טָמְנוּ גֵאִים פַּח לִי) ((תהלים קמ ו)), "**יְרֵאַת יְיָ שְׂנֹאת רָע**" ((]]משלי ח יג)).

28

ביאור הפֶּסֶק

הפֶּסֶק יהיה לחמשה דברים, כאשר תִּקְנו החוזים הישרים. האחד, להפריד אות מחֲבֶרְתָּהּ, שהיא כמוה ובאה לְקַחְתָּהּ, לבאר הלשון, בנעימת לחשון, כמו "**לְהַגְדִּיל| לְמַעְלָה**" ((וּבַרְזֶל| לָרֹב) (((דה"א כב ג)), "**בָּבֶל| לְגַלִּים| מָעוֹן**" ((ירמיהו נא לז)). שנית, בשתי תיבות, זו לעומת זו עמותות, כגון "**יְיָ| יְיָ**" ((יוֹם| יוֹם) (((בראשית לט י)), "**סָבִיב| סָבִיב**" ((אֶמֶן| אָמֶן) (((במדבר ה כב)), "**הַבּוֹגֵד| בּוֹגֵד וְהַשּׁוֹדֵד| שׁוֹדֵד**" ((ישעיהו כא ב)). שלישית, ליראה שלא יסמכו שתי תיבות, זו לעומת זו חצובות, והם לא יתכנו להתחבר, ולא כמִלָּה אחת לדבר, כמו "**עַמִּים| אֱלֹהִים**" ((רַבִּים| יְיָ) (((תהלים קיט קנו)), "**אֱלוֹהַּ| רָשָׁע**" ((יְיָ| אֶשְׁנָא) (((תהלים קלט כא)). רביעית, לתקן המלה, שלא תהיה זו עם זו בלולה, ולהפריד מענה הדבר, לבלתי היותו מחֻבָּר, כמו "**עָשׂוּ| כָּלָה**" ((יִשְׁמַע| אֵל) (((תהלים נה כ)), "**הָאֵל| לָנוּ**" ((תהלים סח כא)). חמישית, להפריד בין הטעמים, שיהיו מופרדים, איש באחיו לא נצמדים, כמו "**לִפְנֵי| אֹהֶל־מוֹעֵד| מִזְרָחָה**" ((במדבר ג לח)), "**אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן| וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נֻן**" ((יהושע יט נא)), "**וְאִמְרִין| לַעֲלָוִן| לֶאֱלָהּ שְׁמַיָּא**" ((עזרא ו ט)).

29

סימן אוי"ה ובגדכפ"ת

סימני אוי"ה, אשר מראש קנויה, גלויה ולא חבויה, מפי חכמים עשויה, בשום שכל מצויה, אותות ארבעה, אוי"ה הקבועה, אשר במקרא נטועה, סדרם אשמיעה, וסודם אודיעה, למה משנים ועשרים, ארבעה נעשו שׂרים, וכאשר נמסרים, לבגדכפ"ת נאסרים, וברפיון מסופרים, זו היא עִלָּתם, וְיִפְי חידתם, בנֹעַם קריאתם, ואין במקרא כמותם. כל אות אשר במקרא, על אפניו נקרא, ולא יומר באמירה, חוץ מארבעה בספירה, אוי"ה האמורה, שהם על שני דרכים, להם לבדם נסוכים, בם ובהם ערוכים. ו"ו המסֻלּה, פעם יִפָּלֵא, ופעם יִגָּלֶה, וּבַשָּׁפָה יַעֲלֶה. יו"ד המעֻלּה, פעם יִפָּלֵא, ופעם בשפה יַעֲלֶה. ה"י אלף הנפלא, בדרך אחד יעלה, פעם יִפָּלֵא ופעם יִגָּלֶה, זה מנהגם לעולם, לא ישנו את גבולם, בר מן מַפִּיק ומַפְסִיק ודאֲתֵי מַרְחִיק. ואֵלּוּ העדים, אשר על זה מעידים, ופתרונם מגידים, "**רֹאשׁ בַּחוּץ**" ((אֹמֵר אֵלַי בְּנִי אַתָּה) (((תהלים ב ז)), "**וַיֹּאמֶר שְׁאִי בָּנָךְ**" ((עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵּימָן) (((שה"ש ד טז)), "**אֵלֶּיו פִּי־קָרָאתִי**" ((אִמְרוּ בַלְּבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם) (((תהלים ד ה)), "**אֲשֶׁר בָּא בָּהּ**" ((הַנֶּפֶשׁ הַהִוא עָוֹנָהּ בָּהּ) (((במדבר טו

לא)), "**לִבְנוֹת־לָהּ בַּיִת בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר**" ((זכריה ה יא)), "**וּפָתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תָּשִׂים**" ((וּבָא בֹּוֹ[א] וְשָׂטַף וְעָבָר) (([[דניאל יא י)), "**וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב מַה לָּךְ**", ((שִׂימָהּ בְּפִיהֶם) (([[דברים לא יט)), "**וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא**" ((מָתַי תַּעֲשֶׂה בָּרוֹדְפַי מִשְׁפָּט) (([[תהלים קיט פד)), "**וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר**" ((וַיְהִי־כֵן) ((בראשית א ז)), "**הָיְתָה תֹהוּ**" (([[בראשית א ב)), "**וַיְצַו פַּרְעֹה**" ((שמות א כב)). מפיק נוהג בה"י ו"ו יו"ד, אבל אינו נוהג באל"ף, וכל בגדכפ"ת הסמוך אליהם דגש לעולם, כמו "**שִׂימָהּ בְּפִיהֶם**",

"**וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב**", "**עֲשֵׂה בְכֹלֶךְ**" ((שָׂרֵי גְּבִרְתִּי) (([[בראשית טז ח)), "**גּוֹי גָּדוֹל**" ((דברים ד ח)); בר מן שלשה חולקים על זה הסימן, והם מיוחדים במקרא, "**וְנָטָה עָלֶיהָ קַו תֹּהוּ**" ((ישעיהו לד יא)), "**וְקוֹל הֲמוֹן שָׁלַו בָּהּ**" ((אֲדֹנָי בָּם) (([[תהלים סח יח)). מפסיק לעולם דגש, כמו "**הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָּלָה**" ((עַל עַמּוֹ כֻּהֵם) (([[דה"א כא ג)). ודאתי מרחיק, כמו "**וְזָבַחְתָּ פֶּסַח**" ((דברים טז ב)), "**וְעָשִׂיתָ פֶּסַח**" ((וְאָעִידָה בָּם) (([[דברים לא כח)). וכל מה דסמיך לבגדכפ"ת במקף נידון כאתי מרחיק לעולם, כמו "**מַה־בָּצַע**" ((בראשית לז כו)), "**מַה־בְּרִי וּמָה־בַּר־בִּטְנִי**" ((מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד) (([[שה"ש ה ט)), "**מַה־פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ**" ((בראשית לח כט)). וכל טעם שיש בו הנגון בשלש נקודות, רפי, וכל טעם אשר אין עם השלש נקודות, דגש, כגון "**אֲשֶׁר תְּכַסֶּה־בָּהּ**" ((אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה־בּוֹ) (([[שמות ד יז)), "**וְעֵירֹם יְכַסֶּה־בָּגֶד**" ((הוּא יִבְנֶה־בַּיִת) (([[ש"ב ז יג)); ואילו היה כמו "**לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹּה**" ((לֹא־תִבְנֶה בַּיִת לִשְׁמִי) (([[דה"א כב ח)), היה רפי, כל המקרא על זה. ושאר האותות, בדרך אחד עמותות, לא ישתנו בדתות, כאשר יאספו עם בגדכפ"ת יֵרָפו ולא יתחלפו, בר מן עשרה פסוקים, סימן זה פוסקים, ועליו חולקים, ואותו נותקים, מנינם אודיעה, ומספרם אשמיעה, "**אָשִׁירָה לַייָ כִּי גָאֹה גָּאָה**" ((שִׁירוּ לַייָ כִּי־גָאֹה גָּאָה) (([[שמות טו כא)), "**מִי כָמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ**" ((שם פסוק יא)), "**נָחִיתָ בְחַסְדְּךָ עַם זוּ גָּאָלְתָּ**" ((שם פסוק יג)), "**בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְמוּ כָּאָבֶן**" ((שם פסוק טז)), "**וַיַּשְׁמִתֵי כָּדְכֹד שִׁמְשֹׁתַיִךְ**" ((ישעיהו נד יב)), "**וְנִלְאֵיתִי כָּלְכֵל וְלֹא אוּכָל**" ((אֲדַרְגְּזַרְיָא גְּדַלְבַּרַיָּא דְּתַבְּרַיָּא) (([[דניאל ג ב)) וחברו ((וְחָכְמָה כְּחָכְמַת־אֱלֹהִין) (([[דניאל ה יא)). וכל שתי אותות שוות וקדמאה שוא, לעולם דגש, כמו "**וַיְהִי בְּבוֹאָהּ**" ((יהושע טו יח)), "**וַיְהִי בְּבוֹאָם**" ((הָלֹא כְּכַרְכְּמִישׁ כַּלְנוֹ) (([[ישעיהו י ט)), "**וַיְהִי כְּכַלּוֹת**" ((קְטַנָּה כְּכַף־אִישׁ) (([[מ"א יח מד)); וחוץ משָׁוָא יהיה רפי, כמו "**וְהוּא אִשָּׁה בְּבְתוּלֶיהָ יִקָּח**" ((אַרְכֻּוֵיָא בָּבְלָיֵא) (([[עזרא ד ט)), "**אֲזַלוּ בְּבַהֲילוּ לִירוּשְׁלֶם**" ((עזרא ד כג)). וכל בי"ת פ"ה נידון כבי"ת בי"ת לפי שהן ממוצא השפה, כמו "**וְאִכָּבְדָה בְּפַרְעֹה**" ((שמות יד ד)), "**תְּהִלָּתוֹ בְּפִי**" ((כִּי בְּפִתְאֹם הָיָה הַדָּבָר) (([[דה"ב כט לו)); ושאר כל המקרא כאשר תִּסְמך אוי"ה לבגדכפ"ת, יהיה רָפֵי. וכל אחר

"**וַיְהִי**" רפי לעולם, כמו "**וַיְהִי כְּשָׁמְעֹו**" ((בראשית כט יג)), "**וַיְהִי כְּמְצַחֵק**) ((בראשית יט יד)), "**וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֹתָם**" ((([בראשית יט יז)), "**וַיְהִי כְּרָאוֹתוֹ**" ((וַיְהִי כְּמָלְכוֹ) ((([מ"א טו כט)), אבל אם יהיה אחר וַיְהִי ב"ב כ"כ ויהיה האות הראשון בשוא, יהיה דגש, כמו "**וַיְהִי בְּבוֹאָם**", "**וַיְהִי כְּכַלּוֹת**". אבל "**אֱזַר־נָא כָּגֶבֶר חֲלָצֶיךָ**" ((איוב לח ג)), "**הֲלוֹא כְּגַעַת בָּהּ**" ((כִּי כְּגִבֹהַּ שָׁמַיִם) ((([תהלים קג יא)), כל זה וכל הדומה לו רפי לעולם. סמוכים לעד לעולם, עשוים באמת וישר.

30

דרך הגעיה בכל המקרא, כי מהלך הגעיה עם כל תיבה שיהיה בה פתחה וּשְׁוָא, ובלבד שתהיה חתוכה מן התיבה אשר לפניה, כן רוב המקרא, כמו "**כָּל־הָמְּעַשִּׂים**" ((במדבר טז כח)), "**וַיַּעַשׂ לָהֶם כְּכָל־הַמְּעַשִּׂים**" ((וַיְּעַשׂוּ אֶת אַבְנֵי) ((שמות לט ו)), "**וְיַעֲשׂוּ אֶת הַכָּתְנֹת**" ((([שמות לט כז)), וכן אם אין שְׁוָא ופתחה ברוב תיבות אחרות, כגון "**וְיִשְׁלְחוּ כָּל הָעֵדָה וַיְדַבְּרוּ**" ((שופטים כא יג)), "**וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקָּהֲלוּ**" ((וַיִּשְׁמְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ) ((([ש"א ז ז)), "**וַיְהִי הָמְּחֻנֶה**" ((וְהִנִּיחַ מְחוּץ לָמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם) ((([במדבר יט ט)), "**וְנָתְנוּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָה**" ((וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָה) ((([דברים כב כא)), "**נִקְרָא לָנַּעֲרָה**" ((אֶל מְקוֹם הָכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי) ((([שמות ג ח)),
"**אֶל אֶרֶץ הָכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי**" ((שמות ג יז)), "**וַתַּכְנַע לִפְנֵיהֶם אֶת יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִים**" ((נחמיה ט כד)), כן דרך כל המקרא, אם הַקֵּיף תפול הגעיא, ואם לא הַקֵּיף תתיצב הגעיה.

31

סימן געיה קטנה. כל "**וַיְהִיו**" געיה ביו"ד כמו "**וַיִּירְשׁוּ**" ויש ביניהם האות לא מַפֵּק. וכל געיתא על שלשה דרכים הם, יש געיה בשוא ודגשה באות אחת, כמו "**וַיְדַבְּרוּ**" "**וַיִּשְׁמְעוּ**" "**וַיִּגְדְּלוּ**" וכגון לשונות "**וַיְהִיו**" "**וַיְהִי**" "**וַיִּחִי**" "**וַיִּחְיוּ**". ויש געיה בשוא ופתחה באות אחת כמו "**וַיַּעֲשׂוּ**". ויש געיה בשני אותות שיש בהם שתי שְׁוִיּוֹת בתיבה אחת [כמו "**הָלֹלוּ**" "**צַלֲלוּ**" "**יְלֲלַת**"]. ואין שוא ופתחה במקרא אלא שיש אחריה רְפָיָה לעולם.

32

כל לשון יראה געיה, כמו "**וַיִּירְאוּ הָאֲנָשִׁים**" ((בראשית כ ח)), "**וַיִּרְאוּ מְאֹד מְאֹד**" ((אֵיךְ יִירְאוּ אֶת יְיָ) ((([מ"ב יז כח)). וכל לשון ראיה חטף, כמו "**וַיִּרְאוּ וַיִּקָּחוּ**" ((וַיִּרְאוּ בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל) ([[[שמות טז טו]]), "**אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ**" ((במדבר יד כג)), חוץ מפסוק אחד, כי הוא לשון ראיה והוא געיה, "**כִּי עַתָּה הֱיִיתֶם לוֹ תִּרְאוּ חֲתַת וַתִּירָאוּ**" ((איוב ו כא)), ושאר כל לשון ראיה חטף.

33

סימן, שתי אותות, בתיבה אחת צבותות, זו לעומת זו עמותות, בתיבה חרותות, כל המקרא על דרך זה, מפי כל סופר וחוזה, הסימן הזה, עוד לא יֵרֶזֶה, אם געיא לאות ראשון, תקדום

בנעימת לחשון, יפתח פיו בשוא שתחת האות הראשון, כמו "**יְסַכֵּהוּ צֶאֱלִים צְלָלָיו**" ((מְלֵלֵי גְּלֵלַי)) ([[[נחמיה יב לו]]), "**הַמַּלְקְחַיִם בְּיָדָם**" ((קוֹל יְלֵלַת הָרֹעִים)) ([[[זכריה יא ג]]), "**אֲשֶׁר לָקְקוּ**" ((רֻבָּבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל)) ([[[במדבר י לו]]), "**בְּרֻבָּבוֹת נַחֲלֵי שָׁמֶן**" ((וְשָׁלְלוּ אֶת־שְׁלָלֵיהֶם וּבָזְזוּ אֶת־בִּזָּזֵיהֶם)) ([[[יחזקאל לט י]]). ואם אין געיה אצלם, לא יִפָּתְחו לעולם, אבל גוללם, לא יפצח בְּמִלָּם, כמו "**רִבְבוֹת אֲפָרִים**" ((הִנְנוּ אָתָנוּ לָךְ)) ([[[ירמיהו ג כב]]), "**הִנְנִי אֲנִי**" ((חִקְקֵי אָוֶן)) ((ישעיהו י א)), "**חִקְקֵי לֵב**" ([[[שופטים ה טו]]), "**כִּי יִנָּטוּ צְלָלֵי עֶרֶב**" ((ירמיהו ו ד)) וכל להם דומה. ואשר מזה הומה, הוא כְּעוֵר וְסוֹמֶה, לבורים יְדֻמֶּה; חוץ מן ששה פסוקים, על מנהג זה פוסקים, ועליו חולקים, כי געיה להם סמוכה, ועמהם משוכה, ובהם תמוכה, שמורה וערוכה, והם לא נפתחים, ובפה לא נפצחים, והם, "**בַּצַּר לָהֶם יְשַׁחֲרֻנְנִי**" ((הושע ה טו)), "**זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי**" ((תהלים נ כג)), "**אָז יִקְרָאֻנְנִי וְלֹא אֶעֱנֶה יְשַׁחֲרֻנְנִי וְלֹא יִמְצָאֻנְנִי**" ((וּמְשַׁחֲרַי יִמְצָאֻנְנִי) ([[[משלי ח יז]]). כל המקרא, על זה נקרא, בשפה ברורה, אם געיה קשורה.

34

כל הקְרִיָּה: "**הַמְדַבְּרִים**" ((הָמֻבָקְשִׁים), ((שמות ד יט)), "**הָמַלַקְקִים**" ([[[שופטים ז ו]]), "**הַמְתַעֲבִים**" ((הָמְנַדִּים) ((עמוס ו ג)), "**הָמְצָאתַנִי**" ([[[מ"א כא כ]]), "**הָמְשַׁשְׁלְחִים**" ((הָמְצֹרָעִים) ((מ"ב ז ח)), "**הָמַלְאִים**" ([[[ישעיהו נא כ]]), "**הַמְלֵאָה הַזָּרַע**" ((דברים כב ט)), כאשר תהיה געיה תחת ה"י, מ"ם אשר אחר ה"י פתח, חוץ מאלו הנמנים, מהם משתנים: "**הָמְיַלְּדֹת**", "**וַתְּיֵרָאן הָמְיַלְּדֹת**" ((וַתֹּאמַרְן הָמְיַלְּדֹת) ([[[שמות א יט]]), "**הָמְאָרְרִים**", "**וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן**", וחבריו, ששה ((במדבר ה יח, יט, כב, כד כז)), "**הַמְזַמְּרוֹת**", "**וְאֶת הַסִּירֹת**", וחבריו, ג' ((מ"ב כה יד, ירמיהו נב יח, דה"ב ד כב)), "**הָמְקַטְּרִים**", "**וְהִשְׁבִּית אֶת הַכְּמָרִים**" ((מ"ב כג ה)), "**הָמְשֹׁרְרִים**"

כֻּלָּהֶם ((וְהָמְהַלְלִים), "**וַתִּשְׁמַע עֲתַלְיָהוּ**" (([[דה"ב כג יב)), "**הָמְצַפְּצְפִים**", "**וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם**" ((בֵּית הָמְבַשְּׁלִים) (([[יחזקאל מו כד)), "**הָמְדַבְּרִים**", "**וְיֶתֶר דִּבְרֵי מְנַשֶּׁה**" ((דה"ב לג יח)), "**הָמְיַשְּׁרִים**" "**לִקְרֹא לְעִבְרֵי דָרֶךְ**" ((הָמְשַׂחֲקוֹת), "**וַתַּעֲנֵינָה הַנָּשִׁים**" (([[ש"א יח ז)), "**הָמְעַשָּׁקָה**", "**וַיֹּאמֶר לֹא תוֹסִיפִי**" ((ישעיהו כג יב)), "**הָמְחֻלָּל**", "**וְקִדַּשְׁתִּי אֶת**" ((הָמְקַבְּרִים), "**וְעָבְרוּ הָעִבְרִים**" (([[יחזקאל לט טו)), "**הַמְקַטְּרוֹת**", "**וַיָּקֻמוּ וַיְסִירוּ**" ((הָמְבַשְּׁרוֹת), "**אֲדֹנָי יִתֶּן אֹמֶר**" ((תהלים סח יב)), "**הָמְהַלְּכִים**", "**רָאִיתִי אֶת כָּל**" (([[קהלת ד טו)), "**הָמְעַשְּׁרִים**", "**וְאֶת רֵאשִׁית**" ((נחמיה י לח)).

35

כל לשון עשיה, במקרא חנויה, טעמה על שי"ן מצויה, ובה קנויה, לעולם מתקרי בגעיה, ועל לשון תלויה, וכן היא ראויה, כמו "**וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ**" ((דברים לד ט)), "**וַיִּקַּח אֶת כִּבְשַׁת** [הָאִישׁ] **הָרָאשׁ וַיַּעֲשָׂהָ**" ((רָאִיתִי אֶת כָּל הָמַּעֲשִׂים) (([[קהלת א יד)), "**כִּי אֶת כָּל מַּעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבִא בְּמִשְׁפָּט**" ((קהלת יב יד)), "**וּמַּעֲשֵׂה עֲבֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים**" ((דה"א כג כח)); ואם טעמה מן שי"ן גדועה, בלי בה קבועה, בלא געיה ידועה, ובשופר תבועה, כמו "**וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם**" ((יְשׁוּעֹת בַּל־נַעֲשָׂה אֶרֶץ) (([[ישעיהו כו יח)), "**וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מַה־נַּעֲשֶׂה לָּךְ**" ((וַיַּרְא הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם) (([[יונה ג י)), "**וַיַּעֲשׂוּ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ**" דתנין ((שמות ז י)), "**וַיַּעֲשׂוּ כֵּן וַיֹּצִיאוּ אֵלָיו**" ((יהושע י כג)). כן כל המקרא יצא, וחלוף זה לא ימצא.

36

שער נקודות אומץ המקרא, היוצאים בנואם אמירה, בחיך ובלשון ובשפה ברורה, החקוקים בספרי תורה, מנינם שמונה שמונה בספירה, שבעה מלכים בראשם עטרה, ואחד כאחד בדירה, וזה באורם בעוצם חקירה, ראשונה קָמצה ופַּתחה גדורה, ושלש נקדות עמם מסורה, רביעית וחמישית אֵי אוֹ החמורה, וששית ושביעית אִי אוּ בם קשורה, שְׁוָא לבדה עצורה, תשרת כלם במקרא. פתרונם אגידה, וצֵרופם אחודה. דרך הָרוּם אוֹ אוּ שתים נחויות, ודרך מַטָּה אֵי אִי מנויות, והשלוש להציב עשויות, אָה אַה אֶי הראויות, ואחת סתם כלויות, לא תצא בכל פעם בפיות. ולאלה המלכים, דרכים נסוכים, אחת באחת נסמכים. ראשונה דרך רוּמָה, והיא אוֹ הנאומה, ולמטה ממנה קָמצה, והיא במצב הגדול במחצה, ולמטה ממנה פַּתחה לחריצה, ואֵי במצב האמצעי למליצה, ולמטה ממנה שלוש נקדות לאמיצה, ולמטה ממנה שלישית תפיצה, והיא נקודה אחת

מחוצה; אִי לבדה נשארה, לא תִּמָּנה עם אלה בספירה, לעֹלָה גדולה ויתרה, אותה אגיד ואזכירה, ועניני

אבארה. כי הדבר הנמשך להצטרפה, כאשר יצא מִנְּטָעו בשפה, הוא שלשה ענינים להאליפה, או קבוץ יתקבץ בו השם המאוחד בניבו, כאשר תדבר בשם מיוחד בקבצו, תאמר "דָּבָר" "מֶלֶךְ" "חֵפֶץ" "יוֹם" וכדומה להם, וכאשר תקבץ אותו תאמר "דְּבָרִים" "מְלָכִים" "חֲפָצִים" "יָמִים", או דָּבָר יומשך אליו השם המיוחד תאמר "דְּבַר", וכאשר תוציא אותו אל קונה תאמר "דְּבָרִי" "דְּבָרֵנוּ" "דְּבָרְךָ" "דְּבָרוֹ", והפנים אשר יצטרף אליהם השם, עשר דרכים לא פחות ולא יתר, אֲנִי אֲנַחְנוּ אַתֶּם אַתָּה אַתְּ אַתֶּן הוּא הִיא הֵם והֵן. או זמן יפול על השם וְיֵעָשֶׂה פּוֹעֵל, ויבדיל בו עבר מן הנצב ומן העתיד, כי הזמן על שלשה דרכים, עבר ונצב ועתיד, וכאשר תבנה אלו הזמנים על שם, תָּמִיד דרכו וְנֶאֱמוֹ הידוע בו, כן תאמר בעבר "דִּבַּרְתִּי" "דִּבַּרְתָּ" "דִּבֵּר" "דִּבְּרוּ", ותאמר על הזמן הנצב "דֹּבֵר" "דֹּבֶרֶת" "דֹּבְרִים", ותאמר על הזמן העתיד אם תהיה מְצוּוָה, "דַּבֵּר" "דַּבְּרִי" "דַּבְּרוּ", וכאשר תהיה מְחַוֶּה ומְדַמֶּה תאמר "יְדַבֵּר" "יְדַבְּרוּ" "תְּדַבֵּרְנָה". ועתה נתפרש מאילו הַדְּמוּיִם באור הדברים האמורים שלשת הענינים, הקיבוץ והסמוך והזמנים, המוציאים את השמות מן נִטְעָם הרשום להם.

שער צירוף הרוּם ויציאתו מִנְּטָעו אל קמצה יהיה זה, כאשר תקבץ השם המיוחד, תאמר "חֹדֶשׁ" בהגיון אוֹ והיא נקודת הרום, וכאשר יקובץ תאמר "חֳדָשִׁים", "עֹפֶר" "עֳפָרִים", "יוֹם" "יָמִים", "שִׁבֹּלֶת" "שִׁבֳּלִים".

שער צירוף קמצה ויציאתה אל פתחה אשר היא מתחת לה, יהיה זה על פנים הרבה, תאמר "חָזָק" במיוחד, ואם תקבצהו תאמר "חֲזָקִים", "עָצוּם" "עֲצוּמִים", "חָדָשׁ" "חֲדָשִׁים".

שער צירוף שלש נקודות ויציאתם אל פתחה יהיה מִדֶּרֶךְ השמות המיוחדות, תאמר "אֶרֶץ", ואם תקבץ תאמר "אֲרָצוֹת", "מֶלֶךְ" "מְלָכִים", "חֵפֶץ" "חֲפָצִים", כי שוא תעמוד במקום פתחה.

שער צירוף שלוש נקודות ויציאתם אל שתי נקודות, יהיה זה, אם תוציא הדבר ותסמכהו על עֵין הנזכר ולא תביא עליו אות מוסף בגוף הדבר, תאמר "כִּי תִדֹּר נֶדֶר" ((במדבר ל ד)) הוא עומד בנפשו, ואם תוציאיהו אל עֵין דבר, יֵרד אל שתי נקודות, "וְנָדֵר אַלְמָנָה" ((במדבר ל י)), "שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר" ((וְלֹא נֶחְלוּ עַל שֶׁבֶר יוֹסֵף) (([[עמוס ו ו)).

שער צירוף שתי נקודות אל נקודה אחת, כמו "סֵפֶר", ואם תוציא אותו (אל קונה) תאמר "סֵפֶר" "סִפְרִי", "זֵכֶר" "זִכְרוֹ", "סֵתֶר" "סִתְרוֹ" "עֵבֶר" "עִבְרִי", והמלאכה גדולה.

37

סימן סמוך ומוכרת במקרא, כי הסמוך והמֻכְרת לעולם יתיצב בקמץ ופתח ובשתי נקודות ובשלוש נקודות, אין לו דרך אחרת, כמו "**הֵיכַל יְיָ הֵיכַל יְיָ**" ((ירמיהו ז ד), "**וְהֵיכַל יְיָ לֹא יֵסָד**" ((תְּבֹאֵינָה בְּהֵיכַל מֶלֶךְ) ((||תהלים מה טז)), "**עַל הֵיכַל מַלְכוּתָא**" ((וְהֵיכָל תְּוֵסֵד) ((||ישעיהו מד כח)), "**וְקִיר הַהֵיכָל**" ((וַיְבִיאֵנִי אֶל הַהֵיכָל) ((||יחזקאל מא א)) מוכרת. "**עַם הַקְּדֶשׁ**" ((עַם קְדֶשׁ) ((||דניאל יב ז)), "**עַם יְיָ**" ((עַם הָאָרֶץ) ((במדבר יד ט)), "**לְעַם אֶחָד**" ((||בראשית לד טז)) סמוך, "**אִסְפוּ עָם**" ((לִבְרִית עָם) ((||ישעיהו מב ו)), "**תְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עָם**" ((וַיַּכֵּהוּ קְבָל עָם) ((||מ"ב טו י)) מוכרת. "**אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וּרְחָבָה** [אֶל] **אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ**" ((אֶרֶץ מִצְרַיִם) ((||בראשית מא יט)), "**אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**" ((ש"א יג יט)) סמוך, כי שלש נקודות היא פתחה קטנה, "**יַרְכִּבֵהוּ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ**" ((רְנוּ שָׁמַיִם וְגִילִי אֶרֶץ) ((||ישעיהו מט יג)), "**אָבַל אֲמִלְלָה אָרֶץ**" ((ישעיהו לג ט)) מוכרת. אבל "**הָאָרֶץ**" כולו סמוך או מוכרת, לפי שכל המקרא "**הָאָרֶץ**" הוא ואין במקרא הָאֶרֶץ. וזה דרך הסמוך בקמץ ופתח, וכן כל הדומה להם, והמלאכה גדולה.

38

כל מלה סמוכה, בפתחה ערוכה, כגון "**יִרְאַת יְיָ**" ((תהלים יט י)), "**וּמִבְצַר מְשֻׁגָּב חוֹמֹתֶיהָ**" ((תּוֹשַׁב כֹּהֵן) ((||ויקרא כב י)), "**כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ**" ((חֲמַת רַבָּה) ((||עמוס ו ב)) וכל לשון חרון, "**בִּרְכַּת יְיָ**" ((מֵאֲכַל פַּרְעֹה) ((בראשית מ יז)), "**שֻׁלְחַן הַמַּלָּךְ**" ((||ש"א כ כט)), "**מִמְּחֻרַת הַשַּׁבָּת**" ((מִמְּחֻרַת הַפֶּסַח) ((||במדבר לג ג)), "**גִּלְגַּל עֶגְלָתוֹ**" ((ישעיהו כח כח)), כל המקרא על זה ירוץ, בדבר חרוץ, בר מן מעטים, כגון "**מְנָת שֵׁעָלִים**" ((וּמְנָת הַמֶּלֶךְ) ((||דה"ב לא ג)), "**וּלְמִקְצָת הַיָּמִים**" ((וּמִקְצָת יָמִים) ((||דניאל א טו)), "**מִשְׁקָל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב**" ((מַתְּן אָדָם) ((||משלי יח טז)).

39

סימן סמוך ומוכרת בשתי נקודות ובשלש נקודות, כמו "**מַחֲנֵה אֱלֹהִים**" ((מַחֲנֵה רְאוּבֵן) ((||במדבר ב י)), "**מַחֲנֵה אֶפְרַיִם**" ((בֵּין מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) ((||שמות יד כ)), "**עַל מַטֵּה מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן**" ((במדבר לו יב)), כאשר יֵצֵא הדבר על פלוני לפלוני בין "**מַחֲנֵה**" ובין "**מַטֵּה**" כולו סמוך בשתי נקודות, וכמו "**מִרְעֵה עֲדָרִים**" ((מִרְבֵּה רַגְלַיִם) ((ויקרא יא מב)), "**מַחְסֵה כָזָב**" ((||ישעיהו כח יז)), "**מַלְוֵה יְיָ**" ((וּמְצַוֵּה לְאֻמִּים) ((||ישעיהו נה ד)), "**הָעֹשֵׂה אֵלֶּה**" ((לְמַחֲנֵה גָדוֹל) ((||דה"א יב כג)), "**אִם תַּחֲנֶה עָלַי**

מַחֲנָה" ((מְחוּץ לַמַּחֲנָה) (([[שמות כט יד]]), "**מַטֶּה אֶחָד**" ((וְלֹא תִסֹּב נַחֲלָה מִמַּטֶּה לְמַטֶּה אַחֵר) (([[במדבר לו ט]]), "**מַטֶּה לְנָשִׂיא אֶחָד**" ((מִמִּשְׁפַּחַת הַמַּטֶּה) (([[דה"א ו מו]]), "**לְאִישׁ מַלְוֶה**" ((מַרְבֶּה הוֹנוֹ) ((משלי כח ח)), "**מַחְסֶה מִזֶּרֶם**" (([[ישעיהו כה ד]]), "**מְצַוֶּה אֶתְכֶם**" ((מַה יִּתְרוֹן הָעוֹשֶׂה) (([[קהלת ג ט]]), כל זה מוכרת, וכדומה להם במקרא.

40

סימן שלש נקודות ושתי נקודות אשר יתיצבו בתיבות קטנות.

יֵדעו הקוראים, בספרי הנביאים, היפים הנאים, כי שלוש הנקודות החמודות, כבודות כְּקָרִים בְּכַדּוֹת, בתיבות קטנות ענודות, כמו "הֵן" "יֵשׁ" "שֵׁן" "שֶׁם" "לֶב" "כֵּן", סימנם, כאשר תִּשְׁעֶן התיבה כמו "הֵן" "שֵׁן" "יֵשׁ" על תיבה סמוכה לה והטעם על האות הראשון שבתיבה הסמוכה לה, תהיה בשלש נקודות לעולם, כמו "הֵן־עַם **לְבָדָד**" ((במדבר כג ט)), "הֵן עִם **כְּלָבִיא יָקוּם**" ((הֵן־הִוא מְשׂוֹשׂ דַּרְכּוֹ)(([[איוב ח יט]]), "**הֵן־זֹאת**" ((הֵן־כֹּל רָאֲתָה עֵינִי) (([[איוב יג א]]), "**הֵן־אֵל**"

((יֵשׁ־לָנוּ אָב זָקֵן) (([[בראשית מד כ]]), "**יֵשׁ־הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה**" ((וְיִתְלֹנָן עָל־שֶׁן־סֶלַע) (([[איוב לט כח]]), "**שֶׁשׁ־חֶנָּה שָׁנָא יְיָ**" ((הִנֵּה זֹאת חֲקַרְנוּהָ כֵּן־הֵיא) ((איוב ה כז)), "**כִּי כְמוֹ שָׁעַר בְּנַפְשׁוֹ כֵּן־הוּא**" ((וְגַם שֵׁם־עִיר הֲמוֹנָה) (([[יחזקאל לט טז]]), "**עַל שֵׁם־שָׁמֵר אֲדֹנֵי הָהָר שֹׁמְרוֹן**" (([[מ"א טז כד]]), "**קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם**" ((הָיָה לֵב־אִישׁ יִשְׁרֵאֵל אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם) (([[ש"ב טו יג]]), וכן "**לָתֶת־לָנוּ עָרִים לָשָׁבֶת**" ((לָתֶת־לוֹ סוּסִים) (([[יחזקאל יז טו]]), "**הֲרָאֵיוֹת לָתֶת־לֵהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ**" ((אסתר ב ט)); וגם אם יהיה ביניהם שוא, על זה הדרך יצא, כי שוא אינה מנויה עם המלכים, כמו "**לָתֶת־לְךָ אֶת אַרְצָם**" ((וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ) (([[בראשית טז טו]]), "**וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאָל**" ((יֵשׁ־לְאֵל יָדִי) (([[בראשית לא כט)). וכאשר יעבור הטעם מן האות הראשון, יהיה בשתי נקודות, כמו "**הֵן־בְּעָוֹן חוֹלָלְתִּי**" ((תהלים נא ז)), "**לֹא יֵשׁ־בֵּינֵינוּ מוֹכִיחַ**" ((כִּי יֵשׁ־דְּבָרִים הַרְבֵּה) (([[קהלת ו יא]]), "**בַּל יְחַזְּקוּ כֵּן־תָּרְנָם**" ((ישעיהו לג כג)); וכן אם יהיה טעם תחת אחת מן התיבות האלו, יהיה כולו בשתי נקודות, כמו "**הֵן הַנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**" ((במדבר לא טז)), "**לָתֵת לוֹ נִיר לְבָנָיו**" ((מ"ב ח יט)). על זה המקרא כולו יצא; אבל "**בֶּן**" ו"**אֶת**" יש להם סימן בדרך אחר.

41

סימן בֶּן ובֵן. כל "**בֶּן**" אשר במקרא סמוך ומוקף עם אָב או עם אִישׁ או עם אִשָּׁה או עם אָדָם או עם בהמה או עם מספר או עם מעשה, בשלש נקודות יהיה, כמו

"**בֶּן־אַבְרָהָם**" ((בראשית כה יב)), "**בֶּן־יִשְׂרָאֵל**" ((בֶּן־אִישׁ) ((ויקרא כד י)), "**בֶּן־אִשָּׁה אַלְמָנָה**" (([[מ"א ז יד)), "**וְהוּא בֶּן־בִּלְיַעַל**" ((ש"א כה יז)), חוץ מארבעה במקרא במקף ובשתי נקודות, "**וַתֵּלֶד בֵּן־שִׁשִּׁי לְיַעֲקֹב**" ((בראשית ל יט)), "**וַיִּמָּלֵט בֵּן־אֶחָד**" ((וְלִמְפִיבֹשֶׁת בֶּן־קָטָן) ((ש"ב ט יב)), "**וְהוֹלִיד בֵּן־פָּרִיץ**" (([[יחזקאל יח י)). וכל בֵּן בטעם גרש, כגון "**בֵּן חָכָם יִשְׂמַח אָב וּבֵן כְּסִיל**" ((משלי י א)), לעולם בשתי נקודות, חוץ מן שבעה במקרא כי הם בטעם גרש והם בשלש נקודות, "**וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר**" ((ויקרא א ה)), "**וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית**" ((וְאֶת זִכְרְיָהוּ בֶּן יְבֶרְכְיָהוּ) (([[ישעיהו ח ב)), "**וּשְׁמוֹ מָרְדֳּכַי בֶּן יָאִיר**" ((זִכְרְיָה בֶּן מְשֶׁלֶמְיָה) (([[דה"א ט כא)), "**אֶת בַּת מְשֻׁלָּם בֶּן בָּרְכְיָה**" ((נחמיה ו יח)), "**הַלְבֶן מֵאָה שָׁנָה יִוָּלֵד**" ((בראשית יז יז)).

42

סימן "**אַת**" ו"**אָת**", "**אֵת**" אשר בשתי נקודות, ואשר בשלוש נקודות חמודות. יֵדע הלומד, אשר מקרא חומד, כל "**אֶת**" "**וְאֶת**" דמַקֵף, בשלש נקודות יִתָּקֵף, חוץ מאחד, במקרא מיוחד, "**אֶת־כָּל־גְּבֹהַּ יִרְאֶה**" ((איוב מא כו)), כי הוא מקף וסמוך, ובשתי נקודות תמוך. וכל "**אֵת**" "**וְאֵת**" גרש בטעמו, בשתי נקודות רשומו, חוץ מפסוקים שלשה, כי הם בגרשה ושלש נקודות בהן חרושה, "**אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב**" ((תהלים מז ה)), "**בְּהַצּוֹתוֹ אֶת אֵרַם נַהֲרַיִם**" ((תהלים ס ב)), "**כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהַב יְיָ יוֹכִיחַ**" ((משלי ג יב)). וזה הוא טעמם, ושאר המקרא, אם "**אֶת־**" מקף, בשלש נקרא, ואם לא מקף, בשתים נקרא.

43

סימן "**הֵם**" ו"**הֶם**". הֵם בכל מקום (קמץ קטן) בשתי נקודות, וכשיצטרף לו ארבע אותיות בשל"מ, בשלש נקודות מצויות, "**בָּהֶם**" "**שָׁהֶם**" "**לָהֶם**" "**מֵהֶם**". וכשיצטרף עמו ג' אותיות הכ"ו קרויות, בשתי נקודות מצויות, "**הָהֵם**" "**כָּהֵם**" "**וָהֵם**", חוץ מן אחד, במקרא מיוחד, "**לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת כָּהֶם**" ((מ"ב יז טו)).

44

כל לשון מרכבה, במקרא נצבה, בלשון יחיד דבובה, בשלוש נקודות חצובה, כמו "**וַיֶּאְסֹר יוֹסֵף מֶרְכַּבְתּוֹ**" ((בראשית מו כט)), "**וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרֻוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ**" ((מ"א ה ו)), וכל לשון רבים, מרכבות מרובים, בפתחה דבובים, בלשון וניבים, כמו "**מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה**" ((מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב) (([[שה"ש ו יב)), חוץ מאחד, במקרא

מיוחד, בנקודה אחת מנוקד, והוא בצפנת מופקד, "**וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנֶה אֲשֶׁר לוֹ**" ((בראשית מא מג)).

45

סימן לשון חרבות.

כל לשון חרבות כלֵי קֶרֶב, במקרא מעֹרָב, בפי כל צעיר ורב, יֵדַע כל קורא, מתלמיד ועד מורה, כל כל חרבות, מעֻתָּדות לקרבות, בפתחה נצבות, כאִשִּׁים ושביבות, חוץ משתי תיבות, אחת בקמצה תצא בניבות, ואחת בשלוש נקודות חצובות, והם מֻפלאות, ואין בהם תנואות, בתורת אלהי צבאות, "**הָחֳרֵב נֶחֱרָבוּ הַמְלָכִים**" ((מ"ב ג כג)). וסדר חֳרָבות, וערים חֳרֵבות, אשנן בניבות, ומלים עֳרֵבות, לבנים ואבות, יֵדעו לומדים, חכמים ותלמידים, אשר תורה מַתְמידים, כי כל חֳרָבות, ועֹרבים נחרבות, לעולם בקמצה נצבות, כגון "**וְהֶעָרִים הֶחֳרֵבוֹת**" ((בְּתוֹךְ עָרִים מָחֳרָבוֹת) ((]]יחזקאל כט יב)), ויצאו קמוצות, בכל מחיצות, שְׁבוֹת ורצות, בלי פרוצות, חוץ מאחד, בכל המקרא מיוחד, בספר בן בוזי, נביאי וחוֹזֶה, ימצאהו חוקר, תורה מְבַקֵּר, בפתחה תיחד, ומקֻמצה תכחד, "**וְנָשַׁמּוּ בְתוֹךְ אַרְצוֹת נְשַׁמּוֹת וְעָרָיו בְּתוֹךְ עָרִים נַחֲרָבוֹת**" ((יחזקאל ל ז)); וחד בלישנא "**וְהָעִיר הַזֹּאת תֶּחֳרַב**" ((ירמיהו כו ט)).

46

כל צְפָּרַיָּא דדניאל פתחין; וכל צִפֳּרִים דקריה קמצין.

47

סימן "**כָּל**" ו"**כֹּל**"

אם הקורא יכול, יבין ולא יסכול, כי המקרא כולו, בחכמה פָּרָטוֹ וכְלָלוֹ, על זה שבילו, אם "**כָּל-**" "**וְכָל-**" מקף וסמוך, מקמצה לא ימוך. ואם "**כֹּל**" "**וְכֹל**" חתוך, ועם שְׁכֵנוֹ לא פתוך, מקמצה הוא רָשׁ, ובנקודה אחת נדרש; חוץ משלושה צרופים, למאד יפים, בספרים מעולפים, כי הם גרושים, בטעם מפורֹשים, ובקמצה דרושים, "**וְכָל בַּשָּׁלֹשׁ**" ((כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה) ((]]תהלים לה י)), "**כָּל אֲחֵי רָשׁ**" ((משלי יט ז)). היודע בתורתי, אמת דבור שפתי.

48

(סימן בכ"ל על חי"ת)

כל בכ"ל וכל ה"י הבאים על חי"ת, לעולם פתח, בר מן ג' קמצין, "**וּמִכָּל הָחַי**" ((וְהָאֲשֵׁרִים וְהַחַמָּנִים) ((([ישעיהו יז ח)), "**וְהַמִּטְפָּחוֹת וְהָחֲרִיטִים**" ((ישעיהו ג כב)).

49

(סימן פתח בשער פֹּעל)

הלין משער פֹּעל "**אִבַּדְתִּי**" "**דִּבַּרְתִּי**" "**סִפַּרְתִּי**" "**שִׂבַּרְתִּי**", כולהון פתחין בין באמצע בין באתנח בין בסוף פסוק, בר מן ד', "**רְאֹה פָּנֶיךָ לֹא פִלַּלְתִּי**" ((כָּל הַיּוֹם קִדַּד הִלָּכְתִּי) ((([תהלים לח ז)), "**יִחָלְתִּי**" ((כָּל פִּקּוּדֶיךָ כֹּל יִשַּׁרְתִּי) ((([תהלים קיט קכח)).

כל "**אָמַרְתִּי**" פתח בכל הקריה בין באמצע בין באתנח בין בסוף פסוק, בר מן חד, "**אֱמוּנָתְךָ וּתְשׁוּעָתְךָ אָמָרְתִּי**" ((תהלים מ יא)).

לעולם "**יְמַהֵר**" "**יְנַהֵג**" "**יְנַאֵץ**" "**לְיַאֵשׁ**", פתח.

50

סימן לשון הליכה. כל לשון הליכה, אשר לדגשה סמוכה, לעולם בפתחה ערוכה, בלשון לֹא כרוכה, כמו "**אֶלְכָה־נָּא וְאָשׁוּבָה**" ((נֶלְכָה־נָּא דֶּרֶךְ) ((שמות ג יח)), "**עַתָּה נֵלְכָה שָּׁם**" ((([ש"א ט ו)), "**אָלְכָה־לִּי אֶל הַגְּדֹלִים**" ((ירמיהו ה ה)), כל המקרא על זה ירוץ, בדבר חרוץ, ולא פרוץ. וכל שתבוא מלה רפויה, בלא פתחה היא עשויה. וכל לשון יְרִידָה דכותה, כמו "**אֶרְדָה־נָּא וְאֶרְאֶה**" ((בראשית יח כא)).

51

סימן לשון אכילה. כל לשון אכילה, אם בשלוש נקודות פעולה, בפתחה מְלוּלָה, כמו "**וְעֵגֶת שְׂעֹרִים תֹּאכְלֶנָּה**" ((יחזקאל ד יב)), "**בְּעִצָּבוֹן תֹּאכֶלֶנָּה**" ((בראשית ג יז)), כל המקרא על זה ירוץ, בדבר חרוץ, חוץ מאחד, בקהלת מיוחד, "**בִּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ**" ((קהלת ה י)), והוא מיוחד בטעמו.

52

סימן לשון גרישה. כל לשון גרישה שיש תחת השי"ן שלוש נקודות, פתח, כמו "**לֹא אֲגָרֶשֶׁנּוּ מִפָּנֶיךָ**" ((שמות כג כט)), "**מְעַט מְעַט אֲגָרְשֶׁנּוּ**" ((וַאֲגָרַשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ) ((([במדבר כב ו)); וכל שאר גרישה במקרא לא פתח, כמו "**וַיְגָרְשׁוּ אֶת יִפְתָּח**" ((שופטים יא ב)), "**כִּי גָרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהִסָּתֵפֵחַ**" ((ש"א כו יט)); בר מן חד פתח ואין בו שלוש נקודות, "**לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ**" ((תהלים לד א)).

53

סימן לשון ברכה, אשר במקרא ערוכה, במרפא וארוכה, לעד סמוכה. אם לשון ברכה, עם בי"ת משוכה, ובו הטעם תמוכה, לעולם היא כרוכה, כמו "**וְהִתְבָּרֲכוּ בוֹ גּוֹיִם וּבוֹ יִתְהַלָּלוּ**" ((ירמיהו ד ב)), "**וְיִתְבָּרֲכוּ בוֹ כָּל גּוֹיִם יְאַשְּׁרוּהוּ**" ((תהלים עב יז)), "**וַיֹּאמֶר דָּוִיד לְכָל הַקָּהָל בָּרְכוּ נָא אֶת יְיָ**" ((דה"א כט כ)); ואם על כ"ף טעמו, יפתח בנאמו, ובלשון ינעימו, כמו "**וַאֲבָרְכָה֙ מְבָרְכֶ֔יךָ**" ((בראשית יב ג)), "**בָּרַכְנִי גַם אָנִי**" ((וְאַנִי אֲבָרֵכֶם)) ((במדבר ו כז)), "**וְהִתְבָּרֲכוּ בְזַרְעֶךָ**" (([[בראשית כב יח)), "**בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו**" ((תהלים קג כ)), חוץ מאחד, במקרא מיוחד, כי על כ"ף טעמו, והוא כרוך בנאמו, "**וּמַנְדְּעֵי עֲלַי יְתוּב וּלְעַלָּאָה בָּרְכַת**" ((דניאל ד לא)).

54

כל קריה "**וַיֶּאְסֹר**" דגש, בר מן חד רפי, "**וַיֶּאֱסֹר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם**" ((בראשית מב כד)), וכל כפיתיא דשמשון דכְוָתיה.

55

סדר התיבות בדגש ורפי בסוף התיבה בכל המקרא.
דע כי כל תיבה אשר במקרא היוצאת על "**ינָה**" כאשר תלמד ותצא בלשון רבים, רְפָיָה היא לעולם, כמו "**יָדֵיו תְּבִיאֶינָּה**" ((ויקרא ז ל)), "**תְּצַלֶּינָּה**" ((תְּבֹאֶינָה)) ((תהלים מה טז)), "**תַּעֲשֶׂינָּה**" (([[דברים א מד)), "**תִּרְאֶינָּה**" ((תֶּחֱזֶינָּה)) ((ישעיהו לג יז)), "**תֵּצֶאנָּה**" (([[עמוס ד ג)), "**תִּמְצֶאנָּ**" ((תַּעֲלֶינָּה עַל לֵב)) (([[ישעיהו סה יז)) וכדומה להם, חוץ מאלו הנזכרים שהם לשון רבים והם בדגש, "**חַכְמוֹת שָׂרוֹתֶיהָ תַּעֲנֶינָּה**" ((שופטים ה כט)), "**בָּנוֹת הַגּוֹיִם תְּקוֹנַנָּה אוֹתָהּ**", שנים בו ((עֵינַי תִּרְאֶינָּה בָּהּ)) (([[מיכה ז י)). וכל לשון יחיד דגש, כמו "**וְאֶל אַמָּה תִּכְלֶנָּה**" ((יַגִּיעֶנָּה עַד עָפָר)) (([[ישעיהו כו ה)), "**תֹּאכֶלֶנָּה**" ((אֲצִיתֶנָּה)) ((ישעיהו כז ד)), "**שִׁמְעֶנָּה**" (([[איוב ה כז)), "**קָחֶנָּה**" ((לֵיֵי תַּעֲלֶנָּה)) (([[שופטים יג טז)), "**הוּא יִרְאֶנָּה**" ((שָׁלַח אֵשׁ בְּעַצְמֹתַי וַיִּרְדֶּנָּה)) (([[איכה א יג)), "**אֶרְעֶנָּה בְּמִשְׁפָּט**" ((וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָּה מִלְחָמָה)) (([[שמות א י)), "**תְּעֻנֶּנָּה לְעֵינֵיהֶם**" ((יחזקאל ד יב)) והן רפים.

56

סימן "**לָמָה**" רפי ו"**לָמָּה**" דגש

כל קריה "**לָמָּה**" "**וְלָמָּה**" דסמיך לאל"ף וה"י ועי"ן, רפי, כמו "**לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחוֹתִי הִוא**" ((לָמָּה יְיָ תַּעֲמֹד בְּרָחוֹק) ((||תהלים י א)), "**לָמָּה יְיָ תִּזְנַח נַפְשִׁי**" ((וְלָמָּה יְיָ מֵבִיא אוֹתָנוּ) ((||במדבר יד ג)), "**וְלָמָּה הֲבֵאתֶם אֶת קְהַל יְיָ**" ((וְלָמָּה הֶעֱלִיתֵנוּ מִמִּצְרַיִם) ((||במדבר כ ה)), "**וְלָמָּה עֲלִיתֶם אֵלַי**" ((לָמָּה עֲלִיתֶם עָלֵינוּ) ((||שופטים טו י)); חוץ מחמשה פסוקים, כי הם סמוכים לא' ה' ע' והם בדגשה, "**לָמָּה הִרְגַּזְתַּנִי**" ((לָמָּה אַכֶּכָּה) ((||ש"ב ב כב)), "**לָמָּה הִצִּיתוּ עֲבָדֶיךָ**"

((לָמָּה הָיָה כְאֵבִי) ((||ירמיהו טו יח)), "**לָמָּה אִירָא בִּימֵי רָע**" ((תהלים מט ו)). וכל שאר קריה "**לָמָּה**" דגש, בר מן שלשה בְּרָפֵי תמוכים, ולאה"ע לא סמוכים, "**לָמָּה שְׁכַחְתָּנִי**" ((תהלים מב י)), "**לָמָּה זָנַחְתָּנִי**" ((לָמָּה שַׁמְתַּנִי לְמִפְגָּע לָךְ) ((||איוב ז כ)). טעם אחר, רצון שחר, באמת בוחר, כל לָמָּה דגש, טעמו על למ"ד ישימו, וכל "**לָמָּה**" דרפי, טעמו על מ"ם יקימו, וּבְנָאֻמוֹ מלרע ינעימו, בר מן חד, באיוב מיוחד, על למ"ד הטעם, ומלעיל ברפי יונעם, "**לָמָּה שַׂמְתַּנִי לְמִפְגָּע לָךְ**".

57

(י"ח מלין כנויי סופרים)

שמנה עשר דברים כתובים בתורה ואינם כתובים כתיקונם, וחכמי ישראל קורים אותם בתיקון סופרים, לא שתיקנו אותם שמחקו וכתבו, אלא שכתב משה רבינו בתורה, ומה שכתבו הנביאים בשאר הספרים כשכתבום על כינוי כתבום, הסופרים לא חיסרו ולא הותירו, וראויים להִקָּרות **כינויי** סופרים. ואלו הן כנויים:

"**וְאַבְרָהָם עוֹדֶנּוּ עֹמֵד**" ((בראשית יח כב)), ויי עודנו עומד היה, אלא שֻׁכְּנָה הכתוב.

"**וְאִם כָּכָה אַתְּ עֹשָׂה לִי הָרְגֵנִי נָא הָרֹג... וְאַל אֶרְאֶה בְּרָעָתִי**" ((במדבר יא טו)), ברעתך היה, אלא שכינה הכתוב.

"**אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ**" ((במדבר יב יב)), אִמּנוּ היה, אלא שכינה הכתוב. "**וַיֹּאכֶל חֲצִי בְשָׂרוֹ**" ((שם)) בְּשָׂרנוּ, אלא שכינה הכתוב.

"**בַּעֲוֹן אֲשֶׁר יָדַע כִּי מְקַלְלִים לָהֶם בָּנָיו**" ((ש"א ג יג)), כְּלַפֵּי למעלה היה, אלא שכינה הכתוב.

"**אוּלַי יִרְאֶה יְיָ בְּעֵינִי**" ((ש"ב טז יב)), בעינוֹ היה, אלא שכינה הכתוב.

שניהם דמלכים ודדברי הימים "**וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹהָלָיו**" ((מ"א יב טז, דה"ב י טז)), לֵאלֹהָיו היה, אלא שכינה הכתוב.

"**הֲלוֹא אַתָּה מִקֶּדֶם יְיָ אֱלֹהַי קְדֹשִׁי לֹא נָמוּת**" ((חבקוק א יב)), לא תמות היה, אלא שכינה הכתוב.
"**וְאַתֶּם מְחַלְּלִים אוֹתוֹ**" ((מלאכי א יב)), אותי היה, אלא שכינה הכתוב.
"**וַאֲמַרְתֶּם הִנֵּה מַתְּלָאָה וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ**" ((מלאכי א יג)), אותי היה, אלא שכינה הכתוב.
"**כִּי הַנֹּגֵעַ בָּכֶם נֹגֵעַ בְּבָבַת עֵינוֹ**" ((זכריה ב יב)), עיני היה, אלא שכינה הכתוב.
"**וְעַמִּי הֵמִיר כְּבוֹדוֹ בְּלוֹא יוֹעִיל**" ((ירמיהו ב יא)), כבודי היה, אלא שכינה הכתוב.
"**וַיָּמִירוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר**" ((תהלים קו כ)), כבודי היה, אלא שכינה הכתוב.
"**חָטָאתִי מָה אֶפְעַל לָךְ נֹצֵר הָאָדָם... וָאֶהְיֶה עָלַי לְמַשָּׂא**" ((איוב ז כ)), עָלֶיךָ היה, אלא שכינה הכתוב.
"**וּבְשִׁלֹּשֶׁת רֵעָיו חָרָה אַפּוֹ... וַיִּרְשִׁיעוּ אֶת אִיּוֹב**" ((איוב לב ג)), וַוַדַּיִן כְּלַפֵּי למעלה, אלא שכינה הכתוב.
"**זָכוֹר תִּזְכּוֹר וְתָשׁוֹחַ עָלַי נַפְשִׁי**" ((איכה ג כ)), עָלֶיךָ היה, אלא שכינה הכתוב.
כְּבוֹדָם בְּקָלוֹן אָמִיר ((הושע ד ז)), כבודי היה, אלא שכינה הכתוב.

58

חמש עשרה נקודות אשר במקרא, עשר נקודות בתורה, וארבעה בנביאים, ואחד בכתובים. "**יִשְׁפֹּט יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶיךָ**" ((בראשית טז ה)) נקוד על יו"ד האחרון [שהחזיר עליה הכתב את הדין, מלמד שלא אמרה לו ישפוט יי ביני וביניך אלא שהיתה שרה אומרת לאברהם אבינו נחזיר הגר לשפחה, ואברהם אבינו אמר לה אפשר מאחר שעשינו אותה גבירה אנו חוזרים ומשעבדים אותה חילול שמים יש בדבר, אמרה לו שרה אתה אומר חילול שמים בדבר ואני אומרת אין חילול שמים בדבר אלא המקום יכריע על דברי ועל דבריך, והכריע המקום על דברי שרה, שנאמר כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, מה השנייה על אודות הגר אף הראשונה על אודות הגר]. "**וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ**" ((בראשית יח ט)), נקוד על "**אֵלָיו**" [למה, שהיו מלאכי השרת יודעים היכן היתה שרה ולא היו צריכים לשאול. דבר אחר, "**וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה**", אל"ף יו"ד וי"ו נקודים, איו, כמות ששאלו לאברהם כך שאלו לשרה, וכל כך למה, אלא להעלים לעיניהם שהם מלאכי השרת בשביל שלא יבטלו מן המצוות]. "**וְלֹא יָדַע בְּשָׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ**" ((בראשית יט לג)), נקוד על ו"ו של "**בְּקוּמָהּ**" של בכירה, [ולמה, שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע]. "**וַיַּרְץ עֵשָׂו לִקְרָאתוֹ... וַיִּשָּׁקֵהוּ**" ((בראשית לג ד)) נקוד [ולמה נקוד עליו, שלא היתה נשיקה של שלום אלא של ערמה]. "**וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לִרְעוֹת אֶת צֹאן**" ((בראשית לז

יב)) [למה נקוד על "**אֶת**", שלא הלכו לרעות את הצאן אלא לרעות את עצמן באכילה ובשתייה, והלא דברים קל וחומר ומה אם בשעה שהלכו לאכול ולשתות יצא מהם מחיה לעולם ואילו הלכו לדברי תורה על אחת כמה וכמה]. "**אוֹ בָּדֶרֶךְ רְחֹקָה**" ((במדבר ט י)) [למה נקוד על ה' שלא היתה רחוקה אלא מאסקופת העזרה ולחוץ]. "**כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**" ((במדבר ג לט)) נקוד על "**וְאַהֲרֹן**". "**וַנַּשִּׁים עַד נִפַּח אֲשֶׁר**" ((וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ) דחג (([[במדבר כט טו)), ו"ו שני של "**וְעִשָּׂרוֹן**" נקוד. "**לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם**" ((דברים כט כח)), "**לָנוּ וּלְבָנֵינוּ**" ועי"ן שב"**עַד**" נקוד. "**יָצָא**", "**וַיֹּאמֶר אֶל הַמֶּלֶךְ אַל יַחֲשֹׁב**" ((ש"ב יט כ)). "**הַהֵיכָל**", "**מֵהָאָרֶץ עַד מֵעַל**" ((יחזקאל מא כ)). "**מְחֻקְצָעוֹת**", "**בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר**" ((הֵמָּה), "**יְצָרִי פֶּסֶל כֻּלָּם**" (([[ישעיהו מד ט)). "**לְוּלֵאׇ הֶאֱמַנְתִּי**" ((תהלים כז יג)) מלרע ומלעיל, חוץ מן וא"ו מלרע.

59

אלו אותיות תלויות

הן ארבעה, וסימנהון מיש"ש, "**בֶּן גֵּרְשֹׁם בֶּן מְנַשֶּׁה**" ((שופטים יח ל)) נו"ן "**מְנַשֶּׁה**", "**יְכַרְסְמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר**" ((תהלים פ יד)) עי"ן "**מִיָּעַר**", "**וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִמֶּנָּה**" ((רְשָׁעִים), "**וְיִמָּנַע מֵרְשָׁעִים אוֹרָם**" (([[איוב לח טו)) עי"ן "**מֵרְשָׁעִים**".

60

ואלו אותיות מנוזרות

והן נוני"ן ט' שכותבים אותן לאחור כזה ɔ, שנים יש בהעלתך ושבעה בתהלים ב"**יֹאמְרוּ גְּאוּלֵי יְיָ**" ((מזמור קז)); שנים בתורה, "**וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**" ((וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ) (([[במדבר י לו)); ואלו שבעה שב"**יֹאמְרוּ גְּאוּלֵי יְיָ**", "**יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֳנִיּוֹת**" ((פסוק כג)), "**הֵמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְיָ**" ((פסוק כד)), "**וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ**" ((פסוק כה)), "**יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהֹמוֹת**" ((פסוק כו)), "**יָחוֹגּוּ וְיָנוּעוּ כַּשִּׁכּוֹר**" ((פסוק כז)), "**וַיִּצְעָקוּ אֶל יְיָ בַּצַּר לָהֶם**" בתראה ((פסוק כח)), "**שֹׁפֵךְ בּוּז עַל נְדִיבִים**" ((פסוק מ)). שני סימניות האמורות בתורה, בפרשה קטנה, ואיזו היא פרשה קטנה, "**וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן**", נקוד בין מלמעלה בין מלמטה, לפי שלא היה זה מקומה מפני שהוא ספר בפני עצמו, והיכן מקומו, בדגלים.

61

אלין אותיות גדולות שבקריה:

א' "**אָדָם שֵׁת**" ((דה"א א א)), ב' "**בְּרֵאשִׁית**" ((בראשית א א)), ג' "**וְהִתְגַּלָּח**" ((ויקרא יג לג)), ד' "**יְיָ אֶחָד**" ((דברים ו ד)), ה' "**הַ לַיְיָ תִּגְמְלוּ זֹאת**" ((דברים לב ו)),
ו' "**גָּחוֹן**", "**כֹּל הוֹלֵךְ**" ((ויקרא יא מב)), ו' "**וַיִּזָּתֵא**" ((אסתר ט ט)), ז' "**זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה**" ((מלאכי ג כב)), ח' "**חוּר כַּרְפַּס**" ((אסתר א ו)), ט' "**יְסֵר מֵעָלַי שִׁבְטֶיךָ**" ((איוב ט לד)), י' "**לְגַדֵּל נָא כֹּחַ**" ((במדבר יד יז)), כ' "**וְכַנָּה אֲשֶׁר נָטָעָה יְמִינֶךָ**" ((תהלים פ טז)), ל' "**וַיַּשְׁלֵכֵם**" ((דברים כט כז)), מ' "**מְשָׁלַי שְׁלֹמֹה**" ((משלי א א)), ס' "**בְּאַיִן אֲלָפִים**" ((משלי יד ד)), נ' "**נֹצֵר חֶסֶד**" ((שמות לד ז)), ן' "**וַיִּקְרֶב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן**" ((במדבר כז ה)), ס' "**סוֹף דָּבָר**" ((קהלת יב יג)), ע' "**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**" ((דברים ו ד)), פ' ד"**שְׁפַרְפָּרָא**" ((דניאל ו כ)), צ' "**צֹפָיו עִוְרִים**" ((ישעיהו נו י)), ק' "**וּדְרוֹר קָן לָהּ**" ((תהלים פד ד)), ר' "**לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר**" ((שמות לד יד)), ש' "**שִׁיר**" ד"**שִׁיר הַשִּׁירִים**" ((שה"ש א א)), ת' "**וְתָכְתֹּב אֶסְתֵּר**" קדמאה ((אסתר ט כט)).
ואלו אותיות קטנות שבקריה:
א' "**וַיִּקְרָ(א)**" דראש תורת כהנים ((ויקרא א א)), ב' "**הַ(ב) הַב**" קדמאה ((משלי ל טו)), ג' "**וְ(ג)וּשׁ עָפָר**" ((איוב ז ה)), ד' "**אָ(ד)ם עָשָׁק בְּדַם נָפָשׁ**" ((משלי כח יז)), ה' "**בְּ(ה)בְרֵאָם**" ((בראשית ב ד)), ו' ד"**בְּנַפְשׁ(וֹ)**" ((מ"א ב כג)), ז' "**וַיְ(זָ)תָא**" ((אסתר ט ט)), ח' "**(חַ)ף אָנֹכִי וְלֹא עָוֹן לִי**" ((איוב לג ט)), ט' "**(טָ)בְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ**" ((איכה ב ט)), י' ד"**תָּשֹׂ(י)**", "**צוּר יְלָדְךָ**" ((דברים לב יח)), כ' "**לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּ(כ)תָהּ**" ((בראשית כג ב)), ל' "**(ל)וֹא אֲלֵיכֶם**" ((איכה א יב)), מ' "**(מ)וֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ**" ((ויקרא ו ב)), מ' "**(מַ)מְרִים הֱיִיתֶם עִם יְיָ**" ((דברים ט כד)), ם' "**וְטִהַרְתִּי(ם) מִכָּל נֵכָר**" ((נחמיה יג ל)), נ' "**(נָ)עוּ עִוְרִים**" ((איכה ד יד)), ן' "**נָטַע אֹרֶ(ן)**" ((ישעיהו מד יד)), ן' "**וּנְבוּשַׁזְבָּ(ן) רַב סָרִיס**" ((ירמיהו לט יג)), ן' "**וְנִרְגָ(ן) מַפְרִיד אַלּוּף**" ((משלי טז כח)), ס' "**בְּ(ס)וּפָה וּבִשְׂעָרָה**" ((נחום א ג)), ע' "**לְ(עַ)וֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ**" ((איכה ג לו)), פ' "**בִּשְׁ(פֹּ)רְפָּרָא**" קדמאה ((דניאל ו כ)), צ' "**וְ(צֹ)וְחַת יְרוּשָׁלָם**" ((ירמיהו יד ב)), ץ' "**יִפְרְצֵנִי פֶּרֶץ עַל פְּנֵי פָּרָ(ץ)**" ((איוב טז יד)), ק' "**(קַ)צְתִּי בְחַיַּי**" ((בראשית כז מו)), ר' ד"**יַעְ(רַ)י אֹרְגִים בֵּית הַלַּחְמִי**" ((ש"ב כא יט)), ש' "**פַּרְמַ(שְׁ)תָּא**" ((אסתר ט ט)), ת' "**פַּרְשַׁנְדָ(תָ)א**" ((שם פסוק ז)).

62

י' מלין דקריין ולא כתיבן:

"**בְּנֵי**", "**וַעֲתָה תְּנוּ אֶת הָאֲנָשִׁים**", תנינא דפסוק ((שופטים כ יג)), "**פְּרָת**", "**וַיַּךְ דָּוִד אֶת הֲדַדְעֶזֶר**" דשמואל ((אִישׁ)), "**וַעֲצַת אֲחִיתֹפֶל**" (([[ש"ב טז כג)), "**כֵּן**", "**וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹאָב לֹא אִישׁ**" ((ש"ב יח כ)), "**צְבָאוֹת**", "**כִּי מִירוּשָׁלַם**" דמלכים ((בָּנָיו)), "**וַיְהִי הוּא מְשָׁתֵּחֲוֶה**" דמלכים (([[מ"ב יט לז)), "**בָּאִים**", "**הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְנִבְנְתָה הָעִיר**" ((ירמיהו לא לז)), "**לָהּ**", "**הַשְׁמִיעוּ אֶל בָּבֶל**" ((אֵלַי)), "**וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר**" (([[רות ג ה)), "**אֵלַי**", "**וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׂעֹרִים**" ((רות ג יז)).

וחלופיהון ח' מלין דכתיבן ולא קריין: "**אם אַמְנוֹן**", "**וְעַתָּה אַל יָשֵׂם**" ((אם בְּמָקוֹם), "**וַיַּעַן אֹתִי אֶת**" (([[ש"ב טו כא)), "**אם כַּאֲשֶׁר**", "**קָחֲנוּ וְעֵינֶיךָ שִׂים**" ((אם גֹּאֵל), "**וְעַתָּה כִּי אָמְנָם**" (([[רות ג יב)), "**נא**" ד"**יִסְלַח**", "**לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח**", תנינא דפסוק ((מ"ב ה יח)), "**את אֲשֶׁר**", "**וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ צִדְקִיָּהוּ**", קדמא דפסוק ((ירמיהו לח טז)), "**ידרך הַדֹּרֵךְ**", "**אֶל יִדְרֹךְ ידרך הַדֹּרֵךְ**" ((ירמיהו נא ג)), "**חמש**" דנגב, "**וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פְּאַת**" ((יחזקאל מח טז)).

63

סדר קרי ולא כתיב ופירושו ועילתו.

כבר ביארנו קרי ולא כתיב וכתיב ולא קרי, ועתה נבאר פירושן בעזרת שדי. כי עשרה דברים במקרא נקרים ולא נכתבים, "**וְלֹא אָבוּ בְנָיָמִן**" ((שופטים כ יג)), חיסר הכתוב "**בְּנֵי**", כי עשו תבל זמה ונבלה בישראל וראוי להם לגרוע יחוסן מבנימין הצדיק ולהרחיקם מתולדתו ומכללו, ולא כְּנָם בְּנֵי בנימן, כי לא אבו לשמוע בקול אחיהם. ובשאר מקומות שקראם "**בְּנֵי בִנְיָמִן**" נתן להם תקוה ודרך תשובה, שאם יחזרו ממעשיהם ויעשו תשובה יִקָּרְאו על שם אביהם בני בנימן.

"**בְּלֶכְתּוֹ לְהָשִׁיב יָדוֹ בְּנָהָר**" כתיב בספר שמואל ((ש"ב ח ג)), "**בְּנָהַר פְּרָת**" קרי, עילתו, שהזכירו הכתוב בשני מקומות בשמואל ובדברי הימים ((דה"א יח ג)), וַאֲמָרוֹ הכתוב בשני זמנים ובשני עתים, פעם ראשון אמר "**להשיב ידו בנהר**", ופעם שני אמר "**לְהַצִּיב יָדוֹ בְּנָהָר פְּרָת**", ולא עסק הכתוב בפעם ראשון להודיע שהוא נהר פרת או נהר מצרים, וכתב חוצה לו "**פְּרָת**" קרי.

"**כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים**" ((ש"ב טז כג)), חיסרוֹ הכתוב "**אִישׁ**" בפנים, כי בן אדם מחוסָר מאלהים וכן הוא אומר "**וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים**" ((תהלים ח ו)), ולא עצתו תקום כעצת אלהים, כי עצת אדם בחקירה ומחשבה לא מפי אלהים, לכך חיסר הכתוב

מבפנים "**אִישׁ**", ותלה לו הכתוב מבחוץ, שאם זָכָה מעשיו ועשה לשם שמים תהיה עצתו כדבר אלהים.

"**כִּי עַל כֵּן בֶּן הַמֶּלֶךְ מֵת**" ((ש"ב יח כ)), חיסרו "**כֵּן**", לפי רוע מעשיו, כי בקש להמית אביו וכפר בעיקר ובא בזדון אל פילגשי אביו, ואמר יואב "**כִּי עַל כֵּן בֶּן הַמֶּלֶךְ מֵת**", תלה לו "**כֵּן**" מבחוץ, כי באמת הומת בן המלך, וכן הוא אומר "**כֵּן בְּנוֹת צְלָפְחָד דֹּבְרֹת**" ((במדבר כז ז)), "**גַּם עַתָּה כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן הוּא**" ((בראשית מד י)).

"**וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר הִכֻּהוּ בַחֶרֶב**" ((מ"ב יט לז)) נכתב מבפנים, "**וְשַׂרְאֶצֶר בְּנָיו**" נקרא מבחוץ, ואילו נקרא " **וְאַדְרַמֶּלֶךְ וְשַׂרְאֶצֶר הִכֻּהוּ**" לא נדע מי הכהו אם בניו אם אחרים, ותלה לו מבחוץ "**בָּנָיו**", להודיע לכל העולם נקמת אלהים בו ולקיים עליו "**הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ**" ((ש"ב יב יא)).

"**קְנַאת יְיָ תַּעֲשֶׂה זֹּאת**" ((מ"ב יט לא)) כתיב, הוסיף "**צְבָאוֹת**" ותלה לו מבחוץ, כי נקמה גדולה יעשה יי בו בראשונה ואחר כך על ידי צבאות מלאכיו, וכן הוא אומר "**וַיֵּצֵא מַלְאַךְ יְיָ וַיַּךְ בְּמַחֲנֵה אַשּׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה אָלֶף**" ((מ"ב יט לה)), לכן תלהו מבחוץ להודיע כי שתי נקמות נקם בו אלהים.

"**הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְנִבְנְתָה**" ((ירמיהו לא לח)) קרי, "**הִנֵּה יָמִים נְאֻם יְיָ**" כתיב, עילתו, כי הנה ימים נאם יי דבר סתום הוא והיינו אומרים כי זאת הבשורה לעתים רחוקות ולימים רבים, וכאשר נקרא "**בָּאִים**" מבחוץ קֵרב הקץ וקֵרב הבשורה בקריאת "**בָּאִים**" כצווי הנביא.

"**אַל יְהִי לָהּ פְּלֵטָה**" ((ירמיהו נ כט)) קרי, "**אַל יְהִי פְּלֵטָה**" כתב בפנים, עילתו, כי בבל היא כסא המלוכה ובית המלכות, וכן הוא אומר "**הֲלָא דָא הִיא בָּבֶל רַבְּתָא דִּי אֲנָה בֶנְיָתַהּ לְבֵית מַלְכוּ**" ((דניאל ד כז)), ובה שקעה גלות ישראל ובטלה מלכותן, ובשֵׁר ירמיהו לשארית ישראל בנקמת אלהים אשר ינקום ממנה בעולם הזה ולעתיד לבוא וכתב "**אַל יְהִי פְּלֵטָה**" בעולם הזה, והוסיף מבחוץ "**אַל יְהִי לָהּ**" לעתיד לבוא.

"**כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה**" ((רות ג ה)) קרי, "**כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה**" כתיב, יצא מזה כי צותה נעמי את רות שתי פעמים, בראשונה אמרה רות "**כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה**", ובצַוָּיָה שניה אמרה "**כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה**", לכן הוא תלוי מבחוץ.

"**כִּי אָמַר אֵלַי אַל תָּבוֹאִי רֵיקָם**" ((רות ג יז)) קרי, "**כִּי אָמַר אַל תָּבוֹאִי רֵיקָם**" כתיב, מלמד כי רות הגידה לנעמי חמותה הדבר שתי פעמים, בראשונה לא אמרה "**אֵלַי**", ובשנית אמרה "**אֵלַי**", לכך נתלה מבחוץ.

64

וזה פירוש כתיב ולא קרי. כי שמנה דברים נכתבים ולא נקראים. הראשון כִּי אם אַמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת ((ש"ב יג לג)), "**אם**" נכתב ולא נקרא, לפי שבראשונה אמר יונדב בן שמעה כי אמנון לבדו מת שלא נודע לו הדבר על אמתו כי אמנון לבדו מת, וכשחשב בלבו אמר "**אַל יָשֵׂם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל לִבּוֹ דָּבָר לֵאמֹר כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ כִּי אִם אַמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת**", לפי שהוא היה ראש הדבר וסופו, וחִסְרוֹ הכתוב תיבה לפי כיעור מעשיו ומיתה משונָה, לכך "**אם**" כתיב ולא קרי.

"**כִּי אִם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ**" ((ש"ב טו כא)), "**כִּי אִם בְּמָקוֹם**" כתיב, "**כִּי בְּמָקוֹם**" קרי, עילתו, כי אִתַּי הגתי דבר בכל לבבו ובכל נפשו וחִזֵּק דבריו ואמר "**כִּי אִם בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שָּׁם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם לְמָוֶת אִם לְחַיִּים כִּי שָׁם יִהְיֶה עַבְדֶּךָ**", והיה משיב דוד הצדיק כי נכרי הוא, וחִסְרוֹ המקרא "**אם**", וכן הוא אומר "**שׁוּב וְשֵׁב עִם הַמֶּלֶךְ כִּי נָכְרִי אַתָּה וְגַם גֹּלֶה אַתָּה לִמְקוֹמֶךָ**" ((שם פסוק יט)), לכן נכתב "**כִּי אִם בְּמָקוֹם**" ונקרא "**כִּי בְּמָקוֹם**".

"**יִסְלַח נא יְיָ לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה**" ((מ"ב ה יח)), חִסְרוֹ בקרי "**נא**"

תבה אחת, כי נעמן דבר דברים שלא כהוגן, לכן לא השיבו אלישע הנביא על דבריו כאשר אמר "**בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה**", וחִסְרוֹ הכתוב "**נא**" לפי חסרון דעתו ודבריו, לכך "**נא**" כתיב ולא קרי.

"**חַי יְיָ אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת**" ((ירמיהו לח טז)), "**אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה**" כתיב, "**אֲשֶׁר עָשָׂה**" קרי, וחִסְרוֹ הכתוב את, לפי שנשבע פעם ראשון וכפר, וכן הוא אומר "**וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוּ בֵּאלֹהִים**" ((דה"ב לו יג)), ועוד הוכיח יחזקאל ואמר "**אִם לֹא אָלְתִי אֲשֶׁר בָּזָה וּבְרִיתִי אֲשֶׁר הֵפִיר וּנְתַתִּיו בְּרֹאשׁוֹ**" ((יחזקאל יז יט)), ועוד אמר ירמיהו "**וְאִם חַי יְיָ יֹאמְרוּ לָכֵן לַשֶּׁקֶר יִשָּׁבֵעוּ**" ((ירמיהו ה ב)), לכך חִסרוֹ הכתוב מֵחוסֶר שבועתו, שיהיה בה תיבת "**את**" נכתבת ולא נקראת.

אֶל יְדֶרְךְ ידרך הַדֶּרֶךְ ((ירמיהו נא ג)) כתיב, וקרי אֶל יְדֶרְךְ הַדֶּרֶךְ, זה ילמד על שתי נקמות ושתי פורעניות אשר ינקום יי לעמו ממלכות כשדים ונכתב שתי פעמים "**ידרך**", הראשון נקמת העולם הזה במהרה, וכן הוא אומר "**הִנְנִי רָב אֶת רִיבֵךְ וְנָקַמְתִּי אֶת נְקָמָתֵךְ**" ((ירמיהו נא לו)), "**ידרך**" השני כתוב ולא נקרא, כי הוא צפון ותלוי לעתיד לבוא.

"**וּפְאַת נֶגֶב חֲמֵשׁ חמש מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים**" ((יחזקאל מח טז)) כתיב, "**חֲמֵשׁ מֵאוֹת**" קרי, תלמד מזה כי חמש הנוסף בשורה רמיזה היא, כי אמר הכתוב "**וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ**", ונתן חק וקו ומדה לבית השלישי למגרשיו ולתולדותיו למוצאיו ומובאיו, ותלה בְּנְיָנוֹ עוד

בתשובה, וכן הוא אומר "**אַתָּה בֶן אָדָם הַגֵּד אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנוֹתֵיהֶם**" ((יחזקאל מג י)), ואומר "**וְאִם נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר עָשׂוּ**" ((שם פסוק יא)), כל זה הכבוד הצפון להם הוא ויש ליי לתת הרבה מזה ויכול להוסיף חמש על חמש ואלף על אלף, וכן הוא אומר "**יוֹם לִבְנוֹת גְּדֵרַיִךְ יוֹם הַהוּא יִרְחַק חֹק**" ((מיכה ז יא)), ואומר "**יוֹם הוּא וְעָדַיִךְ יָבוֹא**" וגו' ((שם פסוק יב)), לכן נכתב "**חמש חמש**".

"**וְעַתָּה כִּי אָמְנָם כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי**" ((רות ג יב)) כתיב, ולא נקרא "**אם**", עילתו, כי ידע בעז כי שם גואל קרוב ממנו, לכך אמר "**כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי**", אמר "**אם**" על הספק, אולי יגאל טוב או לא יגאל ולא היה בטוח שלא יגאל, וכן הוא אומר "**וְאִם לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי חַי יְיָ**" ((שם פסוק יג)), לכן "**כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי**" נכתב, "**כִּי גֹאֵל אָנֹכִי**" נקרא.

65

וזה הוא פירוש סתרי המקרא בחסיר, ויתיר, ונכתב דבר ונקרא אחֵר, ונכתב ולא נקרא, ונקרא ולא נכתב, וגם סדר קמוצות ופתוחות ושתי נקודות ושלוש נקודות, דברים מבוארים. ואם ישאל הדורש, מה טעם לזה שיהיו דברים סתומים ולא מגולים, ויהיו על דרך אחת. תשובתו, אילו היה המקרא כולו מגֻלֶּה לא היה שכר ולא כבוד ליגעים בו וללומדים ולמפרשים, וחלילה שיהיה און ועול, כי מרב עונות נתפזרו ישראל וספו חכמיהם ונסתלקה הנבואה ונשארנו מעט מהרבה וכאין עינים נגששה, וכן הוכיח הנביא "**נָעוּ מַיִם עַד יָם וּמִצָּפוֹן וְעַד מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר יְיָ וְלֹא יִמְצָאוּ**" ((עמוס ח יב)), ועוד אמר "**בַּיּוֹם הַהוּא תִּתְעַלַּפְנָה הַבְּתוּלֹת הַיָּפוֹת וְהַבַּחוּרִים בַּצָּמָא**" ((שם פסוק יג)), ואין זה צמא למים ולא רעב ללחם כי אם צמא לדברי תורה, וכן אמר בראש הדבור "**הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם אֲדֹנָי יְיָ וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֵת דִּבְרֵי יְיָ**" ((שם פסוק יא)). ועד עתה יש לישראל שארית ופליטה, וכן הוא אומר "**וְאַף גַּם זֹאת בִּהְיוֹתָם**" וגו' ((ויקרא כו מד)), ואם יתן אדם דעתו במקרא וְיכַוֵּן לבו לשמים וְיחַפֵּשׂ ויחקור, יִמְצָא, ולא יִסָּתרו ממנו דברי תורה, אם יחקור ויחפש בדעה שלמה ולא יִטֶּה לשרירות ולא יהיה אחרי רבים לרעות יִמְצָא וְיִגָּלו לו סתרי התורה במקרא ובפירוש ובענינים. ואילו היו דברי תורה סתומים

וחתומים, היו ישראל ערומים, מן המצות המקֻימים, ולא היו חוטאים ואשמים, אלא הם גלוים, ויודעים אוחם החכמים, ויראי יי התמימים, כי כן משה אבי הנביאים אמר, "**לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא... וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא... כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ**

לַעֲשֹׂתוֹ" ((דברים ל יב-יד)). וכל הדברים האלה לפי דעתנו שישמור אלהי הרוחות לכל בשר ויצילנו מן העֹנֶשׁ וְיכַוֵּן לבנו ליראתו.

66

בי"ה שמ"ו סימן

אותיות בספר תורה אלו בראש דפין, ב' "**בְּרֵאשִׁית**" ((בראשית א א)), י' "**יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחֶיךָ**" ((בראשית מט ח)), ה' הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם, משירת הנס ((([שמות לד יא)), מ' מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ ((במדבר כד ה)), ו' וְאָעִידָה בָּם אֶת הַשָּׁמַיִם ((דברים לא כח)). "**דָּרֹשׁ**" בסוף שיטה, "**דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף**" ((ויקרא י טז)) בראש שיטה.

67

(הפסקות בתורה)

ג' פסוקים נפסקים בתורה, חד בספר בראשית וחד בספר וידבר וחד במשנה תורה. "**וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל**" בפרשת וישלח ((בראשית לה כב)), ופסקינן "**וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל**", זה הפסיקה, "**וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר**". ובפרשת אלה הדברים "**וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְּנֵי עֵשָׂו**" ((דברים ב ח)), ופסקינן

"**וּמֵעֲצִיֹן גֶּבֶר**", זה הפסיקה, וַנַּפֶן וַנַּעֲבֹר. וחד פסוק בפינחס "**וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה**" ((במדבר כו א)) הפסיקה, "**וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה**".

68

סכום הפסוקים של חמשת ספרי תורה, חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמשה, וסימן ה"ף מ"ה. סכום התיבות של תורה, תשעה ושבעים אלף ושמונה מאות וחמשים וששה. סכום האותיות של תורה, ארבע מאות אלף ותשע מאות וארבעים וחמשה.

סכום הפסוקים של נביאים, תשעת אלפים ומאתים ותשעים וארבעה, וסימן ט"ר צ"ד.

סכום הפסוקים של כתובים, שמונת אלפים וששים וארבעה, וסימן חס"ד.

סכום כל הפסוקים של המקרא כולו, שתי רבוא ושלשת אלפים ומאתים ושלשה, וזה המנין כלול בשני פסוקים בתורה, "**וַיִּהְיוּ כָּל יְמֵי אָדָם אֲשֶׁר חַי תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה**" ((בראשית ה ה)), "**וַיְהִי כָּל בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שֵׁמֹת מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה לִפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמָאתָיִם**" ((במדבר ג מג)), סימן, אדם זכר; עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע והאלהים עשה שיראו שלפניו. וזה לבעלי מקרא סימן, "**רֶכֶב אֱלֹהִים רִבֹּתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן אֲדֹנָי בָּם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ**" ((תהלים סח יח)), "**רִבֹּתַיִם אַלְפֵי**

שְׁנָאָן", עשרים ושנים אלף; "**אֲדֹנָי בָּם סִינַי בַּקֹּדֶשׁ**", ס' שש מאות, ק"ש ד' מאות, הרי אלף. נ"י סינ"י מאה ותשעים, א"ד בב"ד שלשה עשר.

חצי אותיות התורה ו' ד"**גָּחוֹן**", "**כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֶּה**" ((ויקרא יא מב)). וחצי תיבות התורה, "**דָּרֹשׁ**", "**וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרָף**" ((ויקרא י טז)), "**דָּרֹשׁ**" מכה ו"**דָּרַשׁ**" מכה. חצי פסוקים של תורה "**וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת הַחֹשֶׁן וַיִּתֵּן אֶל הַחֹשֶׁן**" ((ויקרא ח ח)). רביעית התורה הראשון, "**וְעָתָה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ**" ((בראשית מח ה)), רביעית האחרון, "**וַיָּקָם בִּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרֵי**" ((וְנִשְׁבַּת מִבְצָר מֵאֶפְרַיִם) ((]ישעיהו יז ג)). חצי הכתובים "**אִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר יָהּ**" ((תהלים קל ג)). רביעית ראשון של כתובים, "**יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ**" ((תהלים כ י)), רביעית אחרון "**כְּצִנַּת שֶׁלֶג**" ((משלי כה יג)). חצי המקרא, "**כְּהַקִּיר בַּיִר מֵימֶיהָ**" ((ירמיהו ו ז)).

צריך למשבק בין כל ספר וספר של תורה ארבעה שִׁטִּין, ובין ספר וספר של נביאים שלשה שִׁטין, וכן שאר כל המקרא וכל ספר וספר של תרי עשר.

69

הדא מסורתא דמסר דוסא בר אלעזר בר אפסי דקַבִּיל מרבי יהודה בבלאה דקַבִּיל משמעון אבוהי והוא קביל מרב אדא, ורב אדא קביל מן רב המנונא די אפיקה בנהרדעי, והוא קביל מן מְנַקְדֵי די גלו מארעא דישראל לבבל, דאגלייה רופס כי היכי דלא תהוא אוריתא בארעא דישראל. וסכמו אוריתא ונביאים וכתובים עשרים וארבעה סִפְרִי די סכמו כד לא טעו, תרתין רבוון ותלת אלפין ומאתן ותלת, לא פחות ולא יתיר.

הני פִּסְקֵי דפלגי עליהו סִפְרִי נהרדעי, "**לֹא מֵרֻבְּכֶם**" ((דברים ז ז)), "**וְיָדַעְתָּ כִּי יְיָ**" ((דברים ז ט)).

70

מספר השנים של הספרים

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. משה איש האלהים אבי הנביאים כתב חמשת ספרי תורה וספר איוב.

יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים של תורה מן "**וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ**" ((דברים לד ה)) עד סוף התורה. שמואל הנביא זכרו לברכה כתב ספרו וספר שופטים ורות. ישעיהו כתב ספרו ומשלי ושיר השירים וקהלת. ירמיהו כתב ספרו וספר מלכים ומגלת קינות.

דוד זכרו לברכה ועשרה זקנים כתבו ספר תהלות. אנשי כנסת הגדולה ובהם חגי וזכריה כתבו ספר יחזקאל ותרי עשר וספר דניאל ומגלת אסתר. עזרא הסופר כתב ספרו ויחוס דברי הימים. סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר.

ספר בראשית, ספר ראשון, והוא ספר הישרים, משנברא העולם עד שמת יוסף הצדיק, אלפַּיִם ושלש מאות ותשע שנה.

ספר שני, ואלה שמות, הוא ספר יציאת מצרים והוא ספר הברית, משמת יוסף עד השנה השנית לצאת בני ישראל ממצרים עד שהוקם המשכן, מאה וארבעים שנה.

ספר שלישי, ספר ויקרא, והוא ספר תורת כהנים, משהוקם המשכן באחד לחדש הראשון עד החדש השני, חדש ימים, ככתוב "**בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית**" ((במדבר א א)).

ספר רביעי, וידבר, הוא ספר חמש הפקודים, מאחד לחדש

השני בשנה השנית עד ארבעים שנה בעשתי עשר לחדש באחד לחדש, שלשים ושמנה שנה ותשעה חדשים.

ספר חמישי, אלה הדברים, והוא ספר משנה תורה, מעשתי עשר חדש באחד לחדש עד החדש הראשון בעשור לחדש, שבעים יום. מת אהרן הקדוש והיה משה העניו אחריו שבעה חדשים ושבעת ימים, ויום שבת מת החסיד זכר קדוש וצדיק לברכה. ונקרא זה הספר ספר משה ככתוב "**בַּיּוֹם הַהוּא נִקְרָא בְּסֵפֶר מֹשֶׁה**" ((נחמיה יג א)), וכל התורה נקראת על שם משה הנאמן ככתוב "**זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי**" ((מלאכי ג כב)). והוא מעשתי עשר חדש באחד לחדש עד "**הָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בָּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן**" ((יהושע ד יט)) הרי שבעים יום, הוצא מהם ימי אבל משה שלשים יום, ושלשת ימים שהכינו להם צידה לדרך שנאמר "**כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים**" ((יהושע א יא)) הרי שלשים ושלשה ימים, נשתיירו שלשים ושבעה ימים מן שבעים יום, הרי מת משה החסיד בשבעה באדר, רוח יי תניחנו. ומת אהרן הכהן בראש חדש אב ככתוב "**וַיַּעַל אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל הֹר הָהָר**... **בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ**" ((במדבר לג לח)). זכרוניהם לברכה ולטובה הישרים והחסידים ולחיי העולם הבא.

ספר יהושע הנביא, הוא ספר ראשון של נביאים, משעברו ישראל את הירדן עד שמת יהושע, עשרים ושבע שנה. ואם תחפוץ לדעת, מִנֵּה מנין השופטים עד "**בְּשֶׁבֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶשְׁבּוֹן וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְעַרְעוֹר וּבִבְנוֹתֶיהָ וּבְכָל הֶעָרִים אֲשֶׁר עַל יְדֵי אַרְנוֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה**" ((שופטים יא כו)) למפרע, ואתה תדע. ואומר "**בְּיָמָיו בָּנָה חִיאֵל בֵּית הָאֱלִי אֶת יְרִיחֹה**" וג' "**כִּדְבַר יְיָ אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן**" ((מ"א טז לד)) זו הנבואה.

ספר השני, ספר שופטים, מעתניאל בן קנז עד שמת שמשון בן מנוח הדני, שלש מאות ועשרים וארבע שנים. ובימיו של עתניאל היה עלי הכהן בשילה אחר פינחס בן אלעזר הכהן, שכך כתוב "**וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר**" וגו' ((שופטים כ כח)), "**וַאֲחִיָּה בֶן אֲחִטוּב אֲחִי אִי כָבוֹד בֶּן פִּינְחָס בֶּן עֵלִי כֹּהֵן יְיָ בְּשִׁלוֹ**" ((ש"א יד ג)), מי כהן יי בשלו, אלא עֵלִי, ויום שמת עלי חרב שילו ככתוב "**וַיִּטֹּשׁ מִשְׁכַּן שִׁלוֹ**" וגו' "**כֹּהֲנָיו בַּחֶרֶב נָפָלוּ**" וגו' כל ענינא בספר תהלים ((תהלים עח ס-סד)), ואומר "**וְעֵלִי בֶּן תִּשְׁעִים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה**" ((ש"א ד טו)) ואומר "**וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי עֵלִי חָפְנִי וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַייָ**" ((ש"א א ג)), ועלי נתמנה שופט והיו בניו בימיו כהנים במקומו והוא זקן ועיניו כהות לא יכול לראות, ומתו בניו בחייו, וכֹהֵן ארבעים שנה ושפט ארבעה שנה ומת, זכרונו לברכה, ומן עתניאל עד שעמד עלי השופט שלש מאות ועשרים וארבע שנים.

ספר שמואל, משנתמנה עלי שופט בשילו עד שמת דור מלך ישראל תשעים ושלש שנים. ארבעים לעלי ואחת עשרה שנה לשמואל ושתים לשאול וארבעים לדוד המלך.

ספר מלכים, משמלך שלמה בן דוד עד שחרב הבית הראשון, ארבע מאות ואחת עשרה שנה וששה חדשים ועשרת ימים. אמת ואמונה צדק ונכון ברור וישר, שימש יהושע עשרים ושבע שנים, הארון והמזבח עשו בגלגל ארבע עשרה שנה, שבע שכבשו ושבע שחלקו, בשילו שלש מאות וששים ותשע שנה, בקרית יערים עשה הארון עשרים שנה, אחת עשרה שנה לשמואל הנביא ושתים לשאול ושבע שנים לדוד המלך, ובשנה השמינית העלה דור את הארון מקרית יערים לירושלים ככתוב "**אֲבָל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הֶעֱלָה דָוִיד מִקִּרְיַת יְעָרִים**" וגו' "**כִּי נָטָה לוֹ אֹהֶל בִּירוּשָׁלָם**" ((דה"ב א ד)), המזבח בגבעון ארבעים וארבע שנה, הארון בציון שלשים ושבע שנה עד שהעלה אותו שלמה לבית עולמים ככתוב "**וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו**" וגו' "**וַיָּבִיאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְיָ אֶל מְקוֹמוֹ**" וגו' ((דה"ב ה ו-ז)), ואהל מועד והמזבח הביא שם ככתוב "**וַיַּעֲלוּ אֶת הָאָרוֹן וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל הֶעֱלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם**" ((דה"ב ה ה)).

ספר ישעיהו הנביא, מן "**עַזְיָהוּ יוֹתָם אָחָז יְחִזְקִיָּהוּ**" ((ישעיהו א א)) עד שנת אחת למנשה, מאה וארבע עשרה שנה. לא נתנבאו שנים הרבה כי אם ישעיהו בן אמוץ הנביא והושע בן בארי ומיכה.

ספר ירמיהו, "**מִן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְיֹאשִׁיָּהוּ בֶן אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה**" ((ירמיהו כה ג)) עד שחרב הבית הראשון, ארבעים ואחת שנה ושש חדשים ועשרת ימים. והוא אומר אחר חרבן הבית "**בִּשְׁנַת שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים לִנְבוּכַדְרֶאצַּר**" ((בִּשְׁנַת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה לִנְבוּכַדְרֶאצַּר)

((([ירמיהו נב כט)) חרב הבית והגלה צדקיהו לבבל, והוא אומר "**וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים וָשֶׁבַע שָׁנָה לָגָלוּת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה**" ((ירמיהו נב לא)), היא השנה שמת בה נבוכדנאצר הרשע, ומן שלש עשרה שנה ליאשיהו עד שמת שחיק עצמות נבוכדנאצר ששים ושבע שנים.

ספר יחזקאל, מן "**חֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יוֹיָכִין**" ((בְּעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה לְגָלוּתֵנוּ) (([[יחזקאל מ א)).

ספר הושע בן בארי, הוא ספר שנים עשר נביאים, שלש מאות ועשרים ושבע שנים, מן עזיהו המלך עד השנה שבא אלכסנדר. עד כאן נתנבאו הנביאים בבית שני בימי דריוש וארתחשסתא, ובטלה הנבואה.

ספר דברי הימים, משנברא העולם עד שעמד כורש מלך פרס, שלשת אלפים ושלש מאות ותשעים ואחת שנה.

ספר עזרא הכהן, מן "**שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס**" ((עזרא א א)) "**עַד שְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם לְאַרְתַּחְשַׁסְתְּא הַמֶּלֶךְ**" ((נחמיה ה יד)), חמשים ואחת שנה, ככתוב "**וּלְקֵץ (ה)יָמִים נִשְׁאַלְתִּי מִן הַמֶּלֶךְ**" ((נחמיה יג ו)).

71

סדר קמצות, כל העבר על הפקודים ענינו עין מצרי, בר מן "**וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי**" ((יחזקאל טז י)), ואם יפול הדבר בחוק יוצא באחד מן הבְּטוּיִים, והבְּטוּי כהררים תלוים בשערה כשלהבת קשורה בגחלת.

סדר כל משמע אומץ המקרא, צרוף התורה כלי חכמה, ניב הגרון ובטוי שפתים נחלק על שמנה ואלו הן, דברי הווי שאינו מלמד על הענין, והשמות, ועל הכל ומינים ומינים, ו"**שֵׁת אֱנוֹשׁ**" ו"**קֵינָן**" וגו' ((וְחֵצִי שֵׁבֶט הַמְנַשִּׁי) (([[דה"א כו לב)) וקבוע לעולם, והשמיני "**יַעֲמֹד וְלֹא אַכִּיר מַרְאֵהוּ**" ((איוב ד טז)), ספק הוא שם ספק אינו שם ויתכנה כיקרך עין "**בְּנֵי חָם וּפוּט וּכְנָעַן**" ((בראשית י ו)) ו"**עֲצֵי אַלְמֻגִּים**" ((מ"א י יא)).

סדר הַמְדֻבָּר, השמות והאותות והקהל והמִלּוֹת והתמורות והדבקות והמצדירות ועין הבדלח, כגון "**הוּא עֶזְרָא עָלָה מִבָּבֶל וְהוּא סֹפֵר מָהִיר**" ((עזרא ז ו)), ובענין הזה יצא כל דבור המקרא, והמלאכה גדולה כי לא לאדם הבירה כי ליי אלהים, הוא העין המושכת כל נחלי מים עינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר, וכל הדברים יגעים שהם מגיעים לצורך ענינים ויש להם טפל בתחלה ובסוף, וששה יתרים על כל דבר, והשביעי הבלול בכל והמצוי בכל המדה הולך יחף והלבישוהו משלו והושיבוהו במקומו וקראוהו בשמו

והרבה אין לו עם אדם ואין ליגע במוכן לו ראשי העם ארבעים ושנים אנשים ואחד יתר עטרה בראשו "**רָאשֵׁי הָעָם פַּרְעֹשׁ**" ((נחמיה י טו)), והמשכילים יבינו.

72

(סימן קמצין ופתחין בקריה)

כל קְרִיָה "**אֲדֹנָי**" קמץ, בר מן חד פתח, "**הִנֵּה נָא אֲדֹנַי**" ((בראשית יט ב)) דלוט.

כל קריה "**הָאֱלֹהִים**" קמץ, בר מן חד פתח, "**הַאֱלֹהִים אָנִי לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת**" ((מ"ב ה ז)).

כל קריה "**הָאֵל**" קמץ, בר מן חד פתח, "**הַאֵל יְעַוֵּת**" ((איוב ח ג)).

כל קריה "**הָאֱמֶת**" קמצה, בר מן חד פתח, "**הַאֱמֶת אִתְּכֶם**" ((בראשית מב טז)).

כל קריה "**הַצָּר**" קמץ, בר מן חד פתח, "**עַל הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם**" ((במדבר י ט)).

כל "**וְלָהּ**" קמץ, בר מן חד, "**וְלַהּ גַּפַּיִן... דִּי עוֹף**" ((דניאל ז ו)), לית כותיה פתח.

כל אלה שמות ותרי עשר "**לְבָד**" קמצה, וכל שאר קריה פתח, בר מן חד, "**תַּצִּיג אוֹתוֹ לְבָד**" ((שופטים ז ה)).

כל קריה "**בָּעָם**" קמצה, בר מן ב' פתח, "**בְּעַם כָּבֵד**" ((במדבר כ כ)), "**בְּעַם עָצוּם**" ((תהלים לה יח)); וכל "**וְעַם**" דכותיה פתח, בר מן ג' קמצין, "**וְעָם כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת**" ((לֹא יָבִין יִלְבֶט) ((]]הושע ד יד)), "**וְעָם לֹא יֶחֱרָדוּ**" ((עמוס ג ו)).

כל קריה "**שָׂכָר**" קמצה, בר מן ב' פתחין, בלעם בחילא, "**וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ**" ((הִנֵּה שָׂכַר) ((]]מ"ב ז ו)).

כל קריה "**הַשָּׁמַיִם**" קמץ באתנח ובסוף פסוק, בר מן חד פתח, "**הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם**" ((תהלים קמח א)).

כל קריה "**יְרוּשָׁלַיִם**" קמץ באתנח ובסוף פסוק, בר מן חד פתח, "**אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם**" ((תהלים קלז ו)).

כל קריה "**כְּנָפַיִם**" קמץ באתנח ובסוף פסוק, בר מן חד פתח, "**כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְּנָפַיִם**" ((משלי כג ה)).

כל קריה "**נָחַל**" קמץ באתנח ובסוף פסוק, בר מן חד פתח, "**יִקְרוּהָ עֹרְבֵי נַחַל**" ((משלי ל יז)).

כל קריה "**אַט**" "**לְאַט**" פתח, בר מן חד קמץ, "**דִּרְכּוֹ שָׁמַרְתִּי וְלֹא אָט**" ((איוב כג יא)). .

כל לשון "**אַף**" פתח, בר מן חד קמץ, "**וַחֲרוֹן אָף**" ((דה"ב כח יג)), וכל אתנח וסוף פסוק דכותיה קמץ.

כל לשון "**כַּף**" פתח, בר מן חד קמץ, "**וַיַּכּוּ כָּף**" ((מ"ב יא יב)), וכל אתנח וסוף פסוק דכותיה קמץ.

כל "סַף" "הַסַּף" "**בַּסַּף**" פתח, בר מן חד קמץ, "**מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסָּף**" ((שמות יב כב)).
כל קריה "חַיִל" פתח, בר מן ד' קמצין, "**כֹּל מִסְפַּר רָאשֵׁי הָאָבוֹת**" ((דה"ב כו יב)), "**וַיִּשְׁכֹּר מִיִּשְׂרָאֵל מֵאָה אֶלֶף**" ((דה"ב כה ו)), "**וְלִמְשֻׁלָּמְיָהוּ בָּנִים וַאֲחִים**" ((וְהַגִּבּוֹרִים וּלְכָל גִּבּוֹר חָיִל) ((דה"א כח א)), וכל אתנח וסוף פסוק דכותיה.
כל לשון "**מַיִם**" פתח, בר מן ב' קמץ בזקפה, וסימנהון נחליא יבשין, "**אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם**" ((אֲפִיקֵי מָיִם) ((יואל א כ)), וכל אתנח וסוף פסוק דכותיה קמץ, בר מן ג' פתחין, במדבר נורא דגהינם, "**יֶשֶׁם מִדְבָּר לַאֲגַם־מָיִם**" ((תהלים קז לה)), "**בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם**" ((שְׁאוֹל וְעֹצֶר רָחַם) ((משלי ל טז)).
כל קריה "**מִמַּעַל**" פתח, ואם היה באתנח או בסוף פסוק יהיה קמץ, בר מן חד, באיוב מיוחד, "**אַל יִדְרְשֵׁהוּ אֱלוֹהַּ מִמָּעַל**" ((איוב ג ד)).
כל קריה "**גֵּיא**" קמצה, בר מן חד פתח, "**כָּל גֶּיא יִנָּשֵׂא**" ((ישעיהו מ ד)).
כל "**הֵנָּה**" קמץ קטן, בר מן חד פתח קטן, "**הֵנָּה נָא אֲדֹנָי**" דלוט ((בראשית יט ב)).
כל קריה "**נֵבֶל**" קמץ, בר מן ב' פתחין, "**וְהָיָה כְנוֹר וָנֵבֶל**" ((ישעיהו ה יב)), "**גַּם אֲנִי אוֹדְךָ בִכְלִי נֵבֶל**" ((תהלים עא כב)).
כל קריה "**עֵדֶן**" קמץ, בר מן ד' פתח קטן, "**וֶרֶצֶף וּבְנֵי עֵדֶן**" ((מ"ב יט יב)) וחברו ((חָרָן וְכַנֵּה וְעֵדֶן) ((יחזקאל כז כג)), "**וְתוֹמַךְ שֵׁבֶט מִבֵּית עֵדֶן**" ((עמוס א ה)).
כל קריה "**עֵת**" קמץ קטן, בר מן ג' פתח קטן, "**בְּלֹא עֵת־נִדָּתָהּ**" ((לֹא עֵת־בֹּא עֵת־בַּיִת) ((חגי א ב)), ב' בו.
כל קריה "**שֵׁם**" קמצה, בר מן ו' פתח קטן, אברם אברהם נטר קרתא דבריה בוכרא, ["**וַיִּקְרָא אַבְרָם שֵׁם־בְּנוֹ**" ((בראשית טז טו)), "**וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שֵׁם־בְּנוֹ**" ((עַל שֵׁם־שָׁמֵר אֲדֹנֵי הָהָר) ((מ"א טז כד)), "**וְגַם שֵׁם־עִיר הֲמוֹנָה**" ((מַה שְּׁמוֹ וּמַה־שֵּׁם־בְּנוֹ) ((משלי ל ד)), "**וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאֵל**" ((ש"א ח ב)).]
כל קריה "**שֵׁן**" "**וְשֵׁן**" קמץ, בר מן ב' פתח קטן, "**עַל־שֶׁן־סֶלַע**" ((וְשֶׁן־בְּהֵמֹת) ((דברים לב כד)).
כל קריה "**שֵׁשׁ**" קמץ, בר מן חד פתח קטן, "**שֵׁשׁ־הֵנָּה**" ((משלי ו טז)).
כל קריה "**שֵׂכֶל**" קמץ, בר מן ה' פתחין, וסימן אתתא יעצת ויהבת לגברא ספרא, פירוש, "**וְהָאִשָּׁה טוֹבַת שֵׂכֶל**" ((ש"א כה ג)), "**יוֹעֵץ בְּשֵׂכֶל**" ((נְתַן הַשֵּׂכֶל) ((קהלת י ו עי"ש)), "**אִישׁ שֵׂכֶל מִבְּנֵי מַחְלִי**" ((וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר [בְּ]תוֹרַת הָאֱלֹהִים) ((נחמיה ח ח)).
כל קריה "**בָּהֵן**" קמץ קטן, בר מן ג' פתח קטן, "**וּלְכָל בָּהֵן חַיֵּי רוּחִי**" ((וַיָּבֹאוּ פְּלִשְׁתִּים וַיֵּשְׁבוּ) ((ש"א לא ז)), "**אֲשֶׁר יְשָׁרְתוּ בָהֶן כִּי קֹדֶשׁ**" ((יחזקאל מב יד)).

כל קריה "וָעֶד" עי"ן פתח קטן, בר מן חד קמץ קטן, "וְאָנֹכִי הַיּוֹדֵעַ וָעֵד" ((עֵד הַגַּל הַזֶּה) (([[בראשית לא נב)).
כל קריה "יֶתֶר" סגול, בר מן חד צרי, "גָּדוֹל יֶתֶר מְאֹד" ((ישעיהו נו יב)).
כל קריה "יֶשַׁע" פתח, בר מן ד' קמץ קטן, "בִּגְבֻרוֹת יֵשַׁע" ((תהלים כ ז)), "יָצָאתָ לְיֵשַׁע עַמֶּךָ" ((חבקוק ג יג)), ב' בו, "אַרְאֶנּוּ בְּיֵשַׁע אֱלֹהִים" ((תהלים נ כג)).
כל קריה "נֶדֶר" פתח, בר מן ה' קמץ קטן, נדרא דארמלתא שלים עבדא ולא אתקבל, פירושו, "כָּל נֵדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר" ((במדבר ל יד)), "וְנֵדֶר אַלְמָנָה" ((כִּי נֵדֶר נָדַר עַבְדְּךָ) (([[ש"ב טו ח)), "וְנָדְרוּ נֵדֶר לַיְיָ וְשַׁלֵּמוּ" ((וּלְנֵדֶר לֹא יֵרָצֶה) (([[ויקרא כב כג)).
כל קריה "נֶסֶךְ" פתח, בר מן ג' קמץ קטן, "וְנֵסֶךְ רְבִיעִת" ((שמות כט מ)), "וְנֵסֶךְ לֹא תַסְכוּ" ((וְהַנֶּסֶךְ בַּחֲגִים) (([[יחזקאל מה יז)).
כל קריה "נָצַח" פתח, בר מן ד' קמצין, "לְנַצַּח נְצָחִים אֵין עֹבֵר" ((וְהַנִּצַּח וְהַהוֹד) ((דה"א כט יא)), "וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל" (([[ש"א טו כט)), "עַד נֵצַח לֹא יִרְאוּ אוֹר" ((תהלים מט כ)).
כל קריה "נָשָׁק" פתח, בר מן ג' קמץ קטן, "וְהֵמָּה מְבֻאִים" ((מ"א י כה)) וחברו ((יִבְרַח מִנֶּשֶׁק בַּרְזֶל) (([[איוב כ כד)).
כל קריה "פֶּלֶא" פתח, בר מן חד צרי, "וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא" ((ישעיהו ט ה)).
כל קריאה "פֶּתַח" פתח קטן, בר מן חד קמץ קטן, "פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר" ((תהלים קיט קל)).
כל קריה "שֶׂבָר" פתח קטן, בר מן ג' קמץ קטן, "עַל שֶׂבֶר יוֹסֵף" ((עמוס ו ו)), "וּמִשֶּׁבֶר רוּחַ" ((וּשְׁבָרָהּ כְּשֶׁבֶר נֵבֶל) (([[ישעיהו ל יד)).

73

הלין לית כותהון בקריה מלעיל, וכל קריה מלרע:
"רֻבָּה" לית, "וַיֹּאמֶר יְיָ זַעֲקַת סְדֹם" ((בראשית יח כ)); וכל קריה "רַבָּה" מלרע.
"יְצֻחַק" לית, "וַתֹּאמֶר שָׂרָה צְחֹק" ((בראשית כא ו)); וכל קריה "יִצְחָק" מלרע.
"וְסֻפַּר" לית, "וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ" ((ויקרא טו יג)); וכל קריה "סָפַר" מלרע.
"לָקֻצָה" לית, "וַיְדַבֵּר הָעָם בֵּאלֹהִים" ((במדבר כא ה)); וכל קריה "מִקָּצֶה" מלרע.
"לְבֻעֵר" לית, "כִּי אִם יִהְיֶה לְבָעֵר קָיִן" ((במדבר כד כב)); וכל קריה "לְבָעֵר" מלרע.
"וְהִשְׁקִיתָ" לית, "כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה" ((דברים יא י)); וכל קריה "וְהִשְׁקִיתָ" מלרע.
"לְשֻׁרַת" לית, "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְזָדוֹן" ((דברים יז יב)); וכל קריה "לְשָׁרַת" מלרע.
"הוֹצִיאִי" לית, "וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ" ((יהושע ב ג)); וכל קריה "הוֹצִיאִי" מלרע.
"רְחוּקָה" לית, "וְאֵין מַצִּיל כִּי רְחוֹקָה" ((שופטים יח כח)); וכל קריה "רְחוֹקָה" מלרע.
"מֻעָם" לית, "וַיִּשְׁלַח אִישׁ בּשֶׁת וַיִּקָּחֶהָ" ((ש"ב ג טו)); וכל קריה "מֵעִם" מלרע.

"**וְהֵבֵאתָ**" לית, "**וְעָבַדְתָּ לּוֹ אֶת הָאֲדָמָה**" ((ש"ב ט י)); וכל קריה "**וְהֵבֵאתָ**" מלרע.
"**שָׁנָה**" לית, "**וַעֲמַשָּׂא לֹא נִשְׁמַר**" ((ש"ב כ י)); וכל קריה "**שָׁנָה**" מלרע.
"**הַקָּם**" לית, "**וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים**" ((ש"ב כג א)); וכל קריה "**הוּקַם**" מלרע.
"**מֵאֵת**" לית, "**וַיִּקֶן אֶת הָהָר שֹׁמְרוֹן**" ((מ"א טז כד)); וכל קריה "**מֵאֵת**" מלרע.
"**יָצָק**" לית, "**וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט הַאֵין פֹּה**" ((מ"ב ג יא)); וכל קריה "**יָצַק**" מלרע.
"**הָרָם**" לית, "**וַיֹּאמֶר הָרֶם לָךְ**" ((מ"ב ו ז)); וכל קריה "**הֻרַם**" מלרע.
"**שָׂכַר**" לית, "**וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ אֶת מַחֲנֵה**" ((מ"ב ז ו)); וכל קריה "**שָׂכַר**" מלרע.
"**יָסַף**" לית, "**וְלֹא יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְיָ**" ((שופטים יג כא)); וכל קריה "**יֻסַּף**" מלרע.
"**הָחְיִצוֹנָה**" לית, "**וְאֶת מוּסַךְ הַשַּׁבָּת**" ((מ"ב טז יח)); וכל קריה "**הַחִיצוֹנָה**" מלרע.
"**וְשָׁבָה**" לית, "**וְעוֹד בָּהּ עֲשִׂרִיָּה**" ((ישעיהו ו יג)); וכל קריה "**וְשָׁבָה**" מלרע.
"**רֻעָה**" לית, "**הִתְרֹעֲעָה הָאָרֶץ**" ((ישעיהו כד יט)); וכל קריה "**רוֹעָה**" מלרע.
"**צָרָה**" לית, "**כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׁתָּרַע**" ((ישעיהו כח כ)); וכל קריה "**צָרָה**" מלרע.
"**וַחֲגוֹרָה**" לית, "**חִרְדוּ שַׁאֲנַנּוֹת**" ((ישעיהו לב יא)); וכל קריה "**חֲגוֹרָה**" מלרע.
"**וּבוֹרֵא**" לית, "**יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ**", תנינא דפסוק ((ישעיהו מה ז)); וכל קריה "**וּבוֹרָא**" מלרע.
"**בּוֹקֵעַ**" לית, "**מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה**" ((ישעיהו סג יב)); וכל קריה "**בּוֹקֵעַ**" מלרע.
"**וּמָלַךְ**" לית, "**וַהֲקִמֹתִי לְדָוִד צֶמַח**" ((ירמיהו כג ה)); וכל קריה "**מָלַךְ**" מלרע.
"**וְשָׁבַרְתִּי**" לית, "**בֶּן אָדָם אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא**" ((יחזקאל יד יג)); וכל קריה "**וְשָׁבַרְתִּי**" מלרע.
"**קִינָה**" לית, "**וַתֵּצֵא אֵשׁ מִמַּטֵּה בַדֶּיהָ**" ((יחזקאל יט יד)); וכל קריה "**קִינָה**" מלרע.
"**טֹרָף**" לית, "**קֶשֶׁר נְבִיאֶיהָ בְּתוֹכָהּ**" ((יחזקאל כב כה)); וכל קריה "**טֹרָף**" מלרע.
"**וְחָרָה**" לית, "**וְהַעֲמִידָהּ עַל גָּחָלֶיהָ**" ((יחזקאל כד יא)); וכל קריה "**וְחָרָה**" מלרע.
"**הַתַּחְתּוֹנָה**" לית, "**וַיָּמָד רֹחַב מִלִּפְנֵי הַשַּׁעַר**" ((יחזקאל מ יט)); וכל קריה "**הַתַּחְתּוֹנָה**" מלרע.
"**חוֹמָה**" לית, "**לְאַרְבַּע רוּחוֹת מְדָדוֹ**" ((יחזקאל מב כ)); וכל קריה "**חוֹמָה**" מלרע.
"**מִצָּרָה**" לית, "**וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצָּרָה**" ((יונה ב ג)); וכל קריה "**מִצָּרָה**" מלרע.
"**וְזֵרִיתִי**" לית, "**הִנְנִי גֹעֵר לָכֶם**" ((מלאכי ב ג)); וכל קריה "**וְזֵרִיתִי**" מלרע.
"**כָּלוּ**" לית, "**כִּי רְשָׁעִים יֹאבֵדוּ**", תנינא דפסוק ((תהלים לז כ)); וכל קריה "**כָּלוּ**" מלרע.
"**שָׁמַע**" לית, "**הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי**" ((תהלים קנ ה)); וכל קריה "**שָׁמַע**" מלרע.
"**הָבוּ**" לית, "**הֲכִי אָמַרְתִּי הָבוּ לִי**" ((איוב ו כב)); וכל קריה "**הָבוּ**" מלרע.
"**לָמָה**", רפי, לית, "**חָטָאתִי מָה אֶפְעַל לָךְ**" ((איוב ז כ)); וכל קריה "**לָמָּה**" דאית רפי מלרע.
"**וְהוֹצֵאתָ**" לית, "**כִּי תָשִׁיב אֶל אֵל רוּחֶךָ**" ((איוב טו יג)); וכל קריה "**וְהוֹצֵאתָ**" מלרע.

"**זָרָה**" לית, "**רוּחִי זָרָה לְאִשְׁתִּי**" ((איוב יט יז)); וכל קריה "**זָרָה**" מלרע.
"**יֹאמַר**" לית, "**אֵזְעָה מִלִּים יַעֲנֵנִי**" ((איוב כג ה)); וכל קריה "**יֹאמַר**" מלרע.
"**אָחַז**" לית, "**שְׁמֹאול בַּעֲשֹׂתוֹ וְלֹא**" ((איוב כג ט)); וכל קריה "**אָחַז**" מלרע.
"**צָרַר**" לית, "**מַיִם בִּשְׂעָרָיו וְלֹא נִבְקַע**" ((איוב כו ח)); וכל קריה "**צוֹרַר**" מלרע.
"**בְּצַאתִי**" לית, "**שַׁעַר עָלַי קָרֶת**" ((איוב כט ז)); וכל קריה "**בְּצֵאתִי**" מלרע.
"**בֹּצֵעַ**" לית, "**כֵּן אָרְחוֹת כָּל**" ((משלי א יט)); וכל קריה "**בּוֹצֵעַ**" מלרע.
"**יְקָרָה**" לית, "**הִיא מִפְּנִינִים וְכָל**" ((משלי ג טו)); וכל קריה "**יְקָרָה**" מלרע.
"**וַתֹּאמַר**" לית, "**וְהֶחֱזִיקָה בּוֹ וְנָשָׁקָה**" ((משלי ז יג)); וכל קריה "**וַתֹּאמַר**" מלרע.
"**קָרָץ**" לית, "**עַיִן יִתֵּן עַצָּבֶת**" ((משלי י י)); וכל קריה "**קוֹרֵץ**" מלרע.
"**מֹנֵעַ**" לית, "**בָּר יִקְבֶּהוּ לְאוֹם**" ((משלי יא כו)); וכל קריה "**מֹנֵעַ**" מלרע.
"**תַּחַת**" לית, "**גְּעָרָה בְמֵבִין**" ((משלי יז י)); וכל קריה "**תַּחַת**" מלרע.
"**חוֹנָן**" לית, "**מַלְוֵה יְיָ חוֹנֵן דָּל**" ((משלי יט יז)); וכל קריה "**חוֹנֵן**" מלרע.
"**גָּרַשׁ**" לית, "**לֵץ וְיֵצֵא מָדוֹן**" ((משלי כב י)); וכל קריה "**גָּרֵשׁ**" מלרע.
"**אַרְבָּעָה**" לית, "**אַרְבָּעָה הֵם קְטַנֵּי אָרֶץ**" ((משלי ל כד)); וכל קריה "**אַרְבָּעָה**" מלרע.
"**בָּטַח**" לית, "**בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ**" ((משלי לא יא)); וכל קריה "**בָּטַח**" מלרע.
"**הֵרַע**" לית, "**אֲנִי מְלֵאָה הָלַכְתִּי**" ((רות א כא)); וכל קריה "**הֵרַע**" מלרע.
"**טוֹבָה**" לית, "**וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נָפֶשׁ**" ((רות ד טו)); וכל קריה "**טוֹבָה**" מלרע.
"**הָרַשַׁע**" לית, "**וְעוֹד רָאִיתִי תַּחַת**" ((קהלת ג טז)); וכל קריה "**הָרָשָׁע**" מלרע.
"**אֲבִי**" לית, "**בְּאַדַּיִן דָּנִיֵּאל הֲעַל**" ((דניאל ה יג)); וכל קריה "**אָבִי**" מלרע.
"**וְשַׁמְתָּ**" לית, "**אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם**" ((נחמיה ט ז)); וכל קריה "**וְשַׂמְתָּ**" מלרע.
וחלופיהון מלרע וכל קריה מלעיל:
"**הָבָה**" לית, "**וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָבָן**" ((בראשית כט כא)); וכל קריה "**הָבָה**" מלעיל.
"**מֵתָה**" לית, "**וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה**" ((בראשית ל א)); וכל קריה "**מֵתָה**" מלעיל.
"**יֵרֵא**" לית, "**וְעַתָּה יֵרֵא פַּרְעֹה**" ((בראשית מא לג)); וכל קריה "**יֵרֶא**" מלעיל.
"**וַיּוֹשֵׁב**" לית, "**יוֹסֵף אֶת אָבִיו**" ((בראשית מז יא)); וכל קריה "**וַיּוֹשֶׁב**" מלעיל.
"**שִׁתִּי**" לית, "**וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בֹּא**" ((שמות י א)); וכל קריה "**שִׁיתִי**" מלעיל.
"**וְהֶבִיאָה**" לית, "**וּבְיוֹם הַשַּׂמְּיני תִּקַּח**" ((ויקרא טו כט)); וכל קריה "**וְהֵבִיאָה**" מלעיל.
"**לָחֶם**" לית, "**יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים**" ((שופטים ה ח)); וכל קריה "**לֶחֶם**" מלעיל.
"**זָרַע**" לית, "**וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל**" ((שופטים ו ג)); וכל קריה "**זֶרַע**" מלעיל.
"**אַרְצָא**" לית, וכתיב אל"ף, "**וַיִּקְשֹׁר עָלָיו עַבְדּוֹ**" ((מ"א טז ט)); וכל קריה "**אַרְצָה**" מלעיל.
"**הִשָּׁמֵר**" לית, "**וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִשָּׁמֵר**" ((ישעיהו ז ד)); וכל קריה "**הִשָּׁמֶר**" מלעיל.

"**שׂרַשׁ**" לית, "**אַף בַּל נִטָּעוּ אַף בַּל**" ((ישעיהו מ כד)); וכל קריה "**שׁרָשׁ**" מלעיל.
"**מְרַחֵם**" לית, "**הֲתִשְׁכַּח אִשָּׁה עוּלָהּ**" ((ישעיהו מט טו)); וכל קריה "**מְרָחֵם**" מלעיל.
"**בּוֹקֵר**" לית, "**וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר**" ((עמוס ז יד)); וכל קריה "**בֹּקֵר**" מלעיל.
"**וְחוֹמָץ**" לית, "**אֱלֹהַי פַּלְּטֵנִי מִיַּד**" ((תהלים עא ד)); וכל קריה "**חֹמֶץ**" מלעיל.
"**נוֹכָח**" לית, "**שָׁם יָשָׁר נוֹכָח עִמּוֹ**" ((איוב כג ז)); וכל קריה "**נֹכַח**" מלעיל.
"**שָׁחַר**" לית, "**עוֹרִי שָׁחַר מֵעָלָי**" ((איוב ל ל)); וכל קריה "**שַׁחַר**" מלעיל.
"**שָׁעַר**" לית, "**כִּי כְמוֹ שָׁעַר בְּנַפְשׁוֹ**" ((משלי כג ז)); וכל קריה "**שַׁעַר**" מלעיל.

74

סמן "**אֶל**"
כל לשון אפים "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲרָאִיתָ בֶן אָדָם**" ((יחזקאל ח יז)).
כל לשון בגד "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וְלָקְחוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַשָּׂרַת**" ((במדבר ד יב)).
כל לשון ברכת מים "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וָאֶעֱבֹר אֶל שַׁעַר הָעַיִן**" ((נחמיה ב יד)).
כל לשון בשר "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וְאוּלָם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע**" ((איוב א יא)).
כל לשון גג "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וְדָוִד יוֹשֵׁב בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים**" ((ש"ב יח כד)).
כל לשון דם "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיֹּאמֶר שָׁאוּל פֻּצוּ בָעָם**" ((ש"א יד לד)).
כל לשון זָקָן, לישן דקן, "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיְשַׁנְּוּ אֶת טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם**" ((ש"א כא יד)).
כל לשון זרוע "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**אֲלֵי אִיִּים יִקָּווּ וְאֶל זְרֹעִי יְיַחֵלוּן**" ((ישעיהו נא ה)).
כל לשון זרע "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**גַּם זֶרַע יַעֲקוֹב וְדָוִד עַבְדִּי**" ((ירמיהו לג כו)).
כל לשון חטאת ורשע "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם**" ((דברים ט כז)).
כל לשון כסא "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**כִּי כֹה אָמַר יְיָ (עַל) [אֶל] הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב אֶל**" ((ירמיהו כט טז)).
כל לשון לָשׁוֹן "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וְעָבַר הַגִּבּוֹל אֶל כֶּתֶף בֵּית חָגְלָה**" ((יהושע יח יט)).
כל לשון מושב "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**כְּפַעַם בְּפַעַם אֶל מוֹשַׁב הַקִּיר**" ((ש"א כ כה)).
כל לשון מַיִם "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**חֹרֶב אֶל מֵימֶיהָ וְיָבֵשׁוּ כִּי אֶרֶץ**" ((ירמיהו נ לח)).
כל לשון מצח "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכֶּלִי**" ((ש"א יז מט)).
כל לשון משמר "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיֶּאֱסֹף אֹתָם אֶל מִשְׁמָר**" ((בראשית מב יז)).
כל לשון מתנים "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**כִּי כַּאֲשֶׁר יִדְבַּק הָאֵזוֹר אֶל**" ((ירמיהו יג יא)).
כל לשון עמודים "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**כִּי כֹה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת אֶל הָעַמֻּדִים**" ((ירמיהו כז יט)).
כל לשון עץ "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיֹּאמֶר הָאָטָד אֶל הָעֵצִים**" ((שופטים ט טו)).

כל לשון צואר "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**בַּחֲזוֹת לְךָ שָׁוְא בְּקֶסֶם**" ((יחזקאל כא לד)).
כל לשון צלע "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וְהַצְּלָעוֹת צֵלָע אֶל צַלְעָ**" ((יחזקאל מא ו)).
כל לשון שְׁכֶם שכמי שכמו "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**וַיִּשְׁמְעוּ אֶל חֲמוֹר וְאֶל שְׁכֶם**" ((בראשית לד כד)).
כל לשון שמרים "**עַל**", בר מן חד "**אֶל**", "**שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְשֹׁקֵט הוּא**" ((ירמיהו מח יא)).
ואלין מן תרין "**אֶל**":
כל לשון אוצרות "**עַל**", בר מן ב' "**אֶל**", "**חֶרֶב אֶל סוּסָיו**" ((הֲבָאתָ אֹצְרוֹת שֶׁלֶג)) (([[איוב לח כב)).
כל לשון יעץ "**עַל**", בר מן ב' "**אֶל**", "**אֲשֶׁר יָעַץ אֶל אֱדוֹם**" ((אֲשֶׁר יָעַץ אֶל בָּבֶל)) (([[ירמיהו נ מה)).
כל לשון סוסים "**עַל**", בר מן ב' "**אֶל**", "**וַיֹּאמֶר שִׁמְטוּהָ וַיִּשְׁמְטוּהָ**" ((חֶרֶב אֶל סוּסָיו)) (([[ירמיהו נ לז)).
כל לשון עצם "**עַל**", בר מן ב' "**אֶל**", "**וְנִבְּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי**" ((וְאוּלָם שִׁלַּח נָא יָדְךָ)) (([[איוב א יא)).
ואלין מן תלת "**אֶל**":
כל לשון אבלה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וְלֹא יָסַף שְׁמוּאֵל לִרְאוֹת אֶת שָׁאוּל**" ((עַד מָתַי אַתָּה מִתְאַבֵּל)) ((ש"א טז א)), "**וְקָרְאוּ אִכֶּר אֶל אֵבֶל**" (([[עמוס ה טז)).
כל לשון בכיה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל שָׁאוּל בְּכִינָה**" ((וַיְקַבְּרוּ אֶת אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן)) ((ש"ב ג לב)), "**וּבָכוּ אֵלַיִךְ בְּמַר נָפֶשׁ**" (([[יחזקאל כז לא)).
כל לשון הפיכה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וְהָעָם הַנָּס הַמִּדְבָּר נֶהְפַּךְ אֶל הָרוֹדֵךְ**" ((וְלֹא (תתהפך) [תֵהָפֵךְ] מִצִּדְךָ אֶל צִדֵּךְ)) ((יחזקאל ד ח)), "**כִּי אָז אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים**" (([[צפניה ג ט)).
כל לשון טוֹב וטוּב "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וְנָהֲרוּ אֶל טוּב יְיָ**" ((אֶל טוֹב וְאֶל הַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ)) ((ירמיהו מ ד)), "**וּפָחֲדוּ אֶל יְיָ וְאֶל טוּבוֹ**" (([[הושע ג ה)).
כל לשון ירך "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**תּוּרְדִי אֶל יַרְכְּתֵי בוֹר**" ((לָכֵן סְפֹק אֶל יֶרֶךְ)) ((יחזקאל כא יז)), "**אֶל יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה**" (([[יונה א ה)).
כל לשון מזוזה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וּלְקַחְתֶּם אֲגַדַּת אֵזוֹב**" ((וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו)) ((שמות כא ו)), "**וְנָתַן אֶל מְזוּזַת הַבַּיִת**" (([[יחזקאל מה יט)).
כל לשון משכן "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וַיָּבֵא אֶת הָאָרֹן**" ((כֹּל הַקָּרֵב)) ((במדבר יז כח)), "**יְבִיאוּנִי אֶל הַר קָדְשֶׁךָ**" (([[תהלים מג ג)).

כל לשון נחלה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**אֶל הַמְּנוּחָה וְאֶל הַנַּחֲלָה**" ((וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי בִנְיָמִן) ((שופטים כא כג)), "**לְמִנְצַחַ אֶל הַנְּחִילוֹת**" ((([תהלים ה א)).

כל לשון צוּר הַצוּר "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת**" ((הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם) ((ישעיהו ל כט)), "**הַבִּיטוּ אֶל צוּר חֻצַּבְתֶּם**" ((([ישעיהו נא א)).

כל לשון קינה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וַיְקוֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל אַבְנֵר**" ((וְאַתָּה שָׂא קִינָה אֶל נְשִׂיאֵי) ((יחזקאל יט א)), "**וְנָשְׂאוּ אֵלַיִךְ בְּנֵיהֶם קִינָה**" ((([יחזקאל כז לב)).

כל לשון שָׂפָה "**עַל**", בר מן ג' "**אֶל**", "**וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם**" דד"ה ((וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ) ((יחזקאל מג יג)), "**בְּשׂוּבֵנִי וְהִנֵּה אֶל שִׂפַּת**" ((([יחזקאל מז ז)).

כל לשון מחשבה "**עַל**", בר מן ה' "**אֶל**", "**לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת יְיָ**" ((לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת יְיָ) ((ירמיהו נ מה)), "**וַאֲנִי יִסַּרְתִּי חִזַּקְתִּי**" ((מַה תְּחַשְּׁבוּן אֶל יְיָ) ((([נחום א ט)), "**רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה יְיָ**" ((([תהלים מ ו)).

כל לשון פקידה "**עַל**", בר מן ה' "**אֶל**", "**הִנְנִי פוֹקֵד אֶל אָמוֹן מִנֹּא**" ((וּמִי בָחוּר אֵלֶיהָ אֶפְקֹד) ((([ירמיהו מט יט)), "**הִנְנִי פֹקֵד אֶל מֶלֶךְ בָּבֶל וְאֶל**" ((וְהָיוּ בְמִקְדְּשֵׁי מְשָׁרְתִים פְּקֻדּוֹת אֶל שַׁעֲרֵי הַבַּיִת) ((([יחזקאל מד יא)).

וחלופיהון:

כל לשון היכל "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**לִקְצָת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר**" ((דניאל ד כו)).

כל לשון זָקֵן "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**קָצַפְתִּי עַל עַמִּי חִלַּלְתִּי**" ((ישעיהו מז ו)).

כל לשון חֵךְ חִכּוֹ "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**וְנֹפֶת מָתוֹק עַל חִכֶּךָ**" ((משלי כד יג)).

כל לשון יסוד "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**וַיַּעֲנוּ בְּהַלֵּל וּבְהוֹדֹת לַיְיָ**" ((עזרא ג יא)).

כל לשון לשכה "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**וַיֵּרֶד בֵּית הַמֶּלֶךְ עַל לִשְׁכַּת**" ((ירמיהו לו יב)).

כל לשון עליה "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל עֲלִיַּת הַשַּׁעַר**" ((ש"ב יט א)).

כל לשון ערבה "**אֶל**", בר מן חד "**עַל**", "**וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּיִם הָאֵלֶּה יוֹצְאִים**" ((יחזקאל מז ח)).

כל לשון אַחֲרֵי אֲחוֹרֵי "**אֶל**", בר מן ב' "**עַל**", "**תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן**" ((וּמָדַד אֹרֶךְ הַבִּנְיָן) ((([יחזקאל מא טו)).

כל לשון חָלָל חַלְלֵי "**אֶל**", בר מן ב' "**עַל**", "**בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל הַחֲלָלִים**" ((וְאֶת מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל חַלְלֵיהֶם) ((([במדבר לא ח)).

כל לשון תפלה "**אֶל**", בר מן ב' "**עַל**", "**וְהִיא מָרַת נָפֶשׁ**" ((וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק) ((([תהלים לה יג)).

כל לשון גן "**אֶל**", בר מן ג' "**עַל**", "**אֲשֶׁר עַל גַּן הַמֶּלֶךְ**" ((((ירמיהו נב ז)), "**רָטֹב**" ((([איוב ח טז)).

75

סמן כל קריאה

כל קריאה "**שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן**", בר מן חד "**שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת**", "**וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר**" ((שמות טז כג)).

כל קריאה "**אִשָּׁה הוּא לַיְיָ**", בר מן חד "**אִשֶּׁה לַייָ הוּא**", "**וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאַיִל**" ((שמות כט יח)).

כל קריאה "**חֲמִשִּׁים לֶלָאֹת**", בר מן חד "**לֶלָאֹת חֲמִשִּׁים**", "**וַיַּעַשׂ לֶלָאֹת חֲמִשִּׁים עַל**" ((שמות לו יז)).

כל קריאה "**אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה**", בר מן חד "**אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת**", "**וְאִם לֹא תִמְצָא**" ((ויקרא יב ח)).

כל קריאה "**אֲבִיו וְאִמּוֹ**", בר מן חד "**אִמּוֹ וְאָבִיו**", "**אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ**" ((ויקרא יט ג)).

כל קריאה "**בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה**", בר מן חד "**בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף**", "**וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה**" ((ויקרא כ כה)).

כל קריאה "**לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ**", בר מן חד "**לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו**", "**כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב**" ((ויקרא כא ב)).

כל קריאה "**חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם**", בר מן חד "**חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם**", "**וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה**" ((ויקרא כג כא)).

כל קריאה "**אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב**", בר מן חד "**אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף**", "**אַךְ אֶת**" ((במדבר לא כב)).

כל קריאה "**הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר**", בר מן חד "**הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב**", "**וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינָי**" ((דברים ו יח)).

כל קריאה "**צֶדֶק וּמִשְׁפָּט**", בר מן חד "**מִשְׁפַּט** (ו)**צֶדֶק**", "**שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ**" ((דברים טז יח)).

כל קריאה "**נְשֵׁיכֶם טַפְּכֶם**", בר מן חד "**טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם**", "**וְגֵרְךָ אֲשֶׁר**" ((דברים כט י)).

כל קריאה "**וְשׁוֹר וָשֶׂה**", בר מן חד "**וָשֶׂה וְשׁוֹר**", "**וַיַּחֲנוּ עֲלֵיהֶם וַיַּשְׁחִיתוּ**" ((שופטים ו ד))

כל קריאה "**כָּעֵת מָחָר**", בר מן חד "**מָחָר כָּעֵת**", "**וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ אַל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם**" ((יהושע יא ו))

כל קריאה "**וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ**", בר מן חד "**וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה**", "**וַיִּקָּהֲלוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" ((יהושע יח א))

כל קריאה "**בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים**", בר מן חד "**בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת**", "**וְעַתָּה יִרְאוּ אֶת יְיָ וְעִבְדוּ**" ((יהושע כד יד)).

כל קריאה "**וּדְעוּ וּרְאוּ**", בר מן חד "**וּרְאוּ וּדְעוּ**", "**מִכֹּל הַמַּחֲבֹאִים אֲשֶׁר**" ((ש"א כג כג)).

כל קריאה "**אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ**", בר מן חד "**הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִי**", "**וְעַתָּה אֲשֶׁר בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל**" ((ש"ב יד טו)).

כל קריאה "**בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם**", בר מן חד "**בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ**", "**וַיִּקָּרֵא אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי**" ((ש"ב יח ט)).

כל קריאה "**מִזְבֵּחַ לַיְיָ**", בר מן חד "**לַיְיָ מִזְבֵּחַ**", "**וַיָּבֹא גָּד אֶל דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא**" ((ש"ב כד יח)).

כל קריאה "**חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים**", בר מן חד "**שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים**", "**וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל אֲרַוְנָה לֹא**" ((ש"ב כד כד)).

כל קריאה "**שְׁלֹמֹה בְנִי**", בר מן חד "**וּבְנִי שְׁלֹמֹה**", "**וְהָיָה כְּשָׁכַב אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ**" ((מ"א א כא)).

כל קריאה "**יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ הַנָּבִיא**", בר מן חד "**יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא בֶּן אָמוֹץ**", "**וַיִּשְׁלַח אֶת אֶלְיָקִים**" ((מ"ב יט ב)).

כל קריאה "**לִשְׁמָמָה וְחָרְבָּה**", בר מן חד "**לְחָרְבָּה לִשְׁמָמָה**", "**וַתִּתַּךְ חֲמָתִי וְאַפִּי**" ((ירמיהו מד ו)).

כל קריאה "**וּפְרוּ וְרִבוּ**", בר מן חד "**וְרִבוּ וּפְרוּ**", "**וְהִרְבֵּיתִי עֲלֵיכֶם אָדָם**" ((יחזקאל לו יא)).

כל קריאה "**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יְהוּדָה**", בר מן חד "**בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל**", "**וְנִקְבְּצוּ**" ((הושע ב ב)).

כל קריאה "**רוּחַ קָדִים**", בר מן חד "**קָדִים רוּחַ**", "**כִּי הוּא בֵּן אַחִים יַפְרִיא**" ((הושע יג טו)).

כל קריאה "**עֵץ וָאֶבֶן**", בר מן חד "**אֶבֶן וָעֵץ**", "**וְעִמְּךָ לָרֹב עֹשֵׂי מְלָאכָה**" ((דה"א כב טו))

כל קריאה "**לְהַלֵּל וּלְהוֹדוֹת**", בר מן חד "**לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל**", "**וְלַעֲמֹד בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר**" ((דה"א כג ל)).

כל קריאה "**עַתָּה רְאֵה**", בר מן חד "**רְאֵה עַתָּה**", "**כִּי יְיָ בָּחַר בְּךָ לִבְנוֹת בַּיִת**" ((דה"א כח י)).

כל קריאה "**שָׁלֹשׁ אַמּוֹת**", בר מן חד "**וְאַמּוֹת שָׁלוֹשׁ**", "**כִּי עָשָׂה שְׁלֹמֹה כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת**" ((דה"ב ו יג)).

כל קריאה "**עַמִּים רַבִּים**", בר מן חד "**רַבִּים עַמִּים**", "**זְכֹר אֲדֹנָי חֶרְפַּת עֲבָדֶיךָ**" ((תהלים פט נא)).

כל קריאה "**אֶל אֵל**", בר מן חד "**אֵל אֶל**", "**יְסַגִּירֵנִי אֵל אֶל עָוִיל**" ((איוב טז יא)).

כל קריאה "**חֶמְאָה וּדְבַשׁ**", בר מן חד "**דְּבַשׁ וְחֶמְאָה**", "**אַל יֵרֶא בְּפִלַגּוֹת נַהֲרֵי נַחֲלֵי**" ((איוב כ יז)).

כל קריאה "**אֵל חַי**", בר מן חד "**חַי אֵל**", "**הֲסִיר מִשְׁפָּטִי וְשַׁדַּי (המיר) [הֵמַר]**" ((איוב כז ב)).

כל קריאה "**כִּימֵי קֶדֶם**", בר מן חד "**קֶדֶם כִּימֵי**", "**מִי יִתְּנֵנִי כְיַרְחֵי**" ((איוב כט ב)).

כל קריאה "**הַשְׁכֵּם בַּבֹּקֶר**", בר מן חד "**בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּים**", "**מְבָרֵךְ רֵעֵהוּ בְּקוֹל גָּדוֹל**" ((משלי כז יד)).

כל קריאה "**מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן**", בר מן חד "**לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן**", "**וַיֹּאמֶר בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל הָעָם**" ((רות ד ט)).

כל קריאה "**שָׁלֹשׁ שָׁנִים**", בר מן חד "**שָׁנִים שָׁלוֹשׁ**", "**וְיִמַּן לָהֶם הַמֶּלֶךְ דְּבַר יוֹם**" ((דניאל א ה)).

כל קריאה "**בְּכֶסֶף וּבְזָהָב**", בר מן חד "**בְּזָהָב וּבְכֶסֶף**", "**וְלֵאלֹהֵי מָעֻזִּים עַל כַּנּוֹ יְכַבֵּד**" ((דניאל יא לח)).

כל קריאה "**פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר**", בר מן חד "**אֶלְעָזָר בֶּן פִּינְחָס**", "**וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי נִשְׁקַל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב**" ((עזרא ח לג)).

76

סמן כל קריאה:

כל קריאה "**דָּגָן וְתִירוֹשׁ**", בר מן חד "**וְדָגָן וְתִירֹשׁ**", "**וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו**" ((בראשית כז לז)).

כל קריאה "**הַר סִינַי**", בר מן חד "**וְהַר סִינַי**", "**עָשָׁן כֻּלּוֹ**" ((שמות יט יח)).

כל קריאה "**פַּר חַטָּאת**", בר מן חד "**וּפַר חַטָּאת**", "**תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל הַכִּפֻּרִים**" ((שמות כט לו)).

כל קריאה "**עוֹלָה וּמִנְחָה**", בר מן חד "**וְעֹלָה וּמִנְחָה**", "**לֹא (תעשו) [תַעֲלוּ] עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה**" ((שמות ל ט)).

כל קריאה "**שֶׁמֶן זַיִת**", בר מן חד "**וְשֶׁמֶן זַיִת**", "**וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת**" ((שמות ל כד)).

כל קריאה "**נָשִׂיא אֶחָד**", בר מן חד "**וְנָשִׂיא אֶחָד**", "**מִמַּטֵּה תִּקְחוּ**" קדמא דפסוק ((במדבר לד יח)).

כל קריאה "**עֵד אֶחָד**", בר מן חד "**וְעֵד אֶחָד**", "**כָּל מַכֵּה נֶפֶשׁ**" ((במדבר לה ל)).

כל קריאה "**רֶכֶב בַּרְזֶל**", בר מן חד "**וְרֶכֶב בַּרְזֶל**", "**וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף**" ((יהושע יז טז)).

כל קריאה "**מַה זֹּאת**", בר מן חד "**וּמַה זֹּאת**", "**וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ**" ((שופטים טו יא)).

כל קריאה "**גִּבּוֹר חַיִל**", בר מן חד "**וְגִבּוֹר חַיִל**", "**וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים**" ((ש"א טז יח)).

כל קריאה "**בְּנֵי חַיִל**", בר מן חד "**וּבְנֵי חַיִל**", "**וְהוּא גַּם בֶּן חַיִל אֲשֶׁר לִבּוֹ כְּלֵב**" ((ש"ב יז י)).

כל קריאה "**לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ**", בר מן חד "**וּלְדָוִד וּלְזַרְעוֹ**", "**וְשָׁבוּ דְמֵיהֶם בְּרֹאשׁ**" ((מ"א ב לג)).

כל קריאה "**שְׁנֵי טוּרִים**", בר מן חד "**וּשְׁנֵי טוּרִים**", "**וַיַּעַשׂ אֶת הָעֲמוּדִים**" ((מ"א ז יח)).

כל קריאה "**דַּע וּרְאֵה**", בר מן חד "**וְדַע וּרְאֵה**", "**וַיִּגַּשׁ הַנָּבִיא אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל**" ((מ"א כ כב)).

כל קריאה "**מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל**", בר מן חד "**וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל**", "**וַיֵּלְכוּ בְּחֻקּוֹת הַגּוֹיִם**" ((מ"ב יז ח)).

כל קריאה "**בְּרִית עוֹלָם**", בר מן חד "**וּבְרִית עוֹלָם**", "**כִּי אֲנִי יְיָ אֹהֵב מִשְׁפָּט**" ((ישעיהו סא ח)).

כל קריאה "**אִם** [**בְּ**]**גוֹי**", בר מן חד "**וְאִם** [**בְּ**]**גוֹי**", "**הַעַל אֵלֶּה לוֹא אֶפְקֹד**" קדמא בספר ((ירמיהו ה ט))

כל קריאה "**מֶלֶךְ עוֹלָם**", בר מן חד "**וּמֶלֶךְ עוֹלָם**", "**וַיְיָ אֱלֹהִים אֱמֶת**" ((ירמיהו י י)).

כל קריאה "**הַשְׁכֵּם וְשָׁלוֹחַ**", בר מן חד "**וְהַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ**", "**לִשְׁמֹעַ** (**אל**) [**עַל**] **דִּבְרֵי עֲבָדַי הַנְּבִאִים**" ((ירמיהו כו ה)).

כל קריאה "**דֶּרֶךְ אֶחָד**", בר מן חד "**וְדֶרֶךְ אֶחָד**", "**וְנָתַתִּי לָהֶם לֵב** (**לדעת**)" ((ירמיהו לב לט))

כל קריאה "**חֵיל פַּרְעֹה**", בר מן חד "**וְחֵיל פַּרְעֹה**", "**יָצָא מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁמְעוּ**" ((ירמיהו לז ה))

כל קריאה "**כָּל אֵלֶּה**", בר מן חד "**וְכָל אֵלֶּה**", "**וּבָזֶה אָלָה לְהָפֵר בְּרִית**" ((יחזקאל יז יח)).

כל קריאה "**מֶלֶךְ אֶחָד**", בר מן חד "**וּמֶלֶךְ אֶחָד**", "**וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ**" ((יחזקאל לז כב)).

כל קריאה "**מִשְׁפָּט וּצְדָקָה**", בר מן חד "**וּמִשְׁפָּט וּצְדָקָה**", "**כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ רַב לָכֶם**" ((יחזקאל מה ט)).

כל קריאה "**בְּנֵי צִיּוֹן**", בר מן חד "**וּבְנֵי צִיּוֹן**", "**גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּייָ**" ((יואל ב כג)).

כל קריאה "**בְּכָל מָקוֹם**", בר מן חד "**וּבְכָל מָקוֹם**", "**כִּי מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבוֹאוֹ**" ((מלאכי א יא)).

כל קריאה "**שַׂר צָבָא**", בר מן חד "**וְשַׂר צָבָא**", "**וְאַחֲרֵי אַחִיתֹפֶל יְהוֹיָדָע**" ((דה"א כז לד)).

כל קריאה "**עֹשֶׂה וּנְכָסִים**", בר מן חד "**וְעֹשֶׂה וּנְכָסִים**", "**הַחָכְמָה וְהַמַּדָּע נָתוּן לָךְ**" ((דה"ב א יב)).

כל קריאה "**קְטֹרֶת סַמִּים**", בר מן חד "**וּקְטֹרֶת סַמִּים**", "**וּמַקְטִרִים לַיְיָ**" ((דה"ב יג יא)).

כל קריאה "**לִפְנֵי יְיָ**", בר מן חד "**וְלִפְנֵי יְיָ**", "**תִּפְלָה לְעָנִי כִי יַעֲטֹף**" ((תהלים קב א)).

כל קריאה "**יְרֵא אֱלֹהִים**", בר מן חד "**וְיֵרֵא אֱלֹהִים**", "**אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ**" ((איוב א א)).

כל קריאה "**דָּבָר טוֹב**", בר מן חד "**וְדָבָר טוֹב**", "**דְּאָגָה בְלֶב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה**" ((משלי יב כה)).

כל קריאה "**עֵץ חַיִּים**", בר מן חד "**וְעֵץ חַיִּים**", "**תּוֹחֶלֶת מְמֻשָּׁכָה מַחֲלָה לֵב**" ((משלי יג יב)).

כל קריאה "**חֶסֶד וֶאֱמֶת**", בר מן חד "**וְחֶסֶד וֶאֱמֶת**", "**הֲלוֹא יִתְעוּ חֹרְשֵׁי רָע**" ((משלי יד כב)).

כל קריאה "**אֶרֶךְ אַפַּיִם**", בר מן חד "**וְאֶרֶךְ אַפַּיִם**", "**אִישׁ חֵמָה יְגָרֶה מָדוֹן**" ((משלי טו יח)).

כל קריאה "**טוֹבַת מַרְאֶה**", בר מן חד "**וְטוֹבַת מַרְאֶה**", "**וַיְהִי אֹמֵן אֶת הֲדַסָּה**" ((אסתר ב ז)).

כל קריאה "**צְבָא הַשָּׁמַיִם**", בר מן חד "**וּצְבָא הַשָּׁמַיִם**", "**אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ**" ((נחמיה ט ו)).

כל קריאה "**זֹאת הַתּוֹרָה**", בר מן חד "**וְזֹאת הַתּוֹרָה**", "**אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" ((דברים ד מד)).

"**וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**" ((דברים ד מד)).

"**תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי**" ((תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב) ((דברים לג ד)).

"**טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכָסֶף**" ((תהלים קיט עב)). ברוך ה' אלהי ישראל.